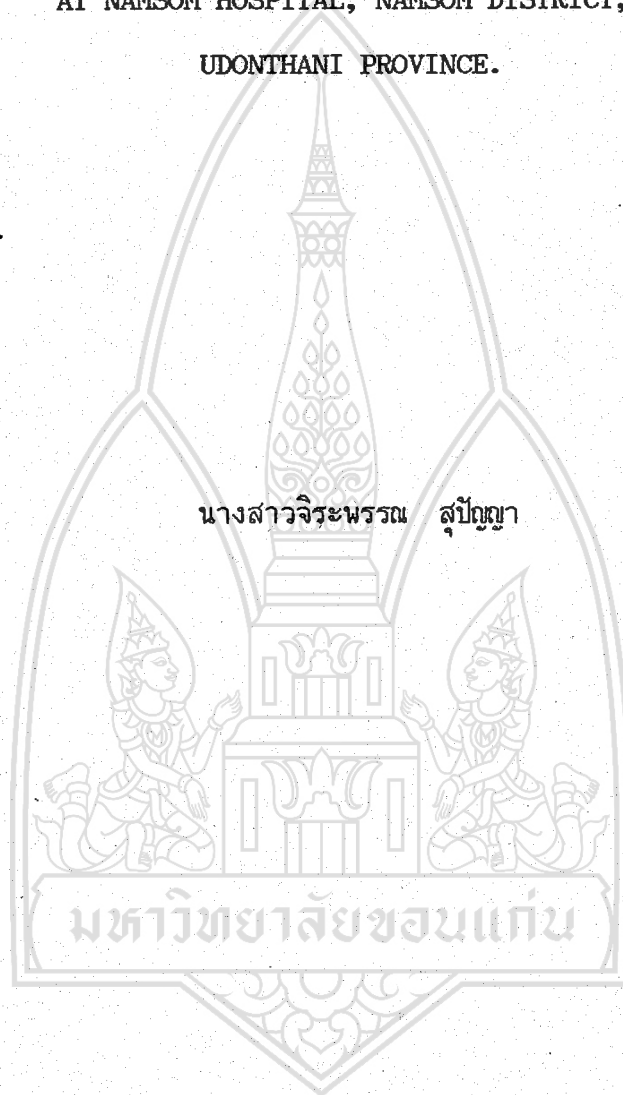

การศึกษาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ใน แม่ที่ร่วมโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก
โรงพยาบาลน้ำโสม อำเภอ้ำโสม จังหวัดอุดรธานี

A STUDY OF BREASTFEEDING BY MOTHERS PARTICIPATING
IN "THE BABY FRIENDLY HOSPITAL INITIATIVE"
AT NAMSOM HOSPITAL, NAMSOM DISTRICT,
UDONTHANI PROVINCE.

วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

พ.ศ. 2540

ISBN 974-674-963-3

C.1

การศึกษาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ใน แม่ที่ร่วมโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก
โรงพยาบาลน้ำโสม อำเภอน้ำโสม จังหวัดอุดรธานี

นางสาวจิระพรรณ สุปัญญา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต

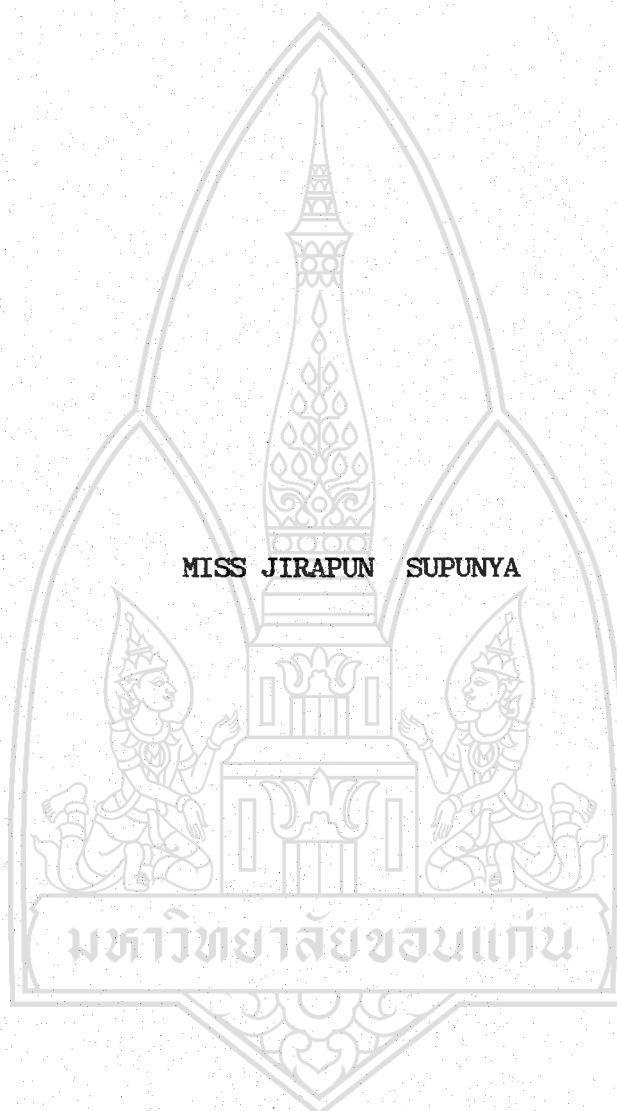
สาขาวิชาการพยาบาลชุมชน

มหิดลวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น

พ.ศ. 2540

ISBN 974-674-963-3

A STUDY OF BREASTFEEDING BY MOTHERS PARTICIPATING
IN "THE BABY FRIENDLY HOSPITAL INITIATIVE"
AT NAMSOM HOSPITAL, NAMSOM DISTRICT,
UDONTHANI PROVINCE.

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULLFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF NURSING SCIENCE
IN COMMUNITY NURSING
GRADUATE SCHOOL KHON KAEN UNIVERSITY

1997

ISBN 974-674-963-3

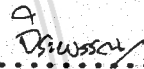

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

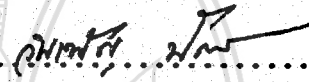
การศึกษาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ใน แม่ที่ร่วมโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก
โรงพยาบาลน้ำโสม อำเภอน้ำโสม จังหวัดอุดรธานี

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น สำหรับปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพยาบาลชุมชน วันที่ 28 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2540

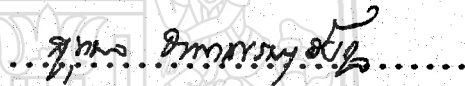
(นางสาวจิระพรรณ สุนัญญา)

ผู้เสนอวิทยานิพนธ์

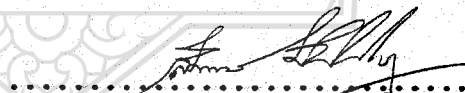
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์วันเพ็ญ นิามราช)

ประธานกรรมการที่ปรึกษา

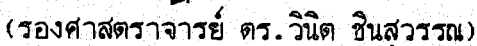
(รองศาสตราจารย์สุขุมล ชนาเศรษฐ์อังกุล)

กรรมการที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์สมพงษ์ ศรีแสนปาง)

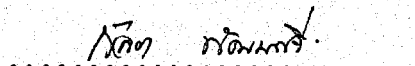
กรรมการที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.วินิต ชินสุวรรณ)

รักษาราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์กัลยา พันธ์ศรี)

คณบดีคณะพยาบาลศาสตร์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ปริญญา

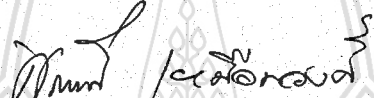
พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพยาบาลชุมชน

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ การศึกษาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ใน แม่ที่ร่วมโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก
โรงพยาบาลน้ำโสม อำเภอน้ำโสม จังหวัดอุดรธานี

ชื่อผู้ทำวิทยานิพนธ์ นางสาวจิระพรรณ สุปัญญา

ได้พิจารณาเห็นชอบ โดยคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์พรณี เหมือนวงศ์)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปราณี อธิ์โสมณ)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์วันเพ็ญ ปิ่นราช)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์สุชมาล ธานี ศรีธัญกุล)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์สมพงษ์ ศรีแสนปาง)

บัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

.....

(รองศาสตราจารย์ ดร.วินิต ชินสุวรรณ)

รักษาราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 7 เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2540

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น

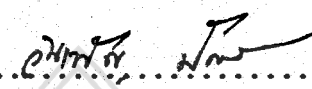
ชื่อวิทยานิพนธ์

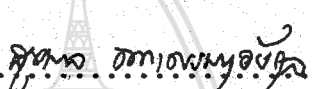
การศึกษาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ใน แม่ที่ร่วมโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก
โรงพยาบาลน้ำโสม อำเภอ้ำโสม จังหวัดอุดรธานี

ชื่อผู้ทำวิทยานิพนธ์

นางสาวจิระพรรณ สุปัญญา

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

..........ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์วันเพ็ญ ปิ่นราช)

..........กรรมการ
(รองศาสตราจารย์สุชุมาล ธนาเศรษฐ์อังกุล)

..........กรรมการ
(รองศาสตราจารย์สมพงษ์ ศรีแสนปาง)

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา เพื่อศึกษา ความชุกของแม่ที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่าง
เตี้ยวครบ 4 เดือน และไม่ครบ 4 เดือน ของแม่ที่ร่วมในการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก
โรงพยาบาลน้ำโสม อำเภอ้ำโสม จังหวัดอุดรธานี ปีงบประมาณ 2539 และศึกษาปัจจัยที่มี
ความสัมพันธ์กับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ รวมทั้งความคิดเห็นของอาสาสมัครเลี้ยงลูกด้วย
นมแม่ในชุมชน (อสน.) และ ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ ที่มีต่อการดำเนินโครงการ
สายสัมพันธ์แม่ลูก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แม่ที่ร่วมในการดำเนินโครงการ
สายสัมพันธ์แม่ลูก จำนวน 133 คน ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตตำบลนางัว และ ตำบลศรีสำราญ มา
ฝากครรภ์และคลอดที่โรงพยาบาลน้ำโสม อสน. จำนวน 47 คน และ เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ
จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์และใช้การสังเกตร่วมด้วย โดยแบบ
สัมภาษณ์ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์ลักษณะทั่วไปของแม่ ปัจจัยนำ
ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริม ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น แล้วนำไปตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา โดยผู้
เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน หาความเที่ยงของเครื่องมือโดยใช้สูตร Kuder-Richardson 20
และวิเคราะห์ข้อมูลโดย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน Chi-square test

t-test และ odds ratio ส่วนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์และการสังเกต ใช้สัมภาษณ์ อสน. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา ส่วนที่ 3 เป็นแบบ สัมภาษณ์เจาะลึกและการสังเกต ใช้สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการสรุป และบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

1. แม่ที่ร่วมในการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกของโรงพยาบาลน้ำโสม เลี้ยงลูก ด้วยนมแม่อย่างเดียว ครบ 4 เดือน ร้อยละ 40.6

2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ได้แก่ การศึกษา ทักษะคิด คำนึง ความเชื่อ การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ และการได้รับการ สนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว

3. ความคิดเห็นของ อสน. ที่มีต่อการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก

อสน. ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกเป็นสิ่งที่ดี และสมควรได้รับการสนับสนุน

4. ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ ที่มีต่อการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก

เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติมีความคิดเห็นว่าการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก เป็นสิ่งที่ดี และสมควรได้รับการสนับสนุน แต่เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลและชุมชน ได้แตกต่างกัน

จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า โรงพยาบาลน้ำโสมควรอบรมฟื้นฟูความรู้ เกี่ยวกับการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกแก่เจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลทุกปี ติดตามนิเทศการ ดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ และ อสน. อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ นอกจากนี้ในการดำเนิน โครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก เจ้าหน้าที่ควรให้ความสำคัญ และกระตุ้นสมาชิกในครอบครัว เช่น แม่ หรือ สามี ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกด้วย

THESIS TITLE : A STUDY OF BREASTFEEDING BY MOTHERS PARTICIPATING IN
"THE BABY FRIENDLY HOSPITAL INITIATIVE" AT
NAMSOM HOSPITAL, NAMSOM DISTRICT, UDONTANI PROVINCE.

AUTHOR : MISS JIRAPUN SUPUNYA

THESIS ADVISORY COMMITTEE :

.....*Wanphen Punnaraj*.....Chairman
(Assistant Professor Wanphen Punnaraj)

.....*Sukumal Thanasate-angkool*.....Member
(Associate Professor Sukumal Thanasate-angkool)

.....*Sompong Srisaenpang*.....Member
(Associate Professor Sompong Srisaenpang)

ABSTRACT

The objectives of this research were to study prevalence of exclusive breastfeeding during 4 months by the mothers participating in *the Baby Friendly Hospital Initiative* (BFHI) at Namsom Hospital, Namsom District, Udonthani Province, in the fiscal year 1996, and to explore factors affecting the duration of breastfeeding, the opinion of the breastfeeding support group and health staff.

Sample included the following :

133 mothers , 47 members of breastfeeding support group and 9 health staff of the labour room or the health promotion department at

3

Nansom Hospital. The data were collected through interview and observation. Data collected included 3 parts : the first part included general background information about the mothers, predisposing factors, enabling factors and reinforcing factors. The questionair was validated by five experts. The reliability was performed using the Kuder-Richardson 20. The following statistics were derived : percentage, mean, standard deviation, chi-square test, t-test and odds ratio. The second part collected through interview and observation for the breastfeeding support group. The following statistics were derived : percentage, mean and descriptive statistics. The last part collected through in-depth interviews and observation for the health staff. The data was deduced and described in detail.

The finding were as follows :

1. 40.6 % practiced breastfeeding for 4 months.
2. The following variables were found to have a statistically significant relationship to duration of breastfeeding : level of education, attitude towards breastfeeding, value towards breastfeeding, belief about breastfeeding, the social support of the health staff and the social support of the family.
3. Most of the members of the breastfeeding support group were believed that the BFHI was best for support the breastfeeding.
4. The health staff were believed that the BFHI was best for support the breastfeeding , but the project worked better in a hospital than a community.

It is suggested : The BFHI program should be regularly evaluated. The health staff should evaluate the breastfeeding support group , and should also encourage family member's , such as grandmother's or husband's to participated in the BFHI.

งานวิทยานิพนธ์มอบส่วนดีให้บุคลากรและคณาจารย์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์จากคณะกรรมการ
ควบคุมวิทยานิพนธ์ทั้ง 3 ท่าน คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วันเพ็ญ นันทราช รองศาสตราจารย์สุชมาล
ธนาเศรษฐ์อังกูล และรองศาสตราจารย์ นายแพทย์สมพงษ์ ศรีแสนปาง ที่กรุณาให้คำแนะนำ
คำปรึกษา ข้อคิดเห็น ชี้แนะแนวทางที่เป็นประโยชน์ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ และให้
กำลังใจผู้วิจัยด้วยดีตลอดมา จึงขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้ และขอขอบพระคุณอาจารย์
ดร. อารีย์ นรทมิฏ ที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์ และคำแนะนำปรึกษาบางประการในการทำวิจัย
รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบเครื่องมือ และให้ข้อเสนอแนะ
ในการแก้ไขปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ นายแพทย์กังวาล วงศ์ศรีมีเตือน ผู้อำนวยการโรงพยาบาลน้ำโสม
เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลน้ำโสม เพื่อนๆทุกคน ที่เป็นกำลังใจและให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวม
ข้อมูล และขอขอบคุณ แม่ที่ร่วมโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก อស់. และเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ ที่
กรุณาให้ข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้

ท้ายนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา และ ครอบครัวสัพัญญูทุกคน ที่ให้ความ
ห่วงใย ส่งเสริมสนับสนุน ทั้งด้านกำลังใจ กำลังใจ และกำลังทรัพย์ แก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด และ
ขอบคุณนักศึกษาปริญญาโท รุ่น 8 ทุกคน ที่เป็นกำลังใจในระหว่างการดำเนินการวิจัย ซึ่งมีส่วน
ช่วยให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

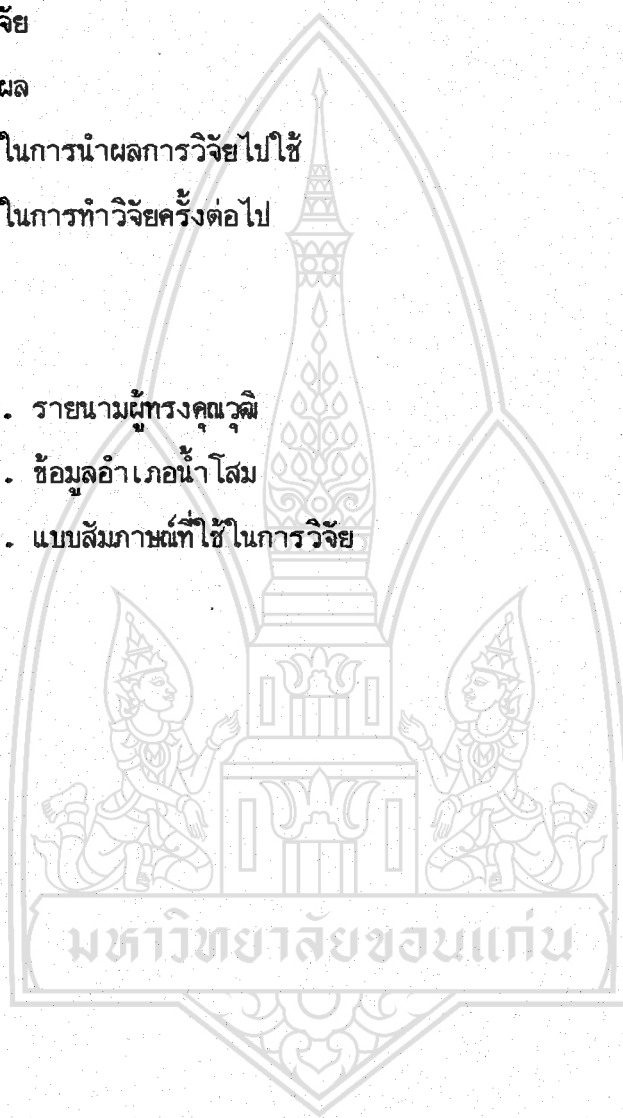
จิระพรรณ สุนัญญา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ซ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
คำถามการวิจัย	5
วัตถุประสงค์การวิจัย	6
สมมติฐานการวิจัย	6
ขอบเขตการศึกษา	7
คำจำกัดความ	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	10
กรอบแนวคิด	10
บทที่ 2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	14
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	34
รูปแบบการวิจัย	34
ลักษณะประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	34
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	35
การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ	41
การเก็บรวบรวมข้อมูล	42
การวิเคราะห์ข้อมูล	43
สถานที่ทำวิจัย	43
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	44
แม่ที่ร่วมในการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก	44
อาสาสมัครเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในชุมชน (อสณ.)	67

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ	76
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	97
สรุปผลการวิจัย	97
การอภิปรายผล	102
ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้	113
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป	114
เอกสารอ้างอิง	115
ภาคผนวก	120
ภาคผนวก ก. รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ	121
ภาคผนวก ข. ข้อมูลอำเภอหนองไผ่	123
ภาคผนวก ค. แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัย	127
ประวัติผู้เขียน	146

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1	จำนวนและร้อยละของแม่ จำแนกตามลักษณะทางด้านประชากร 45
ตารางที่ 2	จำนวนและร้อยละของแม่ จำแนกตามระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 47
ตารางที่ 3	จำนวนและร้อยละของแม่ ที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวไม่ครบ 4 เดือน จำแนกตามเหตุผลในการให้อาหารเสริม 48
ตารางที่ 4	จำนวน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของอายุของแม่ จำแนกตามระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และความสัมพันธ์ระหว่างอายุ กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 49
ตารางที่ 5	จำนวนและร้อยละของแม่ จำแนกตามความสัมพันธ์ระหว่างอายุ กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 50
ตารางที่ 6	จำนวนและร้อยละของแม่ จำแนกตามความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษา กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 51
ตารางที่ 7	จำนวนและร้อยละของแม่ จำแนกตามความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการทำงานขณะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 52
ตารางที่ 8	จำนวน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของรายได้ของครอบครัว ต่อเดือน จำแนกตามระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และความสัมพันธ์ ระหว่าง รายได้ของครอบครัวต่อเดือน กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 53
ตารางที่ 9	จำนวนและร้อยละของแม่ จำแนกตามความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพสมรส กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 54
ตารางที่ 10	จำนวนและร้อยละของแม่ จำแนกตามความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะครอบครัว กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 55
ตารางที่ 11	จำนวนและร้อยละของแม่ จำแนกตามความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาที่อยู่ใกล้ชิดลูก กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 56

สารบัญตาราง (ต่อ)

		หน้า
ตารางที่ 12	จำนวน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จำแนกตามระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	57
ตารางที่ 13	จำนวน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของทัศนคติเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จำแนกตามระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติกับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	58
ตารางที่ 14	จำนวน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของค่านิยม เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จำแนกตามระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยม กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	59
ตารางที่ 15	จำนวน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จำแนกตามระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และ ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อ กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	60
ตารางที่ 16	จำนวน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการเข้าถึงแหล่งบริการได้สะดวก จำแนกตามระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าถึงแหล่งบริการได้สะดวก กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	61
ตารางที่ 17	จำนวน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการปฏิบัติของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จำแนกตามระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	62
ตารางที่ 18	จำนวน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ จำแนกตามระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	63

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 19 จำนวน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจาก อสน. จำแนกตามระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจาก อสน. กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	64
ตารางที่ 20 จำนวน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว จำแนกตามระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	65
ตารางที่ 21 จำนวน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากชุมชน จำแนกตามระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากชุมชน กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	66
ตารางที่ 22 จำนวนและร้อยละ ของ อสน. จำแนกตามลักษณะทางด้านประชากร	67
ตารางที่ 23 จำนวนและร้อยละ ของ อสน. จำแนกตามการได้มาซึ่ง อสน.	69
ตารางที่ 24 จำนวนและร้อยละของ อสน. จำแนกตามความสมัครใจเข้ารับการอบรม	70
ตารางที่ 25 จำนวนและร้อยละ ของ อสน. จำแนกตามการติดตามเยี่ยมแม่หลังคลอด	71
ตารางที่ 26 จำนวนและร้อยละ อสน. จำแนกตามการได้รับการขอคำแนะนำปรึกษา เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จากแม่ในชุมชน	72
ตารางที่ 27 จำนวนและร้อยละของ อสน. จำแนกตาม การให้คำแนะนำปรึกษา ถ้าพบแม่มีปัญหาหน้าแม่ไม่เพียงพอ	73
ตารางที่ 28 จำนวนและร้อยละของ อสน. จำแนกตามการให้คำแนะนำปรึกษา ถ้าพบแม่มีปัญหาหัวนมแตก	74

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเจริญเติบโต เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ เป็นสิ่งที่ควรได้รับการพัฒนามาตั้งแต่ระยะตั้งครรภ์ ซึ่งผู้ที่มีบทบาทสำคัญก็คือตัวแม่เอง ที่จำเป็นต้องดูแลเอาใจใส่ตนเองในด้านต่างๆเป็นพิเศษ อาทิเช่น การพักผ่อน การออกกำลังกาย การไปตรวจตามนัด และปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขอย่างเคร่งครัด รวมถึงการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์และมีจำนวนเพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย ทั้งนี้เนื่องจากภาวะโภชนาการขณะตั้งครรภ์ของแม่จะมีผลกระทบโดยตรงต่อลูก ซึ่งลูกจะเริ่มได้รับสารอาหารต่างๆในขณะที่อยู่ในมดลูก โดยผ่านจากตัวแม่สู่ลูกทางรก และเมื่อคลอด การได้รับสารอาหารของลูกจะเปลี่ยนจากการได้รับทางรกมาเป็นการดูดนมจากเต้านมแม่หรือจากขวดแทน (Jellife, 1980)

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ยังคงได้รับการยอมรับกันอย่างกว้างขวางว่า เหมาะสม และดีที่สุดสำหรับลูกโดยเฉพาะในช่วง 6 เดือนแรกหลังคลอด เพราะมีประโยชน์ทั้งต่อตัวลูกและแม่เองโดยมีประโยชน์ต่อลูกคือ ทำให้ลูกได้รับสารอาหารครบถ้วนและเหมาะสมกับความต้องการของร่างกาย ซึ่งจะทำให้ลูกไม่เป็นโรคขาดสารอาหารหรือโรคอ้วน มีภูมิคุ้มกันโรค ช่วยลดอัตราการเกิดโรคมุมิแพ้ ลดอัตราการเกิดโรคเบาหวานในเด็ก และทำให้เด็กได้รับความรักความอบอุ่นและความเอาใจใส่จากแม่ นอกจากนี้ยังมีประโยชน์ต่อแม่ คือ ช่วยทำให้มดลูกหดตัวเร็ว เข้าอู่เร็ว ขับน้ำคาวปลาได้ดี ทำให้รูปร่างกลับคืนดีเร็ว แม่มีความรักความผูกพันกับลูกและมีความเป็นแม่มากขึ้น ระยะท้องว่างระหว่างการจัดตั้งครรภ์ยาวนานขึ้น ไม่เสียเวลาเพราะน้ำนมแม่พร้อมที่จะให้อยู่เสมอ ในอุณหภูมิที่เหมาะสม ประหยัดรายจ่ายของครอบครัว นอกจากนี้ยังช่วยให้แม่ที่ให้ลูกดูดนมตนเองเป็นเวลานานเกิดมะเร็งเต้านมและมะเร็งรังไข่ได้น้อย (วีระพงษ์ จิตรานนท์, 2536)

จากความสำคัญดังกล่าว ทำให้ประเทศต่างๆทั่วโลกสนใจและให้ความสำคัญเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และรณรงค์แก้ไขปัญหานี้มาตลอด แต่กลับพบว่าผลการดำเนินงานไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ดังจะเห็นได้จากประเทศสหรัฐอเมริกา ที่ส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มาตั้งแต่ ค.ศ. 1984 พบแม่ที่เลี้ยงลูกด้วยนมตนเองถึงอายุ 6 เดือน เพียงร้อยละ 25 หลังจากนั้นการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่กลับลดลงอย่างช้าๆ โดยพบในปี ค.ศ. 1989 ร้อยละ 21 และปี ค.ศ.

1992 ร้อยละ 19.7 (Lawrence, 1994) สำหรับประเทศไทยได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของแม่และเด็ก โดยบรรจุนโยบายการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 โดยเริ่มจากการรณรงค์เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ปีละ 1 ครั้ง และดำเนินงานตามนโยบายดังกล่าวเรื่อยมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน แต่การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร โดยพบว่าแม่ส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และมีลูกอายุต่ำกว่า 1 ปี ร้อยละ 90 เริ่มให้นมแม่โดยเริ่มภายใน 5 วันแรกหลังคลอด แต่การให้นมแม่เพียงอย่างเดียว กลับลดลงเหลือร้อยละ 40 ขณะออกจากโรงพยาบาล และลดลงเหลือร้อยละ 20 ภายใน 1 เดือน หลังคลอด (สมชาย ดุรงค์เดช และคณะ, 2527) ซึ่งสาเหตุที่ทำให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในปัจจุบันลดลง เนื่องจากผลที่เกิดขึ้นจากสภาพสังคม เศรษฐกิจ การโฆษณาแม่ผง และการทำงานนอกบ้านของแม่ (สมชาย ดุรงค์เดช, 2536)

จากสถิติสาธารณสุข (สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2536) พบว่า การติดเชื้อยังเป็นสาเหตุส่วนใหญ่ที่ทำให้เกิดการป่วยและตายในเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปี ซึ่งผลการติดเชื้อนี้จะเป็นวัฏจักรที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการเกิดภาวะทุพโภชนาการในเด็ก เป็นปัญหาเรื้อรังของประเทศไทยมาเป็นระยะเวลายาวนาน ดังจะเห็นได้จากสถิติ ปี พ.ศ.2525 เด็กไทย อายุ 0-5 ปี มีปัญหาภาวะทุพโภชนาการร้อยละ 50.79 (กระทรวงสาธารณสุข, 2532) หลังจากนั้นแนวโน้มของภาวะดังกล่าวลดลงเรื่อยๆ และจากสถิติภาวะโภชนาการของเด็ก 0-5 ปีของจังหวัดอุดรธานี ประจำปีงบประมาณ 2538 พบเด็กมีภาวะทุพโภชนาการ ร้อยละ 11.93 และอำเภอโนนไสม พบเด็กที่มีภาวะทุพโภชนาการ ร้อยละ 11.73 (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุดรธานี, 2538) จะเห็นได้ว่าภาวะโภชนาการดังกล่าว ยังคงเป็นปัญหาทางด้านสาธารณสุขที่จังหวัดอุดรธานีให้ความสำคัญและดำเนินการแก้ไขปัญหามาโดยตลอด ซึ่งสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยป้องกันการเกิดภาวะทุพโภชนาการในเด็ก 0-5 ปี คือการดูแลเด็กให้ได้รับสารอาหารครบถ้วนมาตั้งแต่ระยะแรกเกิด และสารอาหารที่ได้รับการยอมรับว่าดีที่สุดสำหรับเด็กในขณะนั้น คือ นมแม่ (ไกรสิทธิ์ ตันติศิรินทร์, 2522) โดยพบว่ากลุ่มแม่ที่ลูกมีภาวะโภชนาการปกติ มีค่าเฉลี่ยของคะแนนการปฏิบัติในการให้นมลูกสูงกว่าแม่ที่ลูกมีภาวะทุพโภชนาการ (อุเทน หาแก้ว, 2536) และถ้าเด็กได้รับนมแม่ลดลงเรื่อยๆ อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กมีภาวะทุพโภชนาการ เกิดการชกของการเจริญเติบโตทั้งทางร่างกาย สมออง สถิติปัญญา และการเรียนรู้ ทำให้ทรัพยากรที่สำคัญที่สุดของประเทศ คือ ทรัพยากรบุคคล มีคุณภาพชีวิตที่ด้อยลง ซึ่งจะเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ดังนั้นการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จึงเป็นสิ่งสำคัญ และสมควรได้รับการสนับสนุน เพื่อให้เด็กไทยเจริญเติบโตเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพต่อไป

จากผลการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่า การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในประเทศต่างๆยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ดังนั้น องค์การอนามัยโลก(WHO) ร่วมกับ องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) จึงได้ริเริ่ม "โครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก" ขึ้นในประเทศที่กำลังพัฒนา (ประเทศไทยเป็น 1 ใน 12 ประเทศ ที่ร่วมในการดำเนินโครงการดังกล่าว) โดยใช้เกณฑ์กันได 10 ขึ้น สู่ความสำเร็จของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (WHO cited by Lawrence, 1994)

ประเทศไทยได้ร่วมลงนามในแถลงการณ์แห่งโลก เพื่อคุ้มครองสิทธิและคุณภาพของเด็กในปี พ.ศ.2535 และรัฐบาลได้พิจารณาเห็นว่าการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ น่าจะดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายได้ภายในระยะเวลา 5 ปี ดังนั้นจึงได้นำกลวิธีการดำเนินงาน "โรงพยาบาลสายสัมพันธ์แม่ลูก" ซึ่งยึดหลักปฏิบัติกันได 10 ขึ้น สู่ความสำเร็จของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นหลักในการดำเนินงาน และกำหนดเป้าหมายไว้ว่า เมื่อสิ้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 โรงพยาบาลทั่วประเทศต้องได้รับการประเมินเป็น "โรงพยาบาลสายสัมพันธ์แม่ลูก" เพื่อให้แม่ที่อยู่ในพื้นที่รับผิดชอบของ โรงพยาบาล สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยอย่างน้อย 4 เดือน ซึ่งเป็นดัชนีที่ใช้บ่งชี้ถึงความสำเร็จของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยมีกลวิธีในการดำเนินงาน ดังนี้

1. พัฒนาบุคลากรให้มี แนวคิด และ ทักษะตามแนวโน้มของการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
2. ปรับระบบสถานบริการทางการแพทย์และสาธารณสุข เพื่อให้เอื้ออำนวยต่อการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
3. รณรงค์ส่งเสริมให้ประชาชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และให้กินนมแม่อย่างเดียวยอย่างน้อย 4 เดือน
4. ปกป้องและสนับสนุนในการสร้างปัจจัยเอื้อต่อการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

เมื่อรัฐบาลไทยได้ลงนามในแถลงการณ์โลกแล้ว และได้ดำเนินการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ รวมทั้งกลวิธีต่างๆมาดำเนินงานในทุกภาคของประเทศไทย จังหวัดอุดรธานีจึงเป็นจังหวัดหนึ่งที่นำนโยบายนี้มาปฏิบัติ โดยโรงพยาบาลอุดรธานี ร่วมกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุดรธานี ได้ดำเนินการฝึกอบรมวิทยากรระดับจังหวัดขึ้นระหว่างวันที่ 21-23 ธันวาคม 2535 และได้เริ่มดำเนินงาน "โรงพยาบาลสายสัมพันธ์แม่ลูก" ขึ้นที่โรงพยาบาลอุดรธานีเป็นแห่งแรก ต่อมาได้ฝึกอบรมผู้รับผิดชอบในโรงพยาบาลชุมชน/สาธารณสุขอำเภอระหว่างวันที่ 23-25 มีนาคม 2537 เพื่อให้สามารถนำหลัก และกลวิธีไปดำเนินงานได้อย่างครอบคลุม และบรรลุวัตถุประสงค์ของ

โครงการ

โรงพยาบาลน้ำโสม เป็นโรงพยาบาลหนึ่งในจังหวัดอุดรธานี ได้ตระหนักและเล็งเห็นความสำคัญของปัญหาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จึงได้เริ่มดำเนินงานตามนโยบายดังกล่าว เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ขึ้นอย่างจริงจัง ใน เดือนพฤษภาคม 2537 (เริ่มดำเนินการในเซตรับผิดชอบของโรงพยาบาล) โดยมีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อให้แม่มีความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มีทัศนคติที่ดี และสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยาวอย่างน้อย 4 เดือน ซึ่งในการดำเนินงานนั้น โรงพยาบาลน้ำโสมได้อบรมให้ความรู้แก่บุคลากรทางด้านการแพทย์และสาธารณสุขของโรงพยาบาลทุกคน จัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในชุมชน (อสน.) ขึ้น เพื่อเป็นแกนนำในการสนับสนุนและส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เมื่อแม่กลับเข้าสู่ชุมชน ให้การประชาสัมพันธ์ทุกรูปแบบ ให้ความรู้แก่ผู้ใช้บริการฝากครรภ์และคลอดที่โรงพยาบาลทุกราย รวมทั้งการติดตามเยี่ยมแม่หลังคลอดที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเซตรับผิดชอบของโรงพยาบาลน้ำโสม ในต้นปีงบประมาณ 2538 โรงพยาบาลน้ำโสมจึงได้รับการประเมินเป็น "โรงพยาบาลสายสัมพันธ์แม่ลูก" ให้บริการแก่ผู้ใช้บริการในเซตรับผิดชอบของโรงพยาบาลมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ซึ่งจากการติดตามผลการดำเนินงานปีงบประมาณ 2538 โดยสอบถามจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ ร่วมกับเจ้าหน้าที่ห้องคลอด พบว่า ในขณะที่แม่มาใช้บริการที่โรงพยาบาลได้ให้ความร่วมมือกับบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขเป็นอย่างดี โดยประเมินได้จากการสนใจซักถามเมื่อเจ้าหน้าที่ให้สุศึกษา ปฏิบัติตามคำแนะนำต่างๆ และให้ความร่วมมือในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ แต่เมื่อติดตามเยี่ยมหลังคลอดในชุมชน ยังคงพบว่า มีแม่บางส่วนไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยาวครบ 4 เดือนได้ โดยแม่ให้เหตุผลแตกต่างกันไป เช่น ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ให้ข้าวหรือชื้อน้ำดื่มด้วยเนื่องจากลูกร้องกวน หรือให้นมผงสำเร็จรูปร่วมด้วยเพราะน้ำนมไม่เพียงพอ และจากสรุปผลการปฏิบัติงานในปีงบประมาณ 2538 โดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ ได้สอบถามจากแม่ในขณะที่พาลูกมารับวัคซีน พบว่า แม่ที่ร่วมในการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก เลี้ยงลูกด้วยนมตนเองอย่างเดียวยาวครบ 4 เดือน เพียงร้อยละ 58.27 เท่านั้น

ถึงแม้ว่าการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกของโรงพยาบาลน้ำโสมจะเน้นหนักที่การให้สุศึกษาหรือการประชาสัมพันธ์และให้ความสำคัญกับเครือข่ายทางสังคม โดยการจัดตั้ง อสน. เพื่อให้คำปรึกษาแนะนำแก่แม่เมื่อกลับเข้าสู่ชุมชน แต่การเพิ่มระยะเวลาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้ยาวนานขึ้นจนบรรลุเกณฑ์มาตรฐานขั้นต้นนั้น เป็นสิ่งที่ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ง่ายนัก ดังจะเห็นได้จากการศึกษาของภาณี วงษ์เอกและกาญจนา ตั้งชลทิพย์ (2538) เรื่องปัจจัยทางสังคม และ

วัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการให้สุศึกษาและประชาสัมพันธ์ต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยเก็บข้อมูลในเขตเมือง และเขตชนบทของจังหวัดสงขลาและนครราชสีมา พบว่า แม่ส่วนใหญ่มีความตั้งใจให้ลูกหย่านมในช่วงระยะเวลาเกิน 1 ปี ซึ่งเป็นระยะเวลาที่ค่อนข้างนาน แต่เมื่อปฏิบัติจริงกลับพบว่า มักไม่เป็นไปตามที่ตั้งใจไว้ เพราะส่วนใหญ่จะหย่านมแม่เมื่อ 3 เดือนแรก โดยมีเหตุผลที่สำคัญที่สุดในการหย่านมคือการกลับไปทำงาน รองลงมาคือการมีน้ำนมไม่เพียงพอ นอกจากนี้ ยังพบว่าแม่ที่เริ่มเลี้ยงลูกด้วยนมตนเอง มีระยะเวลาในการเลี้ยงลูกด้วยนมตนเองแตกต่างกันไป เนื่องจาก ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และ สถานการณ์แวดล้อมที่แม่เผชิญอยู่ (รัตนาวดี บุญประภา, 2536) ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงระยะเวลาและพฤติกรรมในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จึงต้องขึ้นอยู่กับอิทธิพลของหลายๆปัจจัยประกอบกัน เช่น ปัจจัยทางด้านทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ ตลอดจนเครือข่ายทางสังคม ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของแม่และครอบครัวว่าจะเชื่อหรือไม่เชื่อ หรือ ปฏิบัติตนในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างไร

จากผลสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่าเมื่อโรงพยาบาลน้ำโสมได้ดำเนินงานตามโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกในปีงบประมาณ 2539 ไปแล้วนั้น ความชุกของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเตี้ยครบ 4 เดือน และไม่ครบ 4 เดือนเป็นเท่าใด มีปัจจัยอะไรหรือไม่ที่มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และมีความสัมพันธ์มากน้อยเพียงใด อสน. และเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้รับมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก ให้สอดคล้องเหมาะสมกับปัญหาที่แท้จริงของพื้นที่ต่อไป

คำถามการวิจัย

คำถามหลัก

ความชุกของแม่ที่ร่วมในการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกของโรงพยาบาลน้ำโสม ปีงบประมาณ 2539 เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเตี้ยครบ 4 เดือนและไม่ครบ 4 เดือนจำนวนเท่าใด

คำถามรอง

1. ปัจจัยอะไรที่มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเตี้ยครบ 4 เดือน และไม่ครบ 4 เดือน ของแม่ที่ร่วมในการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกของ โรงพยาบาลน้ำโสม ปีงบประมาณ 2539

2. อสน. ในตำบลที่รับผิดชอบของโรงพยาบาลน้ำโสม ปีงบประมาณ 2539 มีความคิดเห็นต่อการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกอย่างไร

3. เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติของโรงพยาบาลน้ำโสม ปีงบประมาณ 2539 มีความคิดเห็นต่อการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์หลัก

เพื่อศึกษาความซุกของแม่ที่ร่วมในการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก ของโรงพยาบาลน้ำโสม ปีงบประมาณ 2539 เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนครบ 4 เดือน และไม่ครบ 4 เดือน

วัตถุประสงค์รอง

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนครบ 4 เดือน และไม่ครบ 4 เดือนของแม่ที่ร่วมในการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกของโรงพยาบาลน้ำโสม ปีงบประมาณ 2539 ประกอบด้วย

1.1. ปัจจัยนำ ได้แก่ ลักษณะทางประชากร (อายุ ระดับการศึกษา ลักษณะการทำงาน ของแม่ขณะที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ รายได้ของครอบครัวต่อเดือน สถานภาพสมรส และลักษณะครอบครัว) ระยะเวลาที่อยู่ใกล้ชิดลูก ความรู้ ทักษะคติ ค่านิยม และความเชื่อของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

1.2. ปัจจัยเอื้อ ได้แก่ การเข้าถึงแหล่งบริการได้สะดวก การปฏิบัติของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

1.3. ปัจจัยเสริม ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคมจาก เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ อสม. ครอบครัว และ ชุมชน

2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของ อสม. ในตำบลที่รับผิดชอบของโรงพยาบาลน้ำโสม ปีงบประมาณ 2539 ที่มีต่อการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก

3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติของโรงพยาบาลน้ำโสม ปีงบประมาณ 2539 ที่มีต่อการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก

สมมติฐานการวิจัย

1. ปัจจัยนำ มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ปัจจัยดังกล่าว ได้แก่

1.1 ลักษณะทางประชากร

1.1.1 อายุของแม่

1.1.2 การศึกษาของแม่

- 1.1.3 ลักษณะการทำงานของแม่ขณะที่ยังลูกด้วยนมแม่
- 1.1.4 รายได้ของครอบครัวต่อเดือน
- 1.1.5 สถานภาพสมรส
- 1.1.6 ลักษณะครอบครัว
- 1.2 ระยะเวลาที่อยู่ใกล้ชิดลูก
- 1.3 ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
- 1.4 ทักษะเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
- 1.5 ค่านิยมเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
- 1.6 ความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
2. ปัจจัยเอื้อ มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ปัจจัยดังกล่าวได้แก่
 - 2.1 การเข้าถึงแหล่งบริการได้สะดวก
 - 2.2 การปฏิบัติของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
3. ปัจจัยเสริม มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ปัจจัยดังกล่าวได้แก่
 - 3.1 การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ
 - 3.2 การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจาก อสม.
 - 3.3 การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว
 - 3.4 การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากชุมชน

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ทำการศึกษาวิจัยในกลุ่มแม่ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตรับผิดชอบของโรงพยาบาลน้ำโสมและร่วมในการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก ปีงบประมาณ 2539 จำนวนทั้งสิ้น 158 ราย (ยังไม่ได้คัดเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติทั้งหมดไม่ครบตามที่กำหนดออก) เพื่อศึกษาถึงความชุกของแม่ที่ยังลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 4 เดือน และไม่ครบ 4 เดือน ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 4 เดือนและไม่ครบ 4 เดือน ความมากน้อยของปัจจัยแต่ละตัวที่มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ รวมทั้งศึกษาความคิดเห็นของ อสม. ในตำบลที่รับผิดชอบของโรงพยาบาลน้ำโสม และ เจ้าหน้าที่ในระดับปฏิบัติของโรงพยาบาลน้ำโสม ปีงบประมาณ 2539 ที่มื่อการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วง เดือน สิงหาคม-กันยายน 2539

คำจำกัดความ

1. การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดี่ยวครบ 4 เดือน หมายถึง การที่แม่เลี้ยงลูกด้วยน้ำนมตนเอง ตั้งแต่แรกคลอดจนกระทั่งลูกมีอายุอย่างน้อย 4 เดือน โดยไม่ให้อาหารอื่นร่วมด้วย ยกเว้นน้ำ

2. ระยะเวลาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ หมายถึง ความยาวนานของช่วงเวลาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยนับระยะเวลาเป็นเดือน

3. ปัจจัยที่อาจมีผลต่อระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ หมายถึง ปัจจัยที่อาจทำให้ระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแม่ที่ร่วมในโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกแตกต่างกันไป ประกอบด้วย

3.1. ปัจจัยนำ ได้แก่ ลักษณะทางประชากร (อายุ ลักษณะการทำงานของแม่ในขณะที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ รายได้ของครอบครัวต่อเดือน ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส และลักษณะครอบครัว) ระยะเวลาที่อยู่ใกล้ชิดลูก ความรู้ ทักษะคิด ค่านิยม และความเชื่อของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

3.2. ปัจจัยเอื้อ ได้แก่ การเข้าถึงแหล่งบริการได้สะดวก และการปฏิบัติของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

3.3. ปัจจัยเสริม ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคมจาก เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ อสม. ครอบครัว และ ชุมชน

4. ความรู้ หมายถึง ความสามารถของแม่ในการจำ หรือเข้าใจข้อเท็จจริงตามเนื้อหาความรู้เรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และสามารถแสดงออกได้

5. ทักษะคิด หมายถึง ความรู้ลึกของแม่ที่มีต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เช่น ความรู้ลึกผูกพัน ความสนใจ หรือความรู้สึกไม่พอใจ ไม่ยอมรับ และไม่ต้องการปฏิบัติตนเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

6. ค่านิยม หมายถึง การให้ค่าเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ว่าเป็นสิ่งที่ต้องการ และยึดถือเป็นหลักปฏิบัติสำหรับตนเอง

7. ความเชื่อ หมายถึง ความนึกคิด และความเข้าใจของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในลักษณะต่างๆ เช่น ปริมาณน้ำนม ลักษณะน้ำนม และอาหารของแม่ในระหว่างให้นมลูก

8. อายุ หมายถึง จำนวนอายุเต็มเป็นปีของแม่ในขณะที่ยร่วมโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก

9. ลักษณะการทำงานของแม่ขณะที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ หมายถึง ลักษณะการทำงานที่เป็นงานหลักของแม่ในขณะที่ยเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ แบ่งออกเป็น

9.1. ทำงานในบ้าน หมายถึง แม่ประกอบอาชีพหลักในบ้านตนเอง เช่น แม่บ้าน ค้าขายในบ้าน ตัดเสื้อ ตัดผม เป็นต้น

9.2. ทำงานนอกบ้าน หมายถึง แม่ประกอบอาชีพหลักโดยเดินทางไปประกอบอาชีพนอกบ้าน เช่น รับราชการ รัฐบาลกิจ ค้าขายนอกบ้าน รับจ้างใช้แรงงาน เป็นต้น

10. รายได้ของครอบครัวต่อเดือน หมายถึง รายได้ทางด้านทรัพย์สินและผลิตผลทางการเกษตรเฉลี่ยต่อเดือนของแม่ที่ร่วมในโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกกับรายได้ของสมาชิกในครอบครัว

11. การศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาขั้นสูงสุดของแม่

12. การเข้าถึงแหล่งบริการได้สะดวก หมายถึง ความสะดวกสบายของแม่ในการเดินทางจากบ้านเพื่อมาใช้บริการที่โรงพยาบาลน้ำโสม ความสะดวกสบายในขั้นตอนที่ใช้บริการ รวมถึงความพึงพอใจของแม่ต่อการให้บริการของ โรงพยาบาลน้ำโสม

13. การปฏิบัติของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ หมายถึง การกระทำของแม่ในการปฏิบัติเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่เกิดขึ้นจากการทดลองปฏิบัติ และ การแนะนำช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ของ โรงพยาบาลน้ำโสม

14. การสนับสนุนทางสังคมจากเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ หมายถึง การที่แม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่ และให้การพยาบาลอย่างเหมาะสมในขณะที่มาฝากครรภ์ คลอด และหลังคลอด

15. การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากอาสาสมัครเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในชุมชน (อสน.) หมายถึง การที่แม่ได้รับการช่วยเหลือแนะนำเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เมื่อแม่กลับเข้าสู่ชุมชน

16. การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากสมาชิกในครอบครัว หมายถึง การที่แม่ได้รับความรัก ความเอาใจใส่ ความไว้วางใจ การยกย่อง และการช่วยเหลือแนะนำเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จากสมาชิกในครอบครัว

17. การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากชุมชน หมายถึง การที่แม่ได้รับความรัก ความเอาใจใส่ ความไว้วางใจ การยกย่อง และการช่วยเหลือแนะนำเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จากสมาชิกในชุมชน ที่นอกเหนือจาก อาสาสมัครเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในชุมชน (อสน.) และสมาชิกในครอบครัว

18. เขตรับผิดชอบของโรงพยาบาล หมายถึง พื้นที่ ที่โรงพยาบาลน้ำโสมรับผิดชอบเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพอนามัยของประชาชน (เขต ต.นาจัวและ ต.ศรีสำราญ จำนวน 2 ตำบล 18 หมู่บ้าน)

19. เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติของโรงพยาบาล หมายถึง เจ้าหน้าที่ที่ผ่านการศึกษาลึกสูตรพยาบาล/สาธารณสุข อย่างน้อย 2 ปี และปฏิบัติงานที่ห้องคลอด หรือฝ่ายส่งเสริมสุขภาพของ

โรงพยาบาลน้ำโสม ในปีงบประมาณ 2539

20. อาสาสมัครเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในชุมชน (อสน.) หมายถึง ผู้ที่ได้รับการอบรมความรู้เรื่องการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และได้รับแต่งตั้งให้เป็นอาสาสมัครเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในชุมชนในเขตรับผิดชอบของ โรงพยาบาลน้ำโสม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงความสุขของแม่ที่เข้าร่วมในโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยุคครบ 4 เดือน และไม่ครบ 4 เดือน
2. ทราบถึงปัจจัยที่อาจมีผลต่อระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยุคครบ 4 เดือน และไม่ครบ 4 เดือน
3. ทราบถึงความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ ที่มีต่อการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก
4. ทราบถึงความคิดเห็นของอาสาสมัครเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในชุมชน ที่มีต่อการดำเนินงานโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก
5. นำผลการวิจัยที่ได้รับ มาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการทำวิจัยขั้นสูงขึ้น เพื่อทดสอบหาปัจจัยที่มีผลต่อระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่แท้จริง
6. นำผลการวิจัยที่ได้รับ มาเป็นส่วนหนึ่งในการวิเคราะห์หาแนวทางในการวางแผนการดำเนินงาน เพื่อกระตุ้นส่งเสริมให้แม่มีพฤติกรรมในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่ถูกต้องเหมาะสม และมีระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่ยาวนานขึ้น

กรอบแนวคิด

ผู้วิจัย ใช้กรอบแนวคิด Precede Framework ของ Green, et al.(1980) มาเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย โดยแนวความคิดนี้เห็นว่าพฤติกรรมของบุคคลมีสาเหตุมาจากหลายปัจจัย ดังนั้นการดำเนินงาน หรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม จะต้องมีการดำเนินการหลายๆด้านประกอบกันและต้องวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมนั้นๆก่อน จึงจะสามารถวางแผนและกำหนดวิธีการที่ต้องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1. ปัจจัยนำ เป็นปัจจัยที่เกิดขึ้นก่อนที่แม่จะแสดงพฤติกรรม โดยเป็นปัจจัยพื้นฐาน และก่อให้เกิดแรงจูงใจในการกระทำพฤติกรรมของแม่ ซึ่งปัจจัยนี้จะเป็นความพอใจของบุคคลที่ได้จาก

ประสบการณ์และการเรียนรู้ โดยอาจมีส่วนสนับสนุนหรือยับยั้งการแสดงพฤติกรรม ประกอบด้วย

1.1 ลักษณะทางประชากร เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญเช่นเดียวกับปัจจัยด้านอื่นๆ แต่ไม่มีผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ประกอบด้วย

1.1.1 อายุ เป็นตัวกำหนดความพร้อมทางสรีระและวุฒิภาวะทางด้านจิตใจของแม่ ทำให้แม่มีระยะเวลาและพฤติกรรมการเล่นลูกด้วยนมแม่แตกต่างกันไป

1.1.2 ระดับการศึกษา ระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน ส่งผลให้แม่มีระยะเวลาและพฤติกรรมการเล่นลูกด้วยนมแม่แตกต่างกันได้

1.1.3 ลักษณะการทำงานขณะที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ปัจจุบันพบผู้หญิงในสังคมไทย ประกอบอาชีพนอกบ้านมากขึ้น ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลทำให้แม่มีระยะเวลาการเล่นลูกด้วยนมแม่เปลี่ยนแปลงไป

1.1.4 รายได้ของครอบครัวต่อเดือน เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อระยะเวลาการเล่นลูกด้วยนมแม่ เนื่องจากแม่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจแตกต่างกัน จะมีความคิดเห็นต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แตกต่างกัน จึงทำให้แม่มีระยะเวลาการเล่นลูกด้วยนมแม่แตกต่างกัน

1.1.5 สถานภาพสมรส เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อระยะเวลาการเล่นลูกด้วยนมแม่ เนื่องจากแม่ที่มีสถานภาพสมรสคู่ จะมีสามีเป็นผู้ช่วยสนับสนุนหรือขัดขวางการเล่นลูกด้วยนมแม่ได้ ซึ่งแรงสนับสนุนดังกล่าว จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของแม่ว่าจะเลี้ยงลูกด้วยนมตนเองต่อไปหรือไม่

1.1.6 ลักษณะครอบครัว เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อระยะเวลาการเล่นลูกด้วยนมแม่ เนื่องจาก แม่ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวขยายจะมีญาติพี่น้อง หรือผู้อาวุโส เป็นผู้ช่วยสนับสนุนหรือขัดขวางการเล่นลูกด้วยนมแม่ (แตกต่างจากครอบครัวเดี่ยว ที่มีสามีเป็นแรงสนับสนุนเพียงคนเดียว) ซึ่งแรงสนับสนุนดังกล่าว จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของแม่ว่าจะเลี้ยงลูกด้วยนมตนเองต่อไปหรือไม่

1.2 ระยะเวลาที่อยู่ใกล้ชิดลูก เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อระยะเวลาการเล่นลูกด้วยนมแม่ เนื่องจากแม่ที่มีระยะเวลาอยู่ใกล้ชิดลูกทั้งวัน จะสามารถให้ลูกดูดนมตนเองได้ตลอดเวลา หรือทุกครั้งที่ลูกต้องการได้

1.3 ความรู้ เป็นความสามารถของแม่ในการจำ หรือเข้าใจข้อเท็จจริงตามเนื้อหาความรู้เรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ถ้าแม่มีความรู้ที่ถูกต้องเหมาะสมเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมตนเอง ก็จะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้แม่มีระยะเวลาและพฤติกรรมการเล่นลูกด้วยนมแม่ที่ถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้น

1.4 ทศนคติ เป็นความรู้สึกของแม่ที่มีต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ถ้าแม่มีทศนคติที่ดีเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมตนเอง แม่จะให้ความสำคัญและมีแนวโน้มของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไปในทางที่ดีขึ้น

1.5 ค่านิยม เป็นการให้ค่าเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ว่าเป็นสิ่งที่ต้องการ และยึดถือเป็นหลักปฏิบัติสำหรับตนเอง ถ้าแม่มีค่านิยมเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่สอดคล้องกัน ก็จะมีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่ถูกต้องเหมาะสม

1.6 ความเชื่อ เป็นความนึกคิดและความเข้าใจของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมตนเองในลักษณะต่างๆ เช่น ปริมาณน้ำนม ลักษณะน้ำนม และอาหารของแม่ในระหว่างการให้นมลูก ถ้าแม่มีความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในด้านบวก จะมีแนวโน้มของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไปในทางที่ดีขึ้น

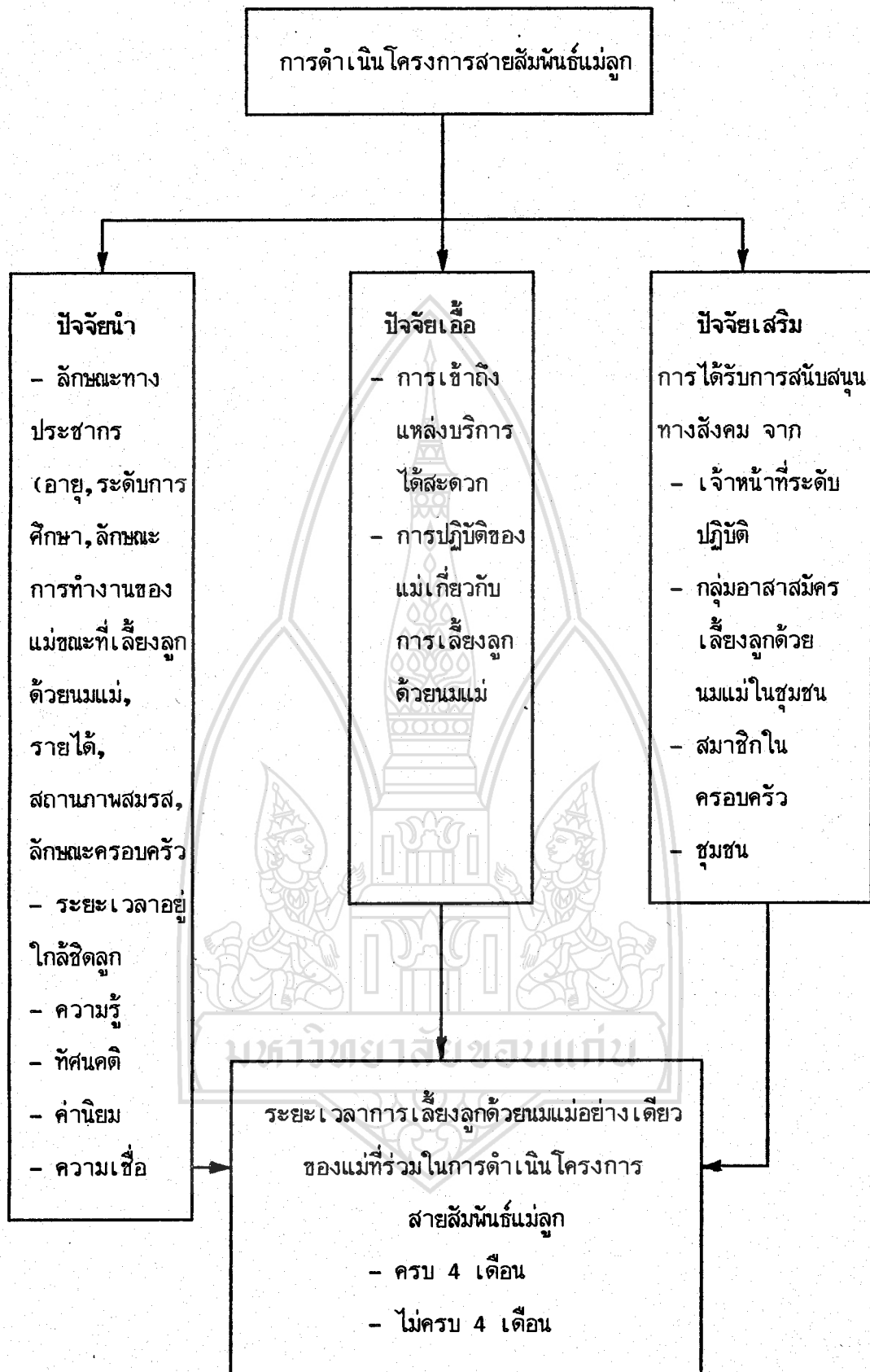
2. ปัจจัยเอื้อ เป็นแหล่งทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับการที่จะให้บุคคลแสดงพฤติกรรมสุขภาพประกอบด้วย

2.1. การเข้าถึงแหล่งบริการได้สะดวก ถ้าแม่มีความสะดวกสบายในการเดินทางมาใช้บริการและมีความพึงพอใจในการให้บริการของสถานบริการ ย่อมเอื้ออำนวยให้แม่มาใช้บริการที่สถานบริการอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

2.2. การปฏิบัติของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ถ้าแม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่และให้คำแนะนำช่วยเหลืออย่างสม่ำเสมอ จะทำให้แม่เกิดทักษะที่ถูกต้องเหมาะสมในการเลี้ยงลูกด้วยนมตนเอง และเอื้ออำนวยต่อระยะเวลา และ พฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

3. ปัจจัยเสริม เป็นปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนหรือยับยั้งในการแสดงพฤติกรรมเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมตนเองของแม่ ถ้าแม่ได้รับการสนับสนุนให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่จากบุคคลรอบข้าง แม่ย่อมมีแนวโน้มที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมตนเองยาวนานขึ้น

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่างๆของบุคคล จำเป็นต้องอาศัยทั้งปัจจัยนำและปัจจัยเอื้อ แต่การที่พฤติกรรมต่างๆจะคงอยู่ตลอดไปหรือไม่ขึ้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยเสริมเป็นสำคัญ ดังนั้นในการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกจึงจำเป็นต้องคำนึงถึง ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริมประกอบกัน เพราะถ้าการดำเนินงานสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยทั้งสามได้อย่างเหมาะสมกลมกลืนแล้ว ย่อมทำให้ผลของการดำเนินงานตามโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก ประสบความสำเร็จได้ในที่สุด โดยสามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยครอบคลุมในประเด็น

1. การดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก
2. Precede Framework และปัจจัยที่มีผลต่อระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

สืบเนื่องจากประโยชน์และคุณค่าของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ทำให้ประเทศต่างทั่วโลกหันมาให้ความสำคัญ และรณรงค์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่กันอย่างจริงจัง โดยมีหน่วยงานสำคัญที่ช่วยผลักดันในการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ได้แก่ องค์การอนามัยโลก (WHO) และ องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) ได้ริเริ่มโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกขึ้นในปี ค.ศ. 1991 (Phillips, 1996) โดยยึดหลักการของบันได 10 ขั้น สู่ความสำเร็จของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (Ten Step to Successful Breastfeeding) (วีระพงษ์ จิตรานนท์, 2536) เพื่อ ส่งเสริม และสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยมีรายละเอียดของขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 "Have a written breastfeeding policy that is routinely communicated to all health care staff." มีนโยบายการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นลายลักษณ์อักษรที่สื่อสารกับบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขทุกคนอยู่เป็นประจำ

ขั้นตอนที่ 2 "Train all health care staff in skills necessary to implement this policy." ฝึกอบรมบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขทุกคนให้มีทักษะที่จะนำนโยบายนี้ไปปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 3 "Inform all pregnant women about the benefits and management of breastfeeding." ชี้แจงให้หญิงตั้งครรภ์ทุกคนทราบถึงประโยชน์และวิธีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ขั้นตอนที่ 4 "Help mothers initiate breastfeeding within a half-hour of birth." ช่วยแม่เริ่มให้ลูกดูดนมภายในครึ่งชั่วโมงหลังคลอด

ขั้นตอนที่ 5 "Show mothers how to breastfeed, and how to maintain

lactation even if they should be separated from their infants." แสดงให้
แม่รู้วิธีเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และวิธีทำให้น้ำนมยังคงมีปริมาณพอเพียง แม้ว่าแม่และลูกจะต้องแยก
จากกัน

ขั้นตอนที่ 6 "Give newborn infants no food or drink other than
breastmilk, unless medically indicated." อย่าให้อาหาร หรือน้ำแก่เด็กแรกคลอด
นอกจากน้ำนมแม่ เว้นแต่จะมีข้อบ่งชี้ทางการแพทย์

ขั้นตอนที่ 7 "Practice rooming-in-allow mother and infant to remain
together-24 hours a day." ให้แม่และลูกอยู่ในห้องเดียวกันตลอด 24 ชั่วโมง

ขั้นตอนที่ 8 "Encourage breastfeeding on demand." สนับสนุนให้ลูกได้ดูดนมแม่
ทุกครั้งที่ลูกต้องการ

ขั้นตอนที่ 9 "Give no artificial teats or practice (also called
dummies or soothers) to breastfeeding infants." อย่าให้ลูกดูดหัวนมยาง และ
หัวนมปลอม หรือหัวนมหลอก

ขั้นตอนที่ 10 "Foster the establishment of breastfeeding support
groups and refer mothers to them on discharge from the hospital or
clinic." ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และส่งแม่ไปติดต่อกับกลุ่ม
ดังกล่าว เมื่อออกจากโรงพยาบาล หรือคลินิก

บันได 10 ขั้นสู่ความสำเร็จของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เป็นขั้นตอนการดำเนินงานที่ต้อง
ปฏิบัติอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ซึ่งในขั้นตอนขั้นที่ 1 และ 2 นั้น เป็นกิจกรรมของผู้บริหารโดยตรง
เพื่อวางรูปแบบการปฏิบัติงานที่ชัดเจนให้เกิดขึ้นแก่บุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข และใน
ขั้นตอนที่ 3-10 เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพยาบาลโดยตรง ซึ่งบุคลากรทางการแพทย์และ
สาธารณสุขจะต้องปฏิบัติกิจกรรมทางการพยาบาลตั้งแต่ระยะก่อนคลอด คลอด และต่อเนื่องไปจน
ถึงระยะหลังคลอดด้วย โดยมีรายละเอียดของแต่ละขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 "มีนโยบายการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นลายลักษณ์อักษรที่สื่อสารกับบุคลากรทาง
การแพทย์และสาธารณสุขทุกคนอยู่เป็นประจำ" เพื่อให้บุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข
ผู้ให้บริการ และญาติ ทราบถึงนโยบายในการดำเนินงานสายสัมพันธ์แม่ลูก รวมทั้งเป็นการควบคุม
การปฏิบัติงานให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ โดยดำเนินการด้วยวิธีต่างๆ ดังนี้

1. ติดประกาศนโยบายการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของสถานบริการไว้ในบริเวณที่บุคลากร

ทางการแพทย์และสาธารณสุข ผู้ใช้บริการ และญาติ สามารถมองเห็น ได้ชัดเจน

2. จัดทำแผ่นปลิว หรือแผ่นพับแจกบุคลากรที่เกี่ยวข้อง
3. ประกาศเสียงตามสายในสถานบริการ
4. สอดแทรกในการประชุม หรืออบรมบุคลากรต่างๆในสถานบริการ
5. เผยแพร่ผ่านสื่อมวลชนต่างๆ

ขั้นตอนที่ 2 "ฝึกอบรมบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขทุกคน ให้มีทักษะที่จะนำนโยบายไปปฏิบัติ" เป็นการพัฒนาความรู้ และทักษะของบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข ให้มีความพร้อมในการปฏิบัติกิจกรรมการพยาบาลต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ขึ้น โดยมีรายละเอียดเนื้อหาการฝึกอบรม ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
2. ผลของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อสภาพจิตใจของแม่และลูก
3. ความสำคัญของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
4. กายวิภาคและสรีรวิทยาของการสร้างและการหลั่งน้ำนม
5. โภชนาการของหญิงตั้งครรภ์ และหญิงให้นมลูก
6. การให้ยาระหว่างตั้งครรภ์ การคลอด การให้นมลูก และการคุมกำเนิด
7. ปัญหาเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และแนวทางแก้ไข
8. การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และบันได 10 ขั้นสู่ความสำเร็จของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
9. กฎหมาย และหลักเกณฑ์การโฆษณา และจำหน่ายอาหารทดแทนนมแม่และผลิตภัณฑ์

ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 3 "ชี้แจงให้หญิงตั้งครรภ์ทุกคนทราบถึงประโยชน์และวิธีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งเป็นกิจกรรมการพยาบาลในระยะตั้งครรภ์ เพื่อเตรียมตัวเตรียมใจให้แม่มีทัศนคติที่ดี และมีความตั้งใจที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ รวมทั้งทราบถึงขั้นตอนต่างๆที่จะได้ใช้บริการจากสถานบริการ โดยมีรายละเอียดของกิจกรรม ดังนี้

1. สอดถามความคิดเห็นและความพร้อมของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ พร้อมทั้งซักประวัติสุขภาพอนามัย เพื่อประเมินตัวแม่ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการให้คำปรึกษาแนะนำแก่แม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อไป

2. ให้ความรู้แก่แม่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

- 2.1. ประโยชน์และความสำคัญของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
- 2.2. กายวิภาคและสรีรวิทยาของการสร้างและการหลั่งน้ำนม เพื่อให้แม่มี

ความรู้ ความเข้าใจถึงระบบการสร้างและหลั่งน้ำนมของร่างกาย

2.3. โภชนาการของแม่ โดยให้คำแนะนำเกี่ยวกับประโยชน์ของอาหาร และอาหารที่ควรรับประทาน รวมทั้งคำแนะนำให้แม่ระมัดระวังเกี่ยวกับการให้นมในระหว่างตั้งครรภ์ และให้นมลูก เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องของแม่ และให้ความร่วมมือในกิจกรรมการพยาบาล

2.4. วิธีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เพื่อเตรียมตัวแม่ให้มีความรู้ในวิธีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และเมื่อถึงเวลาที่ต้องเลี้ยงลูกด้วยนมตนเองจะได้เกิดความมั่นใจในการปฏิบัติกิจกรรมดังกล่าวมากขึ้น

3. ตรวจสอบสภาพเต้านม และหัวนม โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1. ตรวจสอบสภาพเต้านม และหัวนมของแม่ที่มาใช้บริการฝากครรภ์ทุกราย และให้คำแนะนำในแม่ที่มีปัญหาของ เต้านมและหัวนม

3.2. ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการดูแล และรักษาความสะอาดของเต้านมและหัวนม ก่อนและหลังการให้นมทุกครั้ง

3.3. ให้คำแนะนำในการเลือกใช้อุปกรณ์ให้มีขนาดพอเหมาะกับขนาดของเต้านม

4. บันทึกประวัติสุขภาพของแม่ และคำแนะนำต่างๆไว้ในสมุดบันทึกสุขภาพแม่และเด็ก หรือเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องได้รับทราบข้อมูลที่ตรงกัน

5. สนใจ และดูแลเอาใจใส่แก่แม่ทุกคน โดยเฉพาะผู้ที่ไม่เคยเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เพื่อให้คำแนะนำช่วยเหลือได้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัญหา และความต้องการที่แท้จริงของผู้ใช้บริการ

ขั้นตอนที่ 4 "ช่วยแม่เริ่มให้ลูกดูดนมในครึ่งชั่วโมงหลังคลอด" เพื่อช่วยให้แม่เอาใจใส่ลูก และเกิดความรัก สำนึกในบทบาทหน้าที่ของการเลี้ยงดูลูก โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ระหว่างที่แม่รอคลอด นอกจากการสังเกตอาการของแม่อย่างใกล้ชิดแล้วควรช่วยให้แม่ทราบถึงการปฏิบัติตนในระยะหลังคลอดด้วย เช่น การให้ลูกดูดนมแม่ทันทีหลังคลอด และการให้ลูกได้อยู่ร่วมกับแม่ตลอด 24 ชั่วโมง

2. ดูแลและช่วยเหลือการคลอดให้เป็นไปตามกำหนดเวลา โดยพยายามให้คลอดโดยวิธีธรรมชาติ ให้การพยาบาลอย่างใกล้ชิด และให้กำลังใจแม่ระหว่างการคลอด และขณะคลอด

3. หลีกเลี่ยงการให้ยาระงับปวด ถ้าจำเป็นต้องใช้ ควรเลือกใช้ในช่วงเวลาและขนาดที่เหมาะสม เพราะผลของยาอาจกระทบต่อการตื่นตัวของลูกในครึ่งชั่วโมงหลังคลอด ซึ่งมีผลต่อการนำลูกมาดูดนมแม่ทันทีหลังคลอด เพราะยาพวกนี้มักจะกดการหายใจและทำให้หัวใจเต้นเร็ว

4. ควรให้แม่และลูกได้สัมผัสกันภายในครึ่งชั่วโมงหลังคลอด กรณีที่แม่คลอดด้วยการ

ผ่าตัด ควรนำลูกมาอยู่กับแม่ภายในครึ่งชั่วโมงหลังจากที่แม่รู้สึกตัวดีแล้ว

ขั้นตอนที่ 5 "แสดงให้เห็นวิธีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และวิธีการทำให้น้ำนมแม่ยังคงมีปริมาณที่เพียงพอ แม้ว่าแม่และลูกจะต้องแยกจากกัน" โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. สอนแม่ให้เรียนรู้วิธีการเลี้ยงลูกด้วยนมตนเองโดยยึดหลักการ 3 จุด คือ ดูดเร็ว ดูดบ่อย และดูดถูกวิธี (วีระพงษ์ นัตรานนท์, 2536) ดังนี้

1.1. ดูดเร็ว หมายถึง การนำลูกมาดูดนมแม่ในช่วงหลังคลอดโดยเร็วที่สุด WHO และ UNICEF ได้แนะนำให้พาลูกมาดูดนมแม่ภายในครึ่งชั่วโมงหลังคลอด เนื่องจากการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไม่ใช่เป็นสัญชาตญาณโดยแท้จริง แต่เป็นพฤติกรรมที่ต้องเรียนรู้ด้วย ดังนั้นระยะเวลาดังกล่าวจึงเป็นระยะเวลาที่เด็กกำลังตื่นตัวมากที่สุด

1.2. การดูดบ่อย หมายถึง การที่แม่ให้ลูกดูดนมบ่อยครั้งตามที่ลูกต้องการ ซึ่งระยะเวลาในการให้นมลูกแต่ละครั้ง หรือความถี่ในการดูดนมของลูกมีผลต่อปริมาณน้ำนม เพราะการที่แม่ให้ลูกดูดนมบ่อยๆจะเป็นการกระตุ้นให้แม่มีการสร้างและการหลั่งน้ำนมมากขึ้น เพราะการดูดนมของลูกจะกระตุ้นให้แม่หลั่งฮอร์โมน Prolactin ออกมาในเลือดมากขึ้น และทำให้ฮอร์โมนนี้มีระดับในเลือดสูงอยู่ตลอดเวลา ฮอร์โมนนี้จะกระตุ้น Secreting Cells ใน Acini ให้สร้างน้ำนม ซึ่งจะทำให้ลูกดูดนมเร็วและเพียงพอ ในการที่จะให้ลูกดูดนมแม่บ่อยครั้งเพียงใดนั้นจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องนำลูกมาอยู่กับแม่โดยเร็วที่สุด โดยเด็กแรกเกิดจะดูดนม 6-8 ครั้ง/วัน และเมื่ออายุ 6 เดือนจะดูด 5 ครั้ง/วัน (Bullough and Bullough, 1990) แต่อย่างไรก็ตาม แม่ไม่ควรกำหนดระยะเวลาการดูดนมของลูกไว้เป็นเกณฑ์ตายตัว ทั้งนี้ควรขึ้นกับความต้องการของลูกเป็นสำคัญ

1.3. การดูดถูกวิธี เป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะปัญหาที่แม่มีน้ำนมไม่เพียงพอนั้นเกิดจากสาเหตุของการดูดนมไม่ถูกต้องมากที่สุด ซึ่งขั้นตอนของการดูดนมที่ถูกต้องมีดังนี้

แม่นอน หรือนั่งตัวตรงในท่าที่สบายที่สุด ถ้าแม่เลือกท่านั่งในการอุ้มลูก ให้ใช้เบาะ หรือหมอนรองใต้มือแม่ เพื่อให้ปากลูกอยู่ระดับเดียวกับหัวนม อุ้มให้หัวลูกตะแคงทำมุมรับกับหัวนมแม่ ทอดลำตัวให้ศีรษะอยู่สูงกว่ากันเล็กน้อยและควรให้ศีรษะก้มเล็กน้อย เพื่อให้กล้ามเนื้อในการกลืนหย่อนตัวจะได้กลืนได้สะดวกขึ้น ตัวลูกจะโค้งเล็กน้อยเป็นรูปตัว C บ้าง หรืออย่างน้อยศีรษะลูกจะต้องเหยียดตรงกับลำตัว ไม่แหงน แล้วให้แม่พุงเต้านม โดยใช้นิ้วหัวแม่มืออยู่ด้านบนของเต้านม ส่วนอีก 4 นิ้วคอยประคองเต้านมอยู่ด้านล่าง ปรับนิ้วให้หัวนมทำมุมให้เหมาะกับปากลูกที่สุดแล้วใช้หัวนมเขี่ยที่ริมฝีปากลูกเบาๆ ลูกจะอ้าปากกรอรับ รีบกดตัวลูกกระชับเข้ามาจนท้องลูกแนบกับท้องแม่ พร้อมกับสอดหัวนมให้เข้าปากลูกให้ลึกจนมิดลานหัวนม สำหรับแม่ที่ลานหัวนม

กว้างมากๆให้ลูกอมลิ้นจนเหงือกลูกวางอยู่บนลานห้วนม เพราะในขณะดูดนมแม่ ลูกจะขยับเหงือก กดเข้าออกบนลานห้วนมเป็นจังหวะๆเพื่อกดขับให้น้ำนมไหลเข้าปากตนเอง ในขณะที่ลูกดูดนม ห้วนมจะยื่นมาอยู่บนอุ้งลิ้นของลูกและดูดดันขึ้นแนบเพดาน หากอมไว้ลึกพอห้วนมจะกระตุ้นถึงบริเวณรอยต่อระหว่างเพดานแข็งและเพดานอ่อน ซึ่งจะเป็นบริเวณที่ทำให้ Sucking Reflexตอบสนองได้แรงที่สุด ลิ้นลูกที่อยู่ใต้ลานห้วนมและห้วนมจะรีดให้น้ำนมไหลเข้าปากอีกทางหนึ่งด้วย หากอมไม่ลึกพอจะทำให้เหงือกของลูกงับอยู่บนห้วนมและลิ้นลูกก็จะเสียดที่หน้าห้วนมอย่างแรง ซึ่งอาจจะทำให้เจ็บห้วนมหรือห้วนมแตกเป็นแผลได้ ดังนั้นการที่ลูกอมห้วนมได้ถูกต้องจึงจะทำให้ลูกได้น้ำนมมาก และกระตุ้นให้แม่สร้างน้ำนมมากขึ้นด้วย เราจึงมักจะพบว่าแม่ที่ให้ลูกดูดนมบ่อย แต่น้ำนมมาช้า และมาไม่มากจะเกิดจากการที่ลูกอมห้วนมไม่ถูกต้องมากที่สุด

2. สอนแม่ให้รู้วิธีการทำให้น้ำนมมีปริมาณเพียงพอกับความต้องการของลูก โดยวิธีการบีบน้ำนมด้วยมือตนเอง

การบีบน้ำนมด้วยมือตนเอง จะใช้ในกรณีที่ต้องการกระตุ้นให้แม่คงสร้างน้ำนมได้มากต่อไปเรื่อยๆเพียงพอกับความต้องการของลูก เมื่อทั้งแม่และลูกต้องแยกจากกัน หรือเมื่อแม่รู้สึกคัดเต้านม หรือกรณีที่แม่กลับไปอยู่บ้านแล้วจะออกไปทำงาน หรือไปธุระนอกบ้าน ก็สามารถบีบเก็บน้ำนมให้ลูกกินได้ โดยวิธีการในการบีบคือ ให้แม่ใช้นิ้วหัวแม่มือและนิ้วชี้ของตัวเองวางที่ขอบลานห้วนมแต่อยู่คนละด้านของห้วนม ใช้นิ้วทั้งสองและห้วนมเรียงอยู่ในแนวเดียวกัน จากนั้นกดนิ้วทั้งสองเข้าหาหน้าอกแม่ก่อนเล็กน้อย แล้วจึงบีบนิ้วทั้งสองเข้าหากัน จะทำให้น้ำนมไหลพุ่งออกมา คลายแล้วกดแล้วบีบเป็นจังหวะๆ เมื่อบีบตำแหน่งนั้นหมดแล้วก็ขยับนิ้วหัวแม่มือและนิ้วชี้ไปตำแหน่งถัดๆไปจนรอบลานห้วนม

ไม่แนะนำให้แม่ใช้เครื่องปั๊มน้ำนม เพราะจะมีแรงดูดสูง ทำให้เจ็บหรืออาจทำให้ห้วนมแตกได้ง่าย นอกจากนั้นยังมีการทำให้ปนเปื้อนของจุลินทรีย์มากกว่าการใช้มือบีบให้น้ำนมพุ่งไล่ขวดโดยตรง โดยขวดดังกล่าวต้องมีฝาปิดมิดชิดและทำความสะอาดให้ดีที่สุดเสียก่อน โดยล้างให้สะอาดและต้มให้เดือดประมาณ 10 นาที เมื่อบีบน้ำนมใส่ขวดแล้วควรปิดฝาให้มิดชิด ถ้าเก็บไว้ในอุณหภูมิห้องจะอยู่ได้นาน 6-8 ชั่วโมง ถ้าเก็บไว้ในตู้เย็นบนชั้นเย็นธรรมดาหรือในกระติกน้ำแข็งจะเก็บไว้ได้นาน 2 วัน และถ้าเก็บไว้ในช่องแช่แข็งจะอยู่ได้นาน 1-3 เดือน แล้วแต่อุณหภูมิของช่องแช่แข็งนั้น (วีระพงษ์ จิตรานนท์, 2536)

ขั้นตอนที่ 6 "อย่าให้อาหาร หรือน้ำ แก่เด็กแรกคลอดนอกจากนมแม่ เว้นแต่จะมีข้อบ่งชี้ทางการแพทย์" เนื่องจากในน้ำนมแม่นี้มีน้ำมากพอแล้วถึงร้อยละ 87 และน้ำนมแม่หลังจากผ่านการย่อยแล้ว ของเสียที่มาจากน้ำนมแม่ที่ต้องขับถ่ายทางไตมีน้อยมาก เด็กจึงไม่ต้องการน้ำเพิ่มอีก

นอกจากนี้นมแม่ยังมี Lacto Ferrin ซึ่งเป็นสารที่ช่วยยับยั้งการเจริญเติบโตของเชื้อ Candida Albicans และ Entamoeba Coli ดังนั้นลูกที่กินนมแม่โดยไม่ไดกินอย่างอื่นอีกจึงมักไม่มีเชื้อราในปากและท้องไม่ค่อยเสีย นอกจากนี้ยังไม่ทำให้ลูกตัวเหลืองเพิ่มขึ้น ถ้าให้น้ำหลังให้นมแล้วน้ำจะไปล้างสารดังกล่าวออกจากปากเด็ก ทำให้มีโอกาสดเกิดเชื้อราในปากได้มากขึ้น

ขั้นตอนที่ 7 "ให้แม่และลูกอยู่ในห้องเดียวกันตลอด 24 ชั่วโมง" เป็นการจัดกิจกรรมเพื่ออำนวยความสะดวกให้แม่และลูกได้อยู่ร่วมกันโดยเร็วที่สุด และอยู่ร่วมกันตลอด 24 ชั่วโมง เพื่อให้ลูกสามารถดูดนมแม่ได้ตามต้องการ สร้างความรักความผูกพันระหว่างแม่และลูก ซึ่งจะทำให้แม่ดูแลเอาใจใส่ต่อลูกได้ดีขึ้นในระยะต่อมา และทำให้ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่วายนานขึ้น

ขั้นตอนที่ 8 "สนับสนุนให้ลูกดูดนมแม่ทุกครั้งที่ต้องการ" กิจกรรมการพยาบาลข้อนี้จะประสบความสำเร็จได้ง่าย ถ้าแม่และลูกได้อยู่ร่วมกันตลอด 24 ชั่วโมง ซึ่งจะทำให้ลูกสามารถดูดนมแม่ได้ทุกครั้งที่ต้องการ นอกจากนั้นควรแนะนำให้แม่ทราบว่าในการให้นมลูกแต่ละครั้งนั้นควรให้ลูกได้ดูดนมทั้งสองเต้า โดยเริ่มจากเต้าข้างที่ติดค้างจากคราวที่แล้วก่อน สำหรับระยะเวลาของการดูดนมนั้น ควรให้ลูกดูดนานตามความต้องการ แต่ไม่ควรน้อยกว่าข้างละ 10 นาที เพื่อกระตุ้นให้แม่หลั่งฮอร์โมน Prolactin และ Oxytocin ได้มากพอ

ขั้นตอนที่ 9 "อย่าให้ลูกดูดหัวนมยางและหัวนมปลอม หรือหัวนมเหล็ก" เนื่องจากกลไกการดูดนมแม่และการดูดนมขวดไม่เหมือนกัน การใช้เหงือกและลิ้นของลูกในสองสภาวะดังกล่าวจะแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง โดยการดูดหัวนมยาง ลูกเพียงแค่ขยับเหงือก นมขวดก็จะไหลติดต่อกันลงมา แต่ในการดูดนมแม่นั้น ลูกจะใช้เหงือกย้ายบริเวณกระเปาะน้ำนมและใช้ลิ้นกระดกเสียที่ได้หัวนมตันหัวนมกระทบกับเพดานปากกระตุ้นให้เกิด Letdown Reflex น้ำนมจึงไหลออกมา ดังนั้นจึงไม่ควรแนะนำลูกให้ดูดหัวนมยาง และหัวนมเหล็ก หรือหัวนมปลอม เพราะจะทำให้ลูกสับสนกับการดูดนมแม่หรือไม่ยอมปรับตัวมาดูดนมแม่อีก ทำให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไม่ประสบความสำเร็จ

ขั้นตอนที่ 10 "การส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และส่งแม่ไปติดต่อกลุ่มดังกล่าว เมื่อออกจากโรงพยาบาล" เมื่อแม่กลับจากโรงพยาบาลสู่ชุมชนเป็นเวลาสำคัญที่จะทำให้แม่ตัดสินใจว่าจะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อไปหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแม่ที่ขาดประสบการณ์ เช่น แม่ท้องแรก แม่วัยรุ่น หรือแม่ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดี่ยว เป็นต้น ซึ่งแม่เหล่านี้ต้องการความช่วยเหลือสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จากผู้มีความรู้ และประสบการณ์ ดังนั้นการจัดตั้งกลุ่มสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในชุมชน เพื่อให้คำแนะนำช่วยเหลือและสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในชุมชน จึงเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้แม่ตัดสินใจที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อไป

การดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกตามขั้นตอนของบันได 10 ขั้น ลู่ความสำเร็จของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มุ่งที่จะปรับเปลี่ยนระบบของสถานบริการ เพิ่มศักยภาพของบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข เพื่อให้บริการการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แก่กลุ่มเป้าหมาย คือ ตัวของแม่เองเป็นหลักสำคัญ โดยคาดหวังว่าแม่ที่ร่วมในการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก จะมีทัศนคติที่ดีและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม และมีระยะเวลาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่ยาวนานขึ้น แต่การที่บุคคลจะเปลี่ยนแปลงทัศนคติ หรือพฤติกรรมได้ จำเป็นที่จะต้องอาศัยปัจจัยหลายประการประกอบกัน เพื่อที่จะสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปสู่สิ่งใหม่และคงพฤติกรรมใหม่นั้นไว้ได้ตลอดไป ซึ่ง Green et al. (1980) ได้จำแนกปัจจัยต่างๆที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล รวมเรียกว่า Precede Framework ไว้ 3 ปัจจัยดังนี้

1. ปัจจัยนำ (Predisposing Factor) หมายถึงปัจจัยที่เป็นพื้นฐานและก่อให้เกิดแรงจูงใจในการกระทำพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งปัจจัยนี้จะมีความพอใจของบุคคลที่ได้มาจากการประสบการณ์ของการเรียนรู้ โดยอาจมีผลช่วยสนับสนุนหรือยับยั้งการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมได้แก่

1.1 ลักษณะทางประชากร ได้แก่

1.1.1. อายุ เป็นตัวกำหนดความพร้อมทางสรีระและวุฒิภาวะทางด้านจิตใจ จากการศึกษาของเพ็ญจันทร์ เจริญผล (2529) พบว่าแม่ที่มีอายุ 14-20 ปี เลี้ยงลูกด้วยนมตนเองถึง 6 สัปดาห์หลังคลอดถึงร้อยละ 78.6 แม่กลุ่มที่มีอายุ 20-25 ปี และกลุ่มอายุมากกว่า 25 ปี เลี้ยงลูกด้วยนมตนเองถึง 6 สัปดาห์หลังคลอดร้อยละ 48.8 และ 23.4 ตามลำดับ เนื่องจากแม่ที่แต่งงานเมื่ออายุมากขึ้น มักจะมีอาชีพที่เคยปฏิบัติอยู่แล้วก่อนแต่งงานและเมื่อมีลูกก็ยังคงประกอบอาชีพนั้นต่อไป ส่วนแม่ที่แต่งงานเมื่ออายุยังน้อย ส่วนใหญ่ยังไม่ประกอบอาชีพ เมื่อมีลูกจึงประกอบอาชีพแม่บ้าน โอกาสที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จึงมีมากกว่าแม่ที่อายุมาก สอดคล้องกับการศึกษาของ Quarles et al. (1994) ที่พบว่า อายุของแม่มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

จากรายงานการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยด้านอายุ สามารถสรุปได้ว่า อายุเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยพบว่าแม่ที่มีอายุแตกต่างกันจะมีระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แตกต่างกัน

1.1.2. ระดับการศึกษา พบว่า แม่ที่มีการศึกษาแตกต่างกันจะมีระยะเวลา และพฤติกรรมในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แตกต่างกันไป ดังเช่นการศึกษาของ สมชาย ตรงค์เดชและคณะ

(2527)พบว่า แม่ที่มีการศึกษาระหว่าง 1-7 ปี เลี้ยงลูกด้วยนมแม่มากที่สุดถึงร้อยละ 55 สำหรับแม่ที่มีการศึกษามากกว่า 14 ปี เลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพียงร้อยละ 7 สอดคล้องกับการศึกษาของเพ็ญจันทร์ เจริญผล(2529) ที่พบว่า แม่ที่มีการศึกษาน้อยกว่า หรือเท่ากับประถมศึกษา มีระยะเวลาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ถึง 6 สัปดาห์หลังคลอด ร้อยละ 59.7 ในขณะที่แม่ที่มีการศึกษามากกว่าระดับประถมศึกษา มีระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ถึง 6 สัปดาห์หลังคลอดเพียงร้อยละ 37.3เท่านั้น เนื่องจากแม่ที่มีการศึกษาสูง มีโอกาสเรียนรู้หาเหตุผล เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมากกว่าแม่ที่มีการศึกษาต่ำ แต่หากมิได้แสวงหาความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และคิดว่าการให้นมผสมเป็นสิ่งที่ทันสมัย ก็จะทำให้แม่หันมาใช้นมผสมได้เช่นกัน นอกจากนี้ ภาณี วงษ์เอก และกาญจนา ตั้งชลทิพย์ (2538) พบว่า แม่ที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มีความตั้งใจที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่นานที่สุด และมีระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่นานที่สุด รองลงมาคือแม่ที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ระดับอาชีวศึกษา และ มหาวิทยาลัยตามลำดับ

จากรายงานการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยด้านการศึกษา สามารถสรุปได้ว่าระดับการศึกษาเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยพบว่าแม่ที่มีการศึกษาแตกต่างกันจะมีระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แตกต่างกันด้วย

1.1.3. ลักษณะการทำงานของแม่ขณะที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เนื่องจากปัจจุบันสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปและเพศหญิงมีการประกอบอาชีพนอกบ้านเพิ่มขึ้น ดังนั้นแม่หลังคลอดจึงหันไปพึ่งนมผสมในการเลี้ยงลูกด้วยนมตนเองมากขึ้น เพราะจะได้สะดวกเมื่อต้องกลับไปทำงานนอกบ้าน ดังนั้นจึงมีผู้ศึกษาถึงปัจจัยทางด้านการทำงานของแม่ว่ามีผลต่อ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างไรบ้าง ดังเช่นการศึกษาวิจัยของเพ็ญจันทร์ เจริญผล (2529)พบว่า อาชีพมีความสัมพันธ์กับระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยแม่ที่ประกอบอาชีพแม่บ้านมีระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่นานถึง 6 สัปดาห์หลังคลอด ร้อยละ 69.6 ในขณะที่แม่ที่ประกอบอาชีพนอกบ้านมีระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ถึง 6 สัปดาห์หลังคลอด เพียงร้อยละ 29.6 เท่านั้น เนื่องจากแม่ที่ทำงานนอกบ้าน มีโอกาสที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เต็มที่เฉพาะช่วงลาคลอดเท่านั้น ซึ่งแตกต่างจากแม่ที่ทำงานในบ้าน แม่ที่ทำงานนอกบ้านส่วนมากแสดงความวิตกกังวลว่าตนเองจะลำบากในการหย่านมเมื่อกลับไปทำงานนอกบ้าน จึงมักใช้นมผสมร่วมกับนมแม่ และบางรายก็ให้นมผสมอย่างเดียว เพื่อตัดปัญหาเรื่องการหย่านม แม้ว่าแม่เหล่านั้นจะตั้งใจเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มาตั้งแต่แรกก็ตาม และจากการศึกษาของรัตนาวดี บุญญประภา(2536) พบว่าสตรีในชนบท นอกจากมีหน้าที่รับผิดชอบในบ้านอย่างเต็มที่แล้ว ยังต้องช่วยสามีหารายได้มาจุนเจือครอบครัว ด้วยการทำงานนอกบ้าน จึงมักเป็นปัจจัยผลักดันที่ทำให้แม่ไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นเวลานานได้

นอกจากนี้ยังพบว่าเหตุผลสำคัญที่ทำให้แม่หย่านมลูก คือการกลับไปทำงาน (Gorman, Byrd, and VanDerslica, 1995 ; ภาณี วงษ์เอก และกาญจนา ตั้งชลทิพย์, 2538)

จากรายงานการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยด้านอาชีพ ซึ่งเป็นลักษณะการทำงานของแม่ ขณะที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ สามารถสรุปได้ว่า ลักษณะการทำงานของแม่ขณะที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยพบว่าแม่ที่ทำงานในบ้านขณะที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มีแนวโน้มของระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่สูงกว่าแม่ที่ทำงานนอกบ้าน

1.1.4. รายได้ของครอบครัวต่อเดือน รายได้ของครอบครัวเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (Bentovin cited by Alexy and Martin, 1994) และ พบว่า แม่ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจแตกต่างกัน จะมีความคิดเห็นต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แตกต่างกัน (อรธนา พูลศิลป์, 2524) ซึ่งแม่ที่มีรายได้ต่ำมีแนวโน้มที่จะมีการศึกษาต่ำด้วย เพราะการศึกษาและเศรษฐกิจเป็นของคู่กัน ดังนั้นถ้าแม่มีรายได้ต่ำ และมีระดับการศึกษาต่ำด้วย แล้วได้รับการชักจูงในทางที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม แม่จะมีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตามการชักจูงได้ง่าย จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ แม่ที่มีรายได้แตกต่างกันมีระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แตกต่างกัน

จากรายงานการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยด้านรายได้ของครอบครัว สามารถสรุปได้ว่ารายได้ของครอบครัวเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยพบว่าแม่ที่มีรายได้สูงมีแนวโน้มที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมตนเองยาวนานกว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำ

1.1.5 สถานภาพสมรส การที่แม่พักอาศัย หรือใช้ชีวิตร่วมกับสามีหรือไม่ ในขณะที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ อาจมีอิทธิพลต่อระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ เนื่องจากสามีจัดได้ว่าเป็นการสนับสนุนทางสังคมในระดับแคบ ที่มีจุดมุ่งหมายมาอยู่ร่วมกัน ช่วยค้ำจุนซึ่งกันและกัน มีความสนิทสนมใกล้ชิดกันมากที่สุด และเป็นแหล่งที่ให้การสนับสนุนทางด้านอารมณ์ที่มีความสำคัญต่อแม่ โดยเฉพาะในระยะหลังคลอด (จริยวัตร คมพยัคฆ์, 2531) แม่ที่ได้รับการสนับสนุนทางด้านอารมณ์ จะช่วยให้มีทัศนคติที่ดีต่อบทบาทการเป็นแม่ และยอมรับการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับลูก (Mercer, 1986) ถ้าหากแม่พักอาศัยร่วมกับสามี ย่อมได้รับการสนับสนุนให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ตามค่านิยมที่มีในสังคมและความเชื่อของสามีมากกว่าแม่ที่อาศัยอยู่ตามลำพัง ดังนั้นแม่ที่มีสถานภาพสมรสคู่ จึงมีแนวโน้มที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มากกว่าแม่ที่อาศัยอยู่เพียงลำพัง หรือหย่าร้างกับสามี

จากรายงานการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยด้านสถานภาพสมรส สามารถสรุปได้ว่าสถานภาพสมรสเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยพบว่าแม่ที่มีสถานภาพสมรสคู่มีแนวโน้มที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมตนเองยาวนานกว่าแม่ที่อยู่เพียงลำพัง หรือหย่าร้างกับสามี

1.1.6 ลักษณะครอบครัว การพักอาศัยของแม่ เป็นลักษณะของครอบครัวเดี่ยว หรือครอบครัวขยาย อาจมีอิทธิพลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ เนื่องจากแม่ที่มีลักษณะการพักอาศัย เป็นครอบครัวขยาย ส่วนใหญ่จะมีผู้อาวุโส เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย อาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกัน ซึ่งบุคคลดังกล่าว จะมีอิทธิพลค่อนข้างสูงต่อการตัดสินใจเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ถ้ากลุ่มบุคคลดังกล่าว สนับสนุนและให้ความสำคัญต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างต่อเนื่องแล้ว แม่ย่อมมีแนวโน้มที่จะมี ระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่วานานขึ้น ในทางตรงกันข้าม ถ้าแม่อาศัยอยู่ในครอบครัว เดี่ยว (จะมีผู้สนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพียง 1 คนเท่านั้น คือ สามี)แล้วได้รับการสนับสนุน ทางสังคมจากสามีไม่ต่อเนื่องหรือขาดการสนับสนุน จะทำให้ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ลดลง ได้ (กาญจนา คำดี, 2537)

จากรายงานการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยด้านลักษณะครอบครัว สามารถสรุปได้ว่า ลักษณะครอบครัวเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดย พบว่า แม่ ที่มีลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวขยาย มีแนวโน้มที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่วานานกว่าแม่ที่มีลักษณะ ครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยว

1.2 ระยะเวลาที่อยู่ใกล้ชิดลูก แม่ที่ทำงานในบ้าน ส่วนใหญ่จะมีระยะเวลาการอยู่ ใกล้ชิดลูกตลอดทั้งวัน แต่ถ้าแม่ทำงานนอกบ้านแล้ว (โดยเฉพาะแม่ที่ประกอบอาชีพรับราชการ หรือ รัฐวิสาหกิจ) ย่อมมีระยะเวลาในการอยู่ใกล้ชิดลูกลดน้อยลง ดังเช่นการศึกษาของ William and Morse (1989) ที่พบว่า แม่ครรภ์แรกที่ทำนงานนอกบ้าน หยุดให้นมแม่เร็วขึ้นถึงร้อยละ 41 สอดคล้องกับการศึกษาของ กาญจนา คำดี (2537) พบว่าการทำงานนอกบ้านเป็นปัจจัยขัดขวาง ทำให้แม่ไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมตนเองต่อไปได้ เนื่องจากในขณะที่แม่ทำงานนอกบ้าน แม่ย่อม ไม่สามารถอยู่ใกล้ชิดลูกได้ทั้งวัน เพื่อให้ลูกสามารถดูดนมแม่ได้ตามต้องการ และถ้าแม่ขาดความรู้ ในการปัมน้ำนม หรือเก็บน้ำนมด้วยแล้ว ก็จะทำให้การสร้างและผลิตน้ำนมลดน้อยลงซึ่งอาจเป็น สาเหตุหนึ่งที่ทำให้ แม่ที่มีระยะเวลาอยู่ใกล้ชิดลูกในแต่ละวันแตกต่างกันมีระยะเวลาการเลี้ยงลูก ด้วยนมแม่แตกต่างกันได้

จากรายงานการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับระยะเวลาอยู่ใกล้ชิดลูก สามารถสรุปได้ว่า ระยะเวลาอยู่ใกล้ชิดลูกเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยพบ ว่าแม่ที่อยู่ใกล้ชิดลูกทั้งวันมีแนวโน้มที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมตนเองยาวนานกว่าแม่ที่ไม่สามารถอยู่ใกล้ชิด ลูกได้ตลอดทั้งวัน

1.3 ความรู้ (Knowledge) เป็นปัจจัยประการหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรม แต่การเพิ่มความรู้ไม่จำเป็นจะต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเสมอไป อาจต้อง

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

อาศัยปัจจัยอื่นที่มีอิทธิพลมากพอต่อการเกิดแรงจูงใจของบุคคล เพื่อให้บุคคลใช้ความรู้ที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจประพฤติปฏิบัติหรือกระทำกิจกรรมต่างๆได้

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ช่วยให้แม่มีทัศนคติที่ดี มีการปฏิบัติเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ดีขึ้น (เนวลอนงค์ บุญฤทธิพงศ์, 2530) โดยพบว่า แม่ที่มีความรู้ดี มีการปฏิบัติเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เช่น วิธีการให้ลูกดูดนม การให้อาหารอื่นร่วมกับนมแม่ เหมาะสมกว่าแม่ที่มีความรู้ปานกลาง (สุภาวดี เหลืองขวัญ, 2536) นอกจากนี้ยังพบว่า แม่กลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในระยะหลังคลอดมีความพึงพอใจในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (ศิริรัช พินิจกิจ, 2534) และมีระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่วิชาขึ้น (เกษร ลักษิตานนท์, 2532 ; Quarles et al., 1994)

จากรายงานการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยด้านความรู้ สามารถสรุปได้ว่า ความรู้เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยพบว่าแม่ที่มีความรู้ถูกต้องเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มีระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่วิชาขึ้น

1.4 เจตคติ หรือ ทัศนคติ (Attitude) หมายถึงแนวโน้มของจิตใจ ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆเป็นผลมาจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ ความเชื่อที่สะสมกันมานาน ถ้าหากบุคคลขาดซึ่งทัศนคติแล้ว เขาจะไม่รู้ว่าต้องมีปฏิกิริยาต่อเหตุการณ์ต่างๆอย่างไรและจะไม่สามารถตัดสินใจ หรือพูดอะไรได้มากนัก (Baron and Byrne, 1987) ดังนั้นทัศนคติจึงเป็นปัจจัยนำที่จะทำให้บุคคลถ่ายทอดความคิด ความรู้สึกออกมาเป็นกรกระทำ (Bootzin, Bower, and Zajone, 1986) โดยแบ่งการแสดงออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1.4.1 ทัศนคติด้านบวก หมายถึงท่าที หรือความรู้สึกในทางที่ดี หรือการยอมรับในเรื่องนั้นๆ

1.4.2 ทัศนคติด้านลบ หมายถึง ท่าที หรือ ความรู้สึกในทางไม่ดี หรือการไม่ยอมรับในเรื่องนั้นๆ

ทัศนคติ กับ สุขภาพ ส่วนใหญ่อยู่ในลักษณะของความรู้สึกนึกคิดที่คงที่มีต่อสิ่งต่างๆที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ ถ้าทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็นไปในทิศทางใด พฤติกรรม หรือการกระทำก็จะเป็นไปในทิศทางนั้น

จากการศึกษาวิจัยพบว่า แม่มีทัศนคติเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แตกต่างกันไป ซึ่งทัศนคติเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับแม่ทุกคน ดังนั้น เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจึงเป็นผู้ที่เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการเสริมสร้างทัศนคติของแม่ และจูงใจให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนมตนเอง (สุษศรี บุรณะเกษิษฐ์, 2530) เช่น การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ประหยัดกว่าการเลี้ยงลูกด้วย

นมขวด แต่ทำให้เกิดความยากลำบากในการทำงาน และไม่สามารถกระทำได้ดีที่เมื่ออยู่ต่อหน้า
 สาธารณชน (Gorman et al.,1995) ซึ่งถ้าหากว่าแม่มีทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนม
 แม่แล้ว ค่าเฉลี่ยของระยะเวลาที่ตั้งใจเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จะสูงกว่า 6 เดือน (Kearney ,
 Cronenwett, and Barrett,1990) และเวลาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ก็จะสูงขึ้นด้วยเช่นกัน
 (เกษร ลักษิตานนท์, 2532)

จากการศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ สามารถสรุปได้ว่า การ
 เลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีทั้งทัศนคติทางด้านบวกและด้านลบ ถ้าแม่มีทัศนคติด้านบวกเกี่ยวกับการเลี้ยงลูก
 ด้วยนมแม่แล้ว ย่อมส่งเสริมให้แม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมตนเองและมีระยะเวลายาวนานขึ้น ใน
 ทางตรงกันข้าม ถ้าแม่มีทัศนคติทางด้านลบ ก็จะทำให้ระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ลดน้อย
 ลงได้

1.5 ค่านิยม(Value) หมายถึง การให้ค่า ให้ความสำคัญ ความพอใจแก่สิ่งต่างๆ
 โดยทั่วไปแล้วค่านิยมของบุคคลในสังคมมักจะสอดคล้องกับพฤติกรรมของบุคคลนั้นด้วย เพราะตาม
 ปกติ บุคคลมักจะกระทำการต่างๆไปตามสิ่งที่เขาเห็นว่าดี เห็นว่าควรทำเสมอ ดังนั้นพฤติกรรมจึง
 เป็นการแสดงออกทางกายและจิตที่เป็นผลมาจากอิทธิพลของค่านิยมของบุคคลนั่นเอง (วิชกร
 เศรษฐ, 2536) ดังเช่นค่านิยมทางด้านสุขภาพและค่านิยมในด้านอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ หรือ
 มีผลกระทบต่อสุขภาพของบุคคลเป็นส่วนสำคัญของพฤติกรรมในบุคคล ถ้าค่านิยมต่างๆสอดคล้องกัน
 ก็จะมีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมสูง แต่ถ้ามีข้อขัดแย้งกันของค่านิยมต่างๆ ก็จะมีอิทธิพลต่อ
 พฤติกรรมต่ำ

จากการศึกษาวิจัยพบว่า การวางแผนและการตัดสินใจเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จะได้รับ
 อิทธิพลจากวัฒนธรรมประเพณี (แบบแผนทางสังคม) และประสบการณ์เดิมของตนซึ่งอิทธิพลทางสังคม
 และวัฒนธรรมประเพณีที่ปฏิบัติในท้องถิ่นนั้นๆจะมีอิทธิพลในการกำหนดทัศนคติ ค่านิยมและความเชื่อ
 เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และส่งผลกระทบต่อระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (สาธิตา
 หัสดีเสวี,2537) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Mulford (1995) ที่พบว่า ผู้ที่เติบโตมาใน
 สังคมที่มีค่านิยมในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จะมีโอกาสมากมายที่จะสังเกตการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
 เพื่อเป็นประสบการณ์ที่สั่งสมมา และจะได้รับการสนับสนุนให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในที่สุด เพื่อให้เป็น
 ไปตามค่านิยมและความคาดหวังของสังคม

จากรายงานการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยด้านค่านิยม สามารถสรุปได้ว่า ค่านิยม
 เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยพบว่าแม่ที่มีค่านิยมในการเลี้ยง
 ลูกด้วยนมแม่ จะให้ความสำคัญและมีแนวโน้มในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่วายากกว่าแม่ที่มีค่านิยมใน

การเลี้ยงลูกด้วยนมขวด

1.6 ความเชื่อ (Belief) คือความนึกคิด และความเข้าใจของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจมีเหตุผล หรือไม่มีเหตุผลก็ได้ และจะทำให้เกิดการโน้มน้าวที่บุคคลจะประพฤติปฏิบัติตามแนวคิดและความเข้าใจนั้นๆ (จรรยา สุวรรณทัต, 2536) เนื่องจาก ความเชื่อ เป็นส่วนหนึ่งของมนุษย์ทุกเพศ ทุกวัย และทุกแห่ง การกระทำใดๆ ย่อมมีความเชื่อปะปนอยู่เสมอ เพราะเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความมั่นใจ และกำลังใจขึ้น ถ้าขาดสิ่งเหล่านั้นแล้ว ก็ไม่อาจทำอะไรให้บรรลุเป้าหมายได้ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, ศรีศักร วัลลิโภดม และ เอกวิทย์ ณ ถลาง, 2537)

จากการศึกษาวิจัย พบว่า การที่แม่มีความเชื่อว่า อาหาร และ น้ำที่รับประทานสามารถถ่ายทอดไปสู่หน้าแม่โดยการรับประทานอาหารและดื่มน้ำในปริมาณมากได้ และเชื่อว่าการดื่มน้ำอุ่นบ่อยๆ ในระยะเดือนแรกหลังคลอด พร้อมทั้งมีการอาบสมุนไพรและปั้มนมร่วมด้วยกับการให้ลูกดูดนมแม่ตามต้องการ จะช่วยสนับสนุนให้แม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมตนเองต่อไปได้เป็นระยะเวลานานกว่า 6 เดือน (กาญจนา คำดี, 2537) สำหรับความเชื่อเกี่ยวกับน้ำนมแม่นั้น แม่เชื่อว่าน้ำนมที่ดี จะมีลักษณะ "ขาว" และ "ข้น" ทำให้ลูกเจริญเติบโตได้ดี เรียกว่า "เลี้ยงง่าย" ในทางตรงกันข้าม ถ้านมแม่ไม่ดีจะมีลักษณะ "ใส" และ "จาง" ซึ่งลูกที่ได้รับน้ำนมแมดังกล่าวมักไม่ค่อยเจริญเติบโต หรือเรียกว่า "เลี้ยงยาก" รวมทั้งเชื่อกันว่าน้ำนมแม่ที่ดีก็อาจเปลี่ยนแปลงไปเป็นน้ำนมที่ไม่ดีได้ โดยเฉพาะเมื่อลูกอายุใกล้ครบ 1 ปี และเชื่อว่าเวลาที่แม่กลับจากทำงานนอกบ้านซึ่งมีสภาพอากาศร้อนแล้วให้ลูกดูดนมทันทีที่นมจะร้อนและมีรสเปรี้ยว ทำให้ลูกท้องเสียได้ (รัตนาวดี บุญประภา, 2536) นอกจากนี้แม่ยังเชื่อว่า น้ำนมข้างขวาแทน "ข้าว" น้ำนมข้างซ้ายแทน "น้ำ" ดังนั้นเมื่อลูกดูดนมแม่ก็จะได้ทั้งข้าวทั้งน้ำ (Panee Vong-Eg, 1990) การให้กล้วยและข้าวเร็วเกินไป ซึ่งส่วนใหญ่จะให้เมื่ออายุ 7 วันหลังคลอด โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อว่า ข้าวเป็นอาหารหลักของมนุษย์ ทุกคนเกิดมาต้องกินข้าว และประการสำคัญที่สุด คือ เมื่อเด็กได้กินข้าวแล้ว จะไม่ร้องกวน เขจะมีเวลาทำงานมากขึ้น (เครือวัลย์ หุตานุวัตร และ คณะ, 2529) ซึ่งความเชื่อต่างๆ ของแม่จะมีผลกระทบต่อระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยพบว่าร้อยละ 14.4 ของแม่หย่านมลูก เนื่องจากการเจ็บป่วยของตนเองซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อ โดยมีข้อของผู้ที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่บอกว่า "เมื่อแม่ไม่มีความสุข มีภาวะกดดัน หรือ อารมณ์ไม่ดี แม่จะหยุดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่" เนื่องจากเชื่อว่าภาวะดังกล่าวจะทำให้ปริมาณน้ำนมลดน้อยลง และร้อยละ 26.7 เชื่อว่าตนเองไม่มีน้ำนมเพียงพอต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (Gorman et al., 1995)

จากรายงานการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยด้านความเชื่อ สามารถสรุปได้ว่าความเชื่อเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยพบว่าถ้าแม่มีความเชื่อ

เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในด้านบวก จะทำให้แนวโน้มของระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

2. ปัจจัยเอื้อ (Enabling Factor) หมายถึง สิ่งที่เป็นแหล่งทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับการที่จะทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมสุขภาพ กล่าวคือ การที่บุคคลเกิดการเรียนรู้ในการกระทำต่างๆ ต้องอาศัยประสบการณ์ที่มากพอ และเกิดทักษะในเรื่องนั้นๆ ปัจจัยเอื้อ ได้แก่ การที่บุคคลได้มีการใช้แหล่งบริการสุขภาพ ในลักษณะต่างๆ และมีโอกาสกระทำในสิ่งต่างๆ ที่เป็นผลดีต่อสุขภาพจนเกิดทักษะ หรือจนสามารถกระทำได้อย่างเหมาะสม หรืออาจกล่าวได้ว่า บุคคลจะแสดงพฤติกรรมอะไรออกมา ย่อมเป็นผลมาจากแรงจูงใจและการเรียนรู้ของตนเอง

2.1. แหล่งบริการสาธารณสุข และบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข เป็นแหล่งสำคัญในการสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เพราะมีบทบาทกับแม่มาตั้งแต่ระยะตั้งครรภ์ ระยะคลอดและระยะหลังคลอดโดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบัน โรงพยาบาลต่างๆ ทั่วประเทศได้ดำเนินงานตามนโยบายการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยมุ่งเน้นที่การปรับเปลี่ยนระบบสถานบริการ เพิ่มศักยภาพของบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข เพื่อให้แม่ประสบความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยจากการศึกษาของเพญจันทร์ เจริญผล (2529) พบว่า กิจกรรมการพยาบาลในโรงพยาบาลโดยส่วนรวมมีความสัมพันธ์กับระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยพบว่า แม่ที่ได้รับกิจกรรมที่สนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในระยะหลังคลอดมากกว่าค่าเฉลี่ยรวมมีระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ถึง 6 เดือนหลังคลอด ร้อยละ 37.3 สอดคล้องกับการศึกษาของMulford (1995) ที่พบว่าวัฒนธรรมของสถานบริการ เช่นระยะเวลาการเริ่มให้ลูกดูดนมแม่ และการให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ หรือผู้ที่ทำงานในสถานบริการดังกล่าวเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ นอกเหนือจากนโยบายของสถานบริการแล้วยังพบว่าความสะดวกสบายในการเดินทางมารับบริการ ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เช่นเดียวกัน (กาญจนา คำดี, 2537)

จากรายงานการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเข้าถึงแหล่งบริการได้สะดวก สามารถสรุปได้ว่าถ้าแม่สามารถเข้าถึงแหล่งบริการได้สะดวกแล้ว แม่จะมีแนวโน้มในการเลี้ยงลูกด้วยนมตนเองสูงขึ้น

2.2. การปฏิบัติของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เป็นผลมาจากการได้รับคำแนะนำ ข้อเสนอแนะ การติชม เพื่อให้เกิดการปรับปรุงพฤติกรรมของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้มีความถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้น โดยพบว่าแม่ที่ได้รับความรู้และหนังสือเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มีการปฏิบัติเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ดีกว่าแม่ที่ไม่ได้รับความรู้ในเรื่องดังกล่าว

(นวลอนงค์ บุญฤทธิ์พงศ์, 2530) ซึ่งการปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสมจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยดึงดูดให้แม่มีแนวโน้มในการเลี้ยงลูกด้วยนมตนเองเพิ่มขึ้น

จากรายงานการศึกษาการปฏิบัติของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ สามารถสรุปได้ว่า แม่ที่มีการปฏิบัติเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่ถูกต้องเหมาะสม จะมีแนวโน้มของระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่วานานขึ้น

3. ปัจจัยเสริม (Reinforcing Factor) หมายถึง สิ่งที่คุณจะได้รับ หรือคาดว่าจะได้รับจากบุคคลอื่น อันเป็นผลมาจากการกระทำของตนเอง สิ่งที่คุณจะได้รับ หรือคาดว่าจะได้รับจะแตกต่างกันออกไป อาจจะเป็นรางวัลที่เป็นสิ่งของ การกระตุ้นเตือน การยกย่องชมเชย การให้กำลังใจ การยอมรับ การลงโทษ การไม่ยอมรับการกระทำนั้นๆ หรืออาจเป็นกฎระเบียบ ข้อบังคับให้ปฏิบัติได้ สิ่งเหล่านี้เกิดจากบุคคลอื่นที่มีอิทธิพลต่อตนเอง เช่น บุคลากรทางการแพทย์ และสาธารณสุข คู่สมรส ญาติ เพื่อน เป็นต้น ซึ่งอิทธิพลเหล่านี้จะแตกต่างกันไปตามพฤติกรรมของบุคคลและสถานการณ์ โดยอาจไปสนับสนุน หรือยับยั้งพฤติกรรมนั้นๆ ได้ ได้แก่

3.1. การสนับสนุนทางสังคมจากบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (Bullough and Bullough, 1990) รัตนวดี บุญญประภา (2536) พบว่าการขาดโอกาส หรือการมีโอกาสน้อยที่จะได้รับการแนะนำช่วยเหลือจากบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข เป็นปัจจัยผลักดันที่ทำให้แม่ไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมตนเองได้ แม้ว่าตั้งใจที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งการได้รับข่าวสารจากบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข จะทำให้แม่มีทางเลือกกว้างขึ้นในการดูแลสุขภาพตนเอง (คนองยุทธ กาญจนกุล, 2535) สอดคล้องกับการศึกษาของกาญจนา คำดี (2537) ที่พบว่าการได้รับคำแนะนำช่วยเหลือจากบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข ในการสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างสมบูรณ์ทุกขั้นตอน ตั้งแต่ระยะการตั้งครรภ์ จนกระทั่งถึงระยะคลอด ตลอดจนคำแนะนำเกี่ยวกับประโยชน์ของน้ำนมแม่และระยะเวลาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ว่า ควรมีได้จนถึงอายุเท่าใด เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนผลักดัน หรือสนับสนุนให้แม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อไปได้ภายหลังจากการเริ่มออกไปทำงานนอกบ้าน ซึ่งกิจกรรมในการให้คำแนะนำในเรื่องประโยชน์ วิธีทำความสะอาดเต้านม และวิธีดูแลรักษาหัวนม ตลอดจนหน่วยงานที่ช่วยให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เมื่อออกจากโรงพยาบาล มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (เพ็ญจันทร์ เจริญผล, 2529) โดยพบว่าแม่ที่ได้รับการสนับสนุนจากพยาบาลในโรงพยาบาลที่สนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยเริ่มให้นมแม่เร็วภายใน 24 ชั่วโมงแรกหลังคลอด จะมีระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มากกว่า 6

สัปดาห์ ร้อยละ 62.5 ขณะที่แม่ที่ไม่ได้รับการสนับสนุนจะเริ่มให้นมแม่ช้าเกิน 24 ชั่วโมงแรก หลังคลอด จะมีการให้นมแม่ถึง 6 สัปดาห์ ร้อยละ 34.6 เท่านั้น และนโยบายของโรงพยาบาล และบทบาทของบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขที่มีต่อการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ทำให้แม่วัยรุ่นเห็นความสำคัญของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ในระดับหนึ่ง ทำให้เกิดอิทธิพลของกลุ่มที่สามารถเปลี่ยนแปลงความตั้งใจที่จะให้นมผสมตั้งแต่แรกเกิดมาเป็นการให้นมแม่ในระยะสั้นๆ ได้ (สาธิตา หัสดีเสวี, 2537) หรืออาจกล่าวได้ว่า แม่หลังคลอดที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมจาก เจ้าหน้าที่ในระดับสูง จะมีพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ดีกว่าแม่ที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากเจ้าหน้าที่ในระดับต่ำ (สุภาวดี เหลืองขวัญ, 2536) เนื่องจากเจ้าหน้าที่จะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการเสริมสร้างทัศนคติของแม่ และจูงใจให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนมตนเอง (สุศรี บุรณะกนิษฐ์, 2530)

จากรายงานการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข สามารถสรุปได้ว่า แม่ที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข จะมีแนวโน้มของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่วานานกว่าแม่ที่ไม่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข

3.2 การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจาก อสม. กลุ่มบุคคลดังกล่าวเป็นตัวแทนของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ปฏิบัติงานในชุมชน เพื่อให้คำแนะนำปรึกษาแก่แม่ เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ภายใต้การดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกให้ครอบคลุมบันได 10 ขั้น สู่ความสำเร็จของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เพื่อให้แม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมตนเอง ได้ยาวนานที่สุด ถ้าการดำเนินงานสายสัมพันธ์แม่ลูก ไม่สามารถดำเนินงานได้ครอบคลุมทุกขั้นตอนแล้ว อาจจะทำให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไม่ประสบความสำเร็จได้ เพราะมารดาส่วนใหญ่ ยังต้องการคำแนะนำ และติดตามช่วยเหลือในการเลี้ยงดู หลังจาก 1 เดือนไปแล้ว โดยเฉพาะแม่ที่ทำงานนอกบ้าน รวมทั้งแม่ที่ไม่ได้รับการติดตามเยี่ยมบ้านที่อาศัยอยู่ในชนบท ซึ่งอาจมีปัญหาลักษณะอื่นๆ เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และแก้ไขไม่ได้ จึงอาจตัดสินใจหย่านมแม่ในระยะเวลานานขึ้น (กาญจนา คำดี, 2537)

จากรายงานการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจาก อสม. สามารถสรุปได้ว่า แม่ที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมจาก อสม. ในระดับสูง จะมีแนวโน้มของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่วานานกว่าแม่ที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมจาก อสม. ในระดับต่ำ

3.3 การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว กลุ่มบุคคลดังกล่าว เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ภายใต้หลังคาเรือนเดียวกัน และจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งการที่แม่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งในการส่งเสริมการเลี้ยงลูก

ด้วยนมแม่ให้ประสบความสำเร็จ (Bullough and Bullough, 1990) และพบว่าแม่ที่ให้นมลูก เป็นระยะเวลานานนั้น ส่วนใหญ่จะได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากสามีในการช่วยเหลือดูแล และทำงานในบ้าน หรือบางครั้งรอบครัวแม่จะได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากสามีทางด้านอารมณ์ โดยการยกย่องชมเชย และเข้าใจความรู้สึกของแม่ หากเกิดภาวะวิกฤต ซึ่งการสนับสนุนทางด้านจิต สังคมจากสามี ค่อนข้างสำคัญต่อการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มากกว่าการสนับสนุนทางด้าน สรีรวิทยา (Hewat and Ellis, 1986) เพราะสามี จัดได้ว่าเป็นแรงสนับสนุนในระดับแคบ ที่มีจุดมุ่งหมายมาอยู่ร่วมกันคือ ช่วยค้ำจุนซึ่งกันและกัน มีความสนิทสนมใกล้ชิดกันมากที่สุด และเป็น แหล่งที่ให้การสนับสนุนทางด้านอารมณ์ที่มีความสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะในระยะหลังคลอด (จริยวัตร คมพยัคฆ์, 2531) แม่ที่ได้รับการสนับสนุนทางด้านอารมณ์ จะช่วยให้มีทัศนคติที่ดีต่อบทบาทการเป็น แม่ และยอมรับการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับลูก (Mercer, 1986) ดังเช่นการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ที่พบว่า แม่ที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากสามีมีความสัมพันธ์ทางบวกกับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วย นมแม่ (สรัญญา จิตรเจริญ, 2537) ถ้าสามีมีทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จะทำให้ แม่มีระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มากขึ้น (Hewat, 1987; Gorman et al., 1995) เนื่องจากสามีจะช่วยสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ แต่ถ้าแม่ได้รับความกดดันจากสามี แม่จะ ตัดสินใจยุติการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (Ladewig, London, and Olds, 1990) สอดคล้องกับการ ศึกษาของ กาญจนา คำดี (2537) ที่พบว่า การขาดการสนับสนุนทางสังคมจากสามีในระยะ 1 เดือน หลังคลอด เป็นปัจจัยหนึ่งที่เป็นอุปสรรคทำให้แม่ไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อไปได้ และรัตนาวดี บุญญประภา (2536) พบว่าปัจจัยดังต่อไปนี้ช่วยให้แม่สามารถยืดระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ นานกว่า 6 เดือน คือการสนับสนุนทางสังคมจากสามีที่มีทัศนคติที่ดีต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ กอปร กับการที่แม่พยายามที่จะดำรงไว้ซึ่งแรงสนับสนุนจากเครือญาติ เนื่องจากแม่ (โดยเฉพาะในชนบท) อาศัยอยู่ในครอบครัวขยาย และยังคงอาศัยพึ่งพาญาติผู้ใหญ่เพื่อดำรงไว้ซึ่งความสัมพันธ์อันดี และ ความช่วยเหลือที่ได้รับ เป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยผลักดันให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อีกต่อไปเป็นระยะ เวลา นาน (รัตนาวดี บุญญประภา) และพบว่าอิทธิพลแม่ของแม่วัยรุ่น เป็นปัจจัยที่มีผลกระทบมากที่สุดต่อ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (สาธิตา หัสติเสวี, 2537)

จากรายงานการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว สามารถ สรุปได้ว่า แม่ที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวในระดับสูง จะมีแนวโน้มของการเลี้ยง ลูกด้วยนมแม่มากกว่าแม่ที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวในระดับต่ำ

3.4 การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากชุมชน กลุ่มบุคคลดังกล่าว แม้จะเป็นบุคคลที่ ไม่ได้พักอาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกันกับแม่ แต่อาจจะเป็นญาติพี่น้อง เพื่อน หรือบุคคลที่แม่รู้จัก

คุ้นเคย ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลี้ยงลูกด้วยนมแม่พอสมควร ดังเช่น การศึกษาของ Hewat (1987) ที่พบว่าเพื่อนเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยกลุ่มเพื่อนจะช่วยสนับสนุนแม่ในรูปแบบของการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การแสดงความรู้สึกต่างๆ ซึ่งสัมพันธ์กันนี้ จะช่วยสนับสนุนแม่ทั้งทางด้านอารมณ์และข้อมูลข่าวสาร (Laufer, 1990) ปัจจัยต่างๆเหล่านี้ จะมีอิทธิพลต่อระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้

จากรายงานการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสนับสนุนทางสังคมจากชุมชน สามารถสรุปได้ว่า แม่ที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากชุมชนในระดับสูง จะมีแนวโน้มของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มายาวนานกว่าแม่ที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากชุมชนในระดับต่ำ

สรุป

การดำเนินงานทางด้านสาธารณสุข เป็นการดำเนินงานเพื่อมุ่งหวังผลในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล หรือกลุ่มเป้าหมายให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม แต่โดยส่วนมากแล้ว การดำเนินงานทางด้านสาธารณสุขของประเทศไทยจะเน้นหนักที่การให้สุศึกษาและประชาสัมพันธ์เป็นหลัก จึงทำให้ผลของการดำเนินงานไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง หรือตั้งเป้าหมายไว้เท่าใดนัก ทั้งนี้ เนื่องจากตามสภาพความเป็นจริงแล้ว การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหลายประการประกอบกัน ได้แก่

1. ปัจจัยนำ เป็นผลจากความนึกคิดและตัดสินใจของแม่โดยตรง
2. ปัจจัยเอื้อ เป็นผลจากการเอื้ออำนวยความสะดวกจากสถานบริการ หรือบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข ความสะดวกสบายของแม่ในการมาใช้บริการ รวมทั้งทักษะของแม่ในเรื่องนั้นๆด้วย ซึ่งปัจจัยนำ และปัจจัยเอื้อ จะช่วยให้แม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสมได้

3. ปัจจัยเสริม เป็นผลจากตัวแม่เอง รวมถึงการสนับสนุนจากบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข รวมทั้งสมาชิกในครอบครัวหรือชุมชนด้วย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้พฤติกรรมของแม่คงอยู่ตลอดไปได้

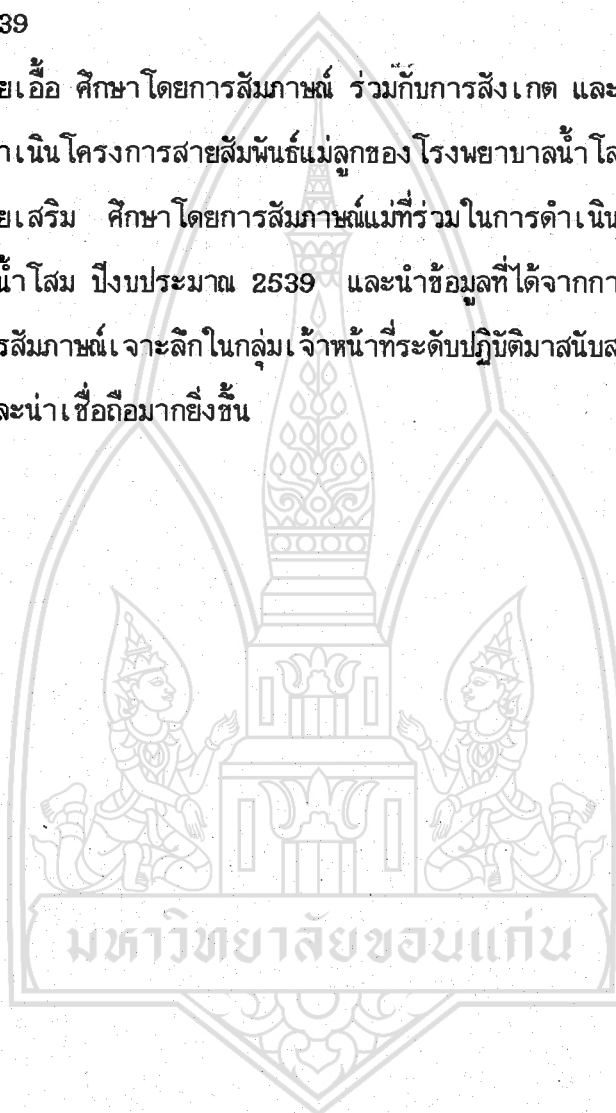
โครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกเป็นอีกโครงการหนึ่งที่ดำเนินงานโดยเน้นหนักการให้สุศึกษาและประชาสัมพันธ์เป็นหลัก และคาดหวังที่จะให้แม่หรือกลุ่มเป้าหมายเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้น (สามารถวัดได้จากระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยาวอย่างน้อย 4 เดือน) และจากการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกของโรงพยาบาลน้ำโสม ตั้งแต่ปลายปีงบประมาณ 2537 จนกระทั่งถึงปัจจุบัน พบว่ามีแม่บางส่วน

สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมตนเองอย่างเดียวได้ยาวนานถึง 4 เดือน แต่ก็มีแม่บางส่วนที่ไม่สามารถ
 กระทำได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงผลของการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกของ
 โรงพยาบาลน้ำโสมในปีงบประมาณ 2539 ว่าเป็นอย่างไร และมีปัจจัยอะไรบ้างที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับ
 กับผลดังกล่าว โดยใช้ Precede Framework มาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังนี้

1. ปัจจัยนำ ศึกษาโดยการสัมภาษณ์แม่ที่ร่วมในการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกใน
 ปีงบประมาณ 2539

2. ปัจจัยเอื้อ ศึกษาโดยการสัมภาษณ์ ร่วมกับการสังเกต และให้แม่ทำให้อู โดยศึกษาใน
 แม่ที่ร่วมในการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกของ โรงพยาบาลน้ำโสม ปีงบประมาณ 2539

3. ปัจจัยเสริม ศึกษาโดยการสัมภาษณ์แม่ที่ร่วมในการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก
 ของโรงพยาบาลน้ำโสม ปีงบประมาณ 2539 และนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
 ใน อสน. และการสัมภาษณ์เจาะลึกในกลุ่มเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติงานมาสนับสนุนให้ข้อมูลด้านปัจจัยเสริม
 มีความหนักแน่นและน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) เพื่อศึกษาถึงความซุกของแม่ที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนับ 4 เดือน และไม่ครบ 4 เดือน ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ความมากน้อยของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ รวมทั้งความคิดเห็นของ อสม. และเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ ที่มีต่อการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกของ โรงพยาบาลน้ำโสม อ.น้ำโสม จ.อุดรธานี

ลักษณะประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษา ได้แก่

1. แม่ที่ร่วมในการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก ของ โรงพยาบาลน้ำโสม ในปีงบประมาณ 2539 จำนวนทั้งสิ้น 159 ราย (ยังไม่ได้คัดเลือกแม่ที่มีคุณสมบัติไม่ครบทั้งหมดตามที่กำหนดไว้) โดยมีคุณสมบัติครบทุกข้อ ดังนี้

- 1.1 มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตรับผิดชอบของ โรงพยาบาลน้ำโสม
- 1.2 ฝากครรภ์และคลอดที่โรงพยาบาลน้ำโสม ในปีงบประมาณ 2539
- 1.3 แม่มีหัวนมและเต้านมเป็นปกติ (ไม่เป็นอุปสรรคต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่)
- 1.4 มีลูกมีชีวิตอายุอย่างน้อย 4 เดือน
- 1.5 แม่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ และไม่เจ็บป่วยด้วยโรคติดต่อใดๆที่เป็น

ข้อห้ามสำหรับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในช่วงระยะเวลา 4 เดือนหลังคลอด

- 1.6 มีลูกที่ร่างกายเป็นปกติ คลอดครบกำหนด น้ำหนักแรกคลอดไม่ต่ำกว่า 2,500 กรัม และไม่มีปัญหาในการดูดนม
- 1.7 สามารถสื่อสารได้เข้าใจ

2. อสม. ของหมู่บ้านในเขตรับผิดชอบของ โรงพยาบาลน้ำโสมทุกคน (หมู่บ้านละ 3 คน 18 หมู่บ้าน) รวมทั้งสิ้น 54 คน

3. เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติของ โรงพยาบาลน้ำโสมที่เกี่ยวข้องทุกคน (เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงาน

ที่ห้องคลอด และฝ่ายส่งเสริมสุขภาพในโรงพยาบาล 2539) จำนวนทั้งสิ้น 9 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ประกอบด้วยเครื่องมือทั้งหมด 3 ชุด

1. ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยสัมภาษณ์แม่ที่ร่วมในโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก แบ่งเป็น 4 ส่วน

1.1 ส่วนที่ 1 แบบสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไปด้านแม่ ประกอบด้วย

- 1.1.1 อายุ
- 1.1.2 สถานภาพสมรส
- 1.1.3 ระดับการศึกษา
- 1.1.4 ลักษณะการทำงานของแม่ขณะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
- 1.1.5 เวลาที่แม่ใช้เลี้ยงลูกใน 1 วัน
- 1.1.6 ลักษณะครอบครัว
- 1.1.7 รายได้ของครอบครัว
- 1.1.8 ระยะเวลาและเหตุผลในการให้อาหารอื่นร่วมกับนมแม่

1.2 ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ข้อมูลด้านปัจจัยนำของแม่ ประกอบด้วย

1.2.1 แบบสัมภาษณ์ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง สร้างเป็นข้อคำถามทั้งหมด 15 ข้อ ซึ่งลักษณะของแบบสัมภาษณ์เป็นการทำเครื่องหมาย(/)ลงในช่องว่างที่ตรงกับความรู้ของแม่ ประกอบด้วย

การดูแลเต้านมและหัวนม ในขณะตั้งครรภ์และหลังคลอด

ประโยชน์ของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ประโยชน์ของน้ำนมแม่ในช่วง 1-3 วันแรก

ระยะเวลาที่เหมาะสมในการให้ลูกเริ่มดูดนมแม่

สภาวะอารมณ์ของแม่ต่อการสร้างน้ำนม

ประโยชน์ของการให้ลูกดูดนมแม่บ่อยๆ

การปฏิบัติตนที่เหมาะสมในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

เกณฑ์การให้คะแนน

ข้อคำถามที่ถูกต้อง ถ้าตอบ "ใช่" ได้ 1 คะแนน

ข้อคำถามที่ถูกต้อง ถ้าตอบ "ไม่ใช่" ได้ 0 คะแนน

ข้อคำถามที่ไม่ถูกต้อง ถ้าตอบ "ใช่" ได้ 0 คะแนน

ข้อคำถามที่ไม่ถูกต้อง ถ้าตอบ "ไม่ใช่" ได้ 1 คะแนน

1.2.2 แบบสัมภาษณ์ทัศนคติของแม่ เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เป็นแบบ-สัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง สร้างเป็นข้อคำถามทั้งหมด 10 ข้อ ซึ่งลักษณะแบบสัมภาษณ์ เป็นการทำเครื่องหมาย (/) ลงในช่องที่ตรงกับทัศนคติของแม่มากที่สุด ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับความรู้สึกของแม่ที่มีต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

เกณฑ์การให้คะแนน

ข้อคำถามด้านบวก ถ้าตอบ "เห็นด้วย" ได้ 1 คะแนน

ข้อคำถามด้านบวก ถ้าตอบ "ไม่เห็นด้วย" ได้ 0 คะแนน

ข้อคำถามด้านลบ ถ้าตอบ "เห็นด้วย" ได้ 0 คะแนน

ข้อคำถามด้านลบ ถ้าตอบ "ไม่เห็นด้วย" ได้ 1 คะแนน

ข้อคำถามด้านบวกและด้านลบ ถ้าตอบ "ไม่มีความคิดเห็น" จะไม่นำ

ข้อคำถามนั้นมาคิดคะแนน

1.2.3 แบบสัมภาษณ์ค่านิยมของแม่ เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เป็นแบบ-สัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง สร้างเป็นข้อคำถามทั้งหมด 10 ข้อ ซึ่งลักษณะแบบสัมภาษณ์ เป็นการทำเครื่องหมาย (/) ลงในช่องที่ตรงกับค่านิยมของแม่มากที่สุด ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับการให้ค่าของแม่ ที่มีต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

เกณฑ์การให้คะแนน

ข้อคำถามด้านบวก ถ้าตอบ "เห็นด้วย" ได้ 1 คะแนน

ข้อคำถามด้านบวก ถ้าตอบ "ไม่เห็นด้วย" ได้ 0 คะแนน

ข้อคำถามด้านลบ ถ้าตอบ "เห็นด้วย" ได้ 0 คะแนน

ข้อคำถามด้านลบ ถ้าตอบ "ไม่เห็นด้วย" ได้ 1 คะแนน

ข้อคำถามด้านบวกและด้านลบ ถ้าตอบ "ไม่มีความคิดเห็น" จะไม่นำ

ข้อคำถามนั้นมาคิดคะแนน

1.2.4 แบบสัมภาษณ์ความเชื่อของแม่ เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เป็นแบบ สัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง สร้างเป็นข้อคำถามทั้งหมด 10 ข้อ ซึ่งลักษณะแบบสัมภาษณ์เป็นการทำเครื่องหมาย (/) ลงในช่องที่ตรงกับความเชื่อของแม่มากที่สุด ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับความเชื่อของแม่ที่มีต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

เกณฑ์การให้คะแนน

ข้อคำถามด้านบวก	ถ้าตอบ "เห็นด้วย"	ได้ 1 คะแนน
ข้อคำถามด้านบวก	ถ้าตอบ "ไม่เห็นด้วย"	ได้ 0 คะแนน
ข้อคำถามด้านลบ	ถ้าตอบ "เห็นด้วย"	ได้ 0 คะแนน
ข้อคำถามด้านลบ	ถ้าตอบ "ไม่เห็นด้วย"	ได้ 1 คะแนน
ข้อคำถามด้านบวกและด้านลบ	ถ้าตอบ "ไม่มีความคิดเห็น"	จะไม่นำ

ข้อคำถามนั้นมาคิดคะแนน

1.3 ส่วนที่ 3 แบบสัมภาษณ์ข้อมูลด้านปัจจัยเอื้อของแม่ ประกอบด้วย

1.3.1 แบบสัมภาษณ์การเข้าถึงแหล่งบริการได้สะดวก เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัย สร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง สร้างเป็นข้อคำถามทั้งหมด 12 ข้อ ซึ่งลักษณะของ แบบสัมภาษณ์เป็นการทำเครื่องหมาย(/) ลงในช่องที่ตรงกับ การเข้าถึงแหล่งบริการได้สะดวกของ แม่ ประกอบด้วย

ความสะดวกในการเดินทางมาใช้บริการ

ค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาใช้บริการ

ค่าใช้จ่ายในการใช้บริการ

กิริยามารยาทของเจ้าหน้าที่ขณะให้บริการ

ความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่

การแนะนำช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่ เมื่อผู้ให้บริการมีปัญหาเกี่ยวกับ

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ความประทับใจของผู้ใช้บริการ เมื่อมาใช้บริการที่โรงพยาบาลน้ำโสม

เกณฑ์การให้คะแนน

ข้อคำถามด้านบวก	ถ้าตอบ "เห็นด้วย"	ได้ 1 คะแนน
-----------------	-------------------	-------------

ข้อคำถามด้านบวก ถ้าตอบ "ไม่เห็นด้วย" ได้ 0 คะแนน

ข้อคำถามด้านลบ ถ้าตอบ "เห็นด้วย" ได้ 0 คะแนน

ข้อคำถามด้านลบ ถ้าตอบ "ไม่เห็นด้วย" ได้ 1 คะแนน

ข้อคำถามด้านบวกและด้านลบ ถ้าตอบ "ไม่มีความคิดเห็น" จะไม่นำ

ข้อคำถามนั้นมาคิดคะแนน

1.3.2 แบบสัมภาษณ์ (ร่วมกับการสังเกต และให้แม่ทดลองทำให้อยู่) เพื่อประเมินการปฏิบัติของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง สร้างเป็นข้อคำถามทั้งหมด 12 ข้อ ซึ่งลักษณะของแบบสัมภาษณ์เป็นการทำเครื่องหมาย (/) ลงในช่องที่ตรงกับการปฏิบัติของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ประกอบด้วย

การปฏิบัติของแม่ก่อนให้นมลูก

การปฏิบัติของแม่ขณะให้นมลูก

การปฏิบัติของแม่หลังให้นมลูก

เกณฑ์การให้คะแนน

แม่ปฏิบัติได้ถูกต้อง ได้ 1 คะแนน

แม่ปฏิบัติไม่ถูกต้อง ได้ 0 คะแนน

1.4 ส่วนที่ 4 แบบสัมภาษณ์ข้อมูลด้านปัจจัยเสริมของแม่ ประกอบด้วย

1.4.1 แบบสัมภาษณ์การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยพิจารณาตามกลวิธีการดำเนินงานนั้นได้ 10 ชั้น สู่ความสำเร็จของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ สร้างเป็นข้อคำถามทั้งหมด 10 ข้อ ซึ่งลักษณะของแบบสัมภาษณ์เป็นการทำเครื่องหมาย (/) ที่ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับการได้รับการสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จากเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ ประกอบด้วย

การเตรียมตัวนมและเต้านมในขณะตั้งครรภ์

การอธิบายให้แม่ทราบถึงประโยชน์ของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และประโยชน์ของหัวนมหรือหัวนมปลอม

การแนะนำและสาธิตวิธีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

การอำนวยความสะดวกในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

การแนะนำแหล่งประโยชน์เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในชุมชน

เกณฑ์การให้คะแนน

แม่ได้รับการสนับสนุน ได้ 1 คะแนน

แม่ไม่ได้รับการสนับสนุน ได้ 0 คะแนน

1.4.2 แบบสัมภาษณ์การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจาก อสม. เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยพิจารณาตามกลวิธีการดำเนินงานบันได 10 ขั้นสู่ความสำเร็จของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ สร้างเป็นข้อคำถามทั้งหมด 10 ข้อ ซึ่งลักษณะของแบบสัมภาษณ์เป็นการทำเครื่องหมาย (/) ที่ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับการได้รับการสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จาก อสม. ประกอบด้วย

การให้กำลังใจแม่ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

การให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่เหมาะสม แก่

แม่เมื่อกลับเข้าสู่ชุมชน

เกณฑ์การให้คะแนน

แม่ได้รับการสนับสนุน ได้ 1 คะแนน

แม่ไม่ได้รับการสนับสนุน ได้ 0 คะแนน

1.4.3 แบบสัมภาษณ์การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยพิจารณาตามกลวิธีการดำเนินงานบันได 10 ขั้นสู่ความสำเร็จของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ สร้างเป็นข้อคำถามทั้งหมด 10 ข้อ ซึ่งลักษณะของแบบสัมภาษณ์เป็นการทำเครื่องหมาย (/) ที่ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับการได้รับการสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จากสมาชิกในครอบครัว ประกอบด้วย

การให้กำลังใจแม่ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

การให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่เหมาะสม แก่

แม่เมื่อกลับเข้าสู่ชุมชน

เกณฑ์การให้คะแนน

แม่ได้รับการสนับสนุน ได้ 1 คะแนน

แม่ไม่ได้รับการสนับสนุน ได้ 0 คะแนน

1.4.4 แบบสัมภาษณ์การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากชุมชน เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยพิจารณาตามกลวิธีการดำเนินงานบันได 10 ขั้นสู่ความสำเร็จของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ สร้างเป็นข้อคำถามทั้งหมด 10 ข้อ ซึ่งลักษณะของแบบสัมภาษณ์เป็นการทำเครื่องหมาย(/) ที่ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับการได้รับการสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จากชุมชน ประกอบด้วย

การให้กำลังใจแม่ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

การให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่เหมาะสม แก่แม่เมื่อกลับเข้าสู่ชุมชน

เกณฑ์การให้คะแนน

แม่ได้รับการสนับสนุน ได้ 1 คะแนน

แม่ไม่ได้รับการสนับสนุน ได้ 0 คะแนน

2. ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์ อสน. เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยพิจารณาตามกลวิธีการดำเนินงานบันได 10 ขั้นสู่ความสำเร็จของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ สร้างเป็นข้อคำถามทั้งหมด 16 ข้อ ซึ่งลักษณะแบบสัมภาษณ์เป็นการเติมข้อความในช่องว่าง หรือทำเครื่องหมาย(/) ลงในวงเล็บหน้าข้อความที่ตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด ประกอบด้วย

ประสบการณ์ตรงของ อสน.

การปฏิบัติงานจริงของ อสน.

การได้รับความร่วมมือจากแม่ และสมาชิกในครอบครัว หรือชุมชน เกี่ยวกับการขอรับคำแนะนำในเรื่องของการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จาก อสน.

ความรู้ของ อสน.

ความคิดเห็นของ อสน. ที่มีต่อการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกของ

โรงพยาบาลน้ำโสม

ปัญหา-อุปสรรคในการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก

ข้อเสนอแนะที่มีต่อการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก

3. ชุดที่ 3 การสัมภาษณ์เจาะลึกในกลุ่มเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ โดยครอบคลุมในประเด็น

3.1 การได้รับการอบรมการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก

3.2 การได้รับการติดตามนิเทศการปฏิบัติงาน

3.3 การติดตามนิเทศการปฏิบัติงาน

3.4 การติดต่อประสานงาน

3.5 การรับทราบทบทวนของเจ้าหน้าที่ ที่มีต่อการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก

3.6 การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่และปัญหาอุปสรรค

3.7 ข้อเสนอแนะ

การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ

การตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยนำเครื่องมือชุดที่ 1 และ 2 ให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่านตรวจสอบความถูกต้อง ความชัดเจนของการใช้ภาษา และความตรงในเนื้อหา (Content Validity)

เครื่องมือชุดที่ 3 ผู้วิจัยได้นำไปปรึกษากับผู้ทรงคุณวุฒิ 1 ท่าน เพื่อซักซ้อมแนวทางการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกให้สามารถครอบคลุมประเด็นที่ต้องการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ

ได้ตรวจสอบความเที่ยงของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำแบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 ไปทดสอบกับแม่ที่ร่วมในโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกในปีงบประมาณ 2538 ของโรงพยาบาลน้ำโสม จำนวน 30 คน เพื่อดูข้อบกพร่องของภาษาและหาค่าความเที่ยงของแบบสัมภาษณ์ ชุดที่ 1 โดยใช้สูตรการหาความเที่ยงของ Kuder-Richardson 20 (เฟรชน้อย สิงห์ช้างชัย, ศิริพร ชัมภลจิต และ ทศนีย์ นะแสง, 2532) เพราะเหมาะสมกับเครื่องมือที่ให้ค่าคะแนนเป็น 1 กับ 0 ได้ค่าความเที่ยงดังนี้

1. ความรู้ของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ค่าความเที่ยงของแบบสัมภาษณ์ เท่ากับ 0.75
2. ทศนคติของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ค่าความเที่ยงของแบบสัมภาษณ์ เท่ากับ 0.77
3. ค่านิยมของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ค่าความเที่ยงของแบบสัมภาษณ์ เท่ากับ 0.75
4. ความเชื่อของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ค่าความเที่ยงของแบบสัมภาษณ์ เท่ากับ 0.77
5. การเข้าถึงแหล่งบริการได้สะดวก ค่าความเที่ยงของแบบสัมภาษณ์ เท่ากับ 0.74
6. การปฏิบัติของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ค่าความเที่ยงของแบบสัมภาษณ์ เท่ากับ 0.75

7. การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ ค่าความเที่ยงของแบบสัมภาษณ์เท่ากับ 0.73

8. การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจาก อสн. ค่าความเที่ยงของแบบสัมภาษณ์ เท่ากับ 0.99

9. การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว ค่าความเที่ยงของแบบสัมภาษณ์เท่ากับ 0.89

10. การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากชุมชน ค่าความเที่ยงของแบบสัมภาษณ์ เท่ากับ 0.74

เครื่องมือชุดที่ 2 ผู้วิจัยไม่ได้นำไปตรวจสอบค่าความเที่ยงของเครื่องมือ เนื่องจากเป็นเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไปของ อสн.

เครื่องมือชุดที่ 3 ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลโดยเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้รับจากหลายๆคน ว่าแตกต่างกันหรือไม่ และตรวจสอบรายละเอียดของข้อมูลว่าเพียงพอที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลหรือไม่

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย ถึงนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดอุดรธานี และผู้อำนวยการโรงพยาบาลน้ำโสม เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลในกลุ่มต่างๆ ดังนี้

1. กลุ่มแม่

1.1. ผู้วิจัย รวบรวมรายชื่อแม่ที่มาใช้บริการฝากครรภ์ และ คลอด ที่โรงพยาบาลน้ำโสม ในปีงบประมาณ 2539 จากทะเบียนคลอดของห้องคลอด

1.2. ผู้วิจัยคัดเลือกแม่ที่มีคุณสมบัติครบตามที่กำหนด เพื่อนำมาใช้เป็นกลุ่มประชากรในการศึกษา

1.3. ผู้วิจัย ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยติดตามสัมภาษณ์แม่ที่มีคุณสมบัติทั้งหมดครบตามที่กำหนด ที่บ้านของแม่เอง

2. อสн.

ผู้วิจัยสัมภาษณ์ อสн. ทุกคนที่อยู่ในเขตตำบลรับผิดชอบของ โรงพยาบาลน้ำโสม (หมู่บ้านละ 3 คน จำนวน 18 หมู่บ้าน) รวมทั้งสิ้น 54 คน

3. กลุ่มเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ

ผู้วิจัย สัมภาษณ์ จะเลิกในเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติทุกคนที่ปฏิบัติงานที่โรงพยาบาลน้ำโสม

ในปีงบประมาณ 2539 ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ห้องคลอด 5 คน และเจ้าหน้าที่ฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ 4 คน โดยสัมภาษณ์เจาะลึกนอกเวลาราชการ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 (สัมภาษณ์แม่ที่ร่วมในโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก) ในประเด็นของ ระยะเวลาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว ลักษณะทางประชากร ใช้ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. ศึกษาความสัมพันธ์ของ ลักษณะการทำงานขณะที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส ลักษณะครอบครัว และระยะเวลาที่อยู่ใกล้ชิดลูก กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยใช้ Chi-square test

3. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยนำ (ความรู้, ทศนคติ, ค่านิยม และความเชื่อ) ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยใช้ t-test

4. ศึกษาความมากน้อยของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (ลักษณะการทำงานขณะที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่, ระดับการศึกษา, สถานภาพสมรส, ลักษณะครอบครัว และระยะเวลาที่อยู่ใกล้ชิดลูก) โดยใช้ odds ratio

5. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ อสน. ใช้ค่าเฉลี่ยร้อยละ และการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา

6. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ ใช้การสรุป และบรรยายเชิงพรรณนา

สถานที่ทำวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยในแม่ที่ร่วมโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก ปีงบประมาณ 2539 ของ โรงพยาบาลน้ำโสม โดยครอบคลุมพื้นที่ 2 ตำบล คือ ต.นางัว และ ต.ศรีสำราญ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาวิจัย เรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแม่ที่ร่วมโครงการ-สายสัมพันธ์แม่ลูก โรงพยาบาลน้ำโสม อ.น้ำโสม จ.อุดรธานี ปีงบประมาณ 2539 จำแนกได้ดังนี้

ก. แม่ที่ร่วมในการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก ของ โรงพยาบาลน้ำโสม ปีงบประมาณ 2539

จากจำนวนแม่ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตรับผิดชอบของโรงพยาบาล 159 ราย เป็นแม่ที่มีคุณสมบัติไม่ครบตามที่กำหนด 11 ราย ดังนี้

1. น้ำหนักแรกเกิดของทารกต่ำกว่า 2,500 กรัม จำนวน 6 ราย
2. ลูกป่วยนอนโรงพยาบาลในช่วง 4 เดือนแรก จำนวน 1 ราย
3. แม่เป็นฝีที่เต้านม เมื่อลูกอายุ 2 เดือน จำนวน 1 ราย
4. แม่ติดเชื้อ HIV จำนวน 2 ราย
5. แม่ไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้เข้าใจ เนื่องจากย้ายถิ่นฐานจากประเทศปากีสถาน เข้ามาอยู่ประเทศไทยกับสามี จำนวน 1 ราย

ดังนั้นกลุ่มประชากรที่ต้องการศึกษาจึงเหลือจำนวนทั้งสิ้น 148 ราย แต่ไม่สามารถติดตามสัมภาษณ์ได้ 15 ราย (ร้อยละ 10.14 ของจำนวนประชากรที่ต้องการศึกษาทั้งหมด) จำแนกเป็นแม่ย้ายที่อยู่ 6 ราย (ร้อยละ 4.05) ทำงานต่างจังหวัด(เอาลูกไปด้วย) 6 ราย(ร้อยละ 4.05) และทำงานต่างจังหวัด(ไม่เอาลูกไปด้วย) 3 ราย(ร้อยละ 2.03) เหลือจำนวนประชากรที่ติดตามสัมภาษณ์ทั้งสิ้น 133 ราย (ร้อยละ 89.86 ของจำนวนประชากรที่ต้องการศึกษาทั้งหมด) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของแม่

1.1 ลักษณะทางประชากร แม่ที่ร่วมในการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกของโรงพยาบาลน้ำโสม ปีงบประมาณ 2539 จำนวน 133 ราย ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วงที่เหมาะสมต่อการตั้งครรภ์คือ 20-34 ปี ร้อยละ 82.71 โดยมีค่าเฉลี่ยของอายุ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

เท่ากับ 24.29 และ 4.33 ตามลำดับ จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 81.95 มีสถานภาพสมรสคู่(อยู่ด้วยกัน)ร้อยละ 79.70 ลักษณะการทำงานขณะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่คือ ทำงานในบ้าน ร้อยละ 86.47 รายได้ของครอบครัวต่อเดือน ไม่เกิน 3,000 บาทร้อยละ 58.65 โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รายได้ต่ำสุด และสูงสุด เท่ากับ 44448.87, 5311.65, 1,500 และ 50,000 บาท ตามลำดับ และมีลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวขยายร้อยละ 63.91 (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของแม่ จำแนกตามลักษณะทางด้านประชากร

ลักษณะทางด้านประชากร (N = 133)	จำนวน	ร้อยละ
อายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	21	15.79
อายุ 20-34 ปี	110	82.71
อายุ 35 ปี ขึ้นไป	2	1.50
$\bar{X}$ = 24.29		
SD = 4.33		
Min = 16		
Max = 36		
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	109	81.95
มัธยมศึกษา	13	9.77
สูงกว่ามัธยมศึกษา	11	8.27

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของแม่ จำแนกตามลักษณะทางด้านประชากร (ต่อ)

ลักษณะทางด้านประชากร (N = 133)	จำนวน	ร้อยละ
สถานภาพสมรส		
คู่ (อยู่ด้วยกัน)	106	79.70
คู่ (แยกกันอยู่)	26	19.55
หย่า/แยก	1	0.75
ลักษณะการทำงานขณะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่		
ทำงานในบ้าน	115	86.47
ทำงานนอกบ้าน	18	13.53
รายได้ของครอบครัวต่อเดือน		
ไม่เกิน 3,000 บาท	78	58.65
3,001 - 6,000 บาท	34	25.56
6,001 - 9,000 บาท	9	6.77
มากกว่า 9,000 บาท	12	9.02
$\bar{X}$ = 4448.87		
SD = 5310.65		
Min = 1,000.00		
Max = 50,000.00		
ลักษณะครอบครัว		
ครอบครัวเดี่ยว	48	36.09
ครอบครัวขยาย	85	63.91

1.2 ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ แม่ที่ร่วมในการดำเนินโครงการ
สายสัมพันธ์แม่ลูก ของโรงพยาบาลน้ำโสม จำนวน 133 ราย เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนครบ
4 เดือน ร้อยละ 40.60 ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สอบถามแม่ที่เริ่มให้อาหาร
เสริมแก่ลูก เมื่ออายุ 4 เดือน เพิ่มเติมเกี่ยวกับการให้น้ำร่วมกับนมแม่แก่ลูกในช่วง 4 เดือน พบ
ว่าแม่ที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนครบ 4 เดือน ตามคำนิยามขององค์การอนามัยโลก คือไม่ให้
น้ำร่วมด้วยมี ร้อยละ 12.03 (จำนวน 16 ราย) (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของแม่ จำแนกตามระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	จำนวน	ร้อยละ
4 เดือนขึ้นไป	54	40.60
3 เดือน - ต่ำกว่า 4 เดือน	45	33.83
2 เดือน - ต่ำกว่า 3 เดือน	20	15.04
1 เดือน - ต่ำกว่า 2 เดือน	11	8.27
ต่ำกว่า 1 เดือน	3	2.26
รวม	133	100.00

1.3 เหตุผลในการให้อาหารอื่นร่วมกับนมแม่

1.3.1 แม่ที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวครบ 4 เดือน ส่วนใหญ่ให้อาหารเสริมแก่ลูก เพราะถึงเวลาที่เหมาะสมในการให้อาหารเสริมแล้ว (ตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข) ร้อยละ 90.74 (49 คน) แต่มีแม่ร้อยละ 9.26 (5 คน) เคยทดลองให้อาหารเสริมแก่ลูก ก่อนลูกอายุ 4 เดือน แต่ลูกไม่รับอาหารเสริมดังกล่าว จึงทำให้ลูกได้รับนมแม่อย่างเดียวจนอายุครบ 4 เดือน

1.3.2 แม่ที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว ไม่ครบ 4 เดือน ส่วนใหญ่ให้อาหารเสริมแก่ลูก เพราะลูกร้องกวน ร้อยละ 43.04 รองลงมาคือ อยากให้ลูกอ้วนตัวแข็งแรง และได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว หรือ ชุมชน ร้อยละ 16.45 และ 15.19 ตามลำดับ (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของแม่ที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวไม่ครบ 4 เดือน จำแนกตามเหตุผลในการให้อาหารเสริม

เหตุผลในการให้อาหารเสริม	จำนวน	ร้อยละ
ลูกร้องกวน	34	43.04
อยากให้ลูกอ้วนตัวแข็งแรง	13	16.45
ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว หรือ ชุมชน	12	15.19
อยากให้ลูกนอนหลับพักผ่อนได้นาน	5	6.33
กลัวลูกไม่อิ่มท้อง	5	6.33
ลูกถ่ายอุจจาระเหลว	3	3.80
แม่ไม่ค่อยมีน้ำนม	3	3.80
แม่ทำงานนอกบ้าน	2	2.53
แม่เข้าใจว่า ต้องให้อาหารเสริมแก่ลูก เมื่ออายุ 3 เดือน	2	2.53
รวม	79	100.00

2. ข้อมูลด้านปัจจัยนำ

2.1 ลักษณะทางประชากร

2.1.1 อายุของแม่ เมื่อจำแนกแม่เป็น 2 กลุ่ม คือเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ อย่างเดียวครบ 4 เดือน และ ไม่ครบ 4 เดือน พบว่า ค่าเฉลี่ยของอายุ เท่ากับ 24.52 และ 24.10 ตามลำดับ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 4.60 และ 3.93 ตามลำดับ และเมื่อนำ อายุ กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มาทดสอบหาความสัมพันธ์ พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กัน (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 จำนวน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของอายุของแม่ จำแนกตามระยะเวลา การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และความสัมพันธ์ระหว่างอายุ กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูก ด้วยนมแม่

ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	จำนวน	อายุ		T-value	P-value
		$\bar{X}$	SD		
ครบ 4 เดือน	54	24.52	4.60	-0.56	0.576
ไม่ครบ 4 เดือน	79	24.10	3.93		

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

และร้อยละของแม่ จำแนกตามความสัมพันธ์ระหว่าง
เวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

	ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่			
	ครบ 4 เดือน		ไม่ครบ 4 เดือน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ก	15	27.78	9	11.33
ข	39	72.22	70	88.67
รวม	54	100.00	79	100.00

5.82

P-value

54	100.00	79	100.
----	--------	----	------

การศึกษา	ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่				รวม	
	ครบ 4 เดือน		ไม่ครบ 4 เดือน			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
สูงกว่าประถมศึกษา	15	27.78	9	11.39	24	18.05
ประถมศึกษา	39	72.22	70	88.61	109	81.95
รวม	54	100.00	79	100.00	133	100.00

$\chi^2 = 5.82$
Odds Ratio = 2.99

P-value = 0.016
95% C.I = 1.10 < OR < 8.25

2.1.4 รายได้ของแม่ เมื่อจำแนกแม่เป็น 2 กลุ่ม คือเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ อย่างเดียวครบ 4 เดือน และไม่ครบ 4 เดือน พบว่า ค่าเฉลี่ยของรายได้ เท่ากับ 4126.96 และ 3783.54 ตามลำดับ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3130.62 และ 3152.17 ตามลำดับ เมื่อนำรายได้ กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มาทดสอบหาความสัมพันธ์ พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กัน (ตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 จำนวน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของรายได้ของครอบครัวต่อเดือน จำแนกตามระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	จำนวน	รายได้		T-value	P-value
		$\bar{X}$	SD		
ครบ 4 เดือน	54	4126.96	3130.62	-0.68	0.495
ไม่ครบ 4 เดือน	79	3783.54	3152.17		

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

2.3 ความรู้ของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จากการสัมภาษณ์ความรู้ของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จำนวน 15 ข้อ แม่มีคะแนนสูงสุด 15 คะแนน ต่ำสุด 8 คะแนน เมื่อจำแนกแม่เป็น 2 กลุ่ม คือเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยุติ 4 เดือน และไม่ครบ 4 เดือน พบว่ามีค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เท่ากับ 12.52 และ 11.99 ตามลำดับ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 01.68 และ 1.71 ตามลำดับ และเมื่อนำความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มาทดสอบหาความสัมพันธ์ พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กัน (ตารางที่ 12)

ตารางที่ 12 จำนวน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จำแนกตามระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	จำนวน	คะแนนความรู้		T-value	P-value
		$\bar{X}$	SD		
ครบ 4 เดือน	54	12.52	1.68	-1.78	0.078
ไม่ครบ 4 เดือน	79	11.99	1.71		

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

2.4 ทักษะคิดของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จากการสัมภาษณ์ทัศนคติของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จำนวน 10 ข้อ แม่มีคะแนนสูงสุด 10 คะแนน ต่ำสุด 6 คะแนน และเมื่อจำแนกแม่เป็น 2 กลุ่ม คือเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเตี้ยครบ 4 เดือน และไม่ครบ 4 เดือน พบว่ามีค่าเฉลี่ยของคะแนนทัศนคติเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เท่ากับ 9.41 และ 9.05 ตามลำดับ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.90 และ 0.99 ตามลำดับ และเมื่อนำทัศนคติของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มาทดสอบหาความสัมพันธ์ พบว่า มีความสัมพันธ์กัน ที่ P-value เท่ากับ 0.033 (ตารางที่ 13)

ตารางที่ 13 จำนวน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของทัศนคติเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จำแนกตามระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติ กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	จำนวน	คะแนนทัศนคติ		T-value	P-value
		$\bar{X}$	SD		
ครบ 4 เดือน	54	9.41	0.90	-2.16	0.033
ไม่ครบ 4 เดือน	79	9.05	0.99		

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

2.5 คำนิยมของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จากการสัมภาษณ์ค่านิยมของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จำนวน 10 ข้อ แม่มีคะแนนสูงสุด 10 คะแนน ต่ำสุด 6 คะแนน และเมื่อจำแนกแม่เป็น 2 กลุ่ม คือ เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยุติ 4 เดือน และไม่ครบ 4 เดือน พบว่ามีค่าเฉลี่ยของค่านิยมเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เท่ากับ 9.39 และ 9.03 ตามลำดับ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.79 และ 0.96 ตามลำดับ เมื่อนำค่านิยมเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มาทดสอบหาความสัมพันธ์ พบว่ามีความสัมพันธ์กัน ที่ P-value เท่ากับ 0.018 (ตารางที่ 14)

ตารางที่ 14 จำนวน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของค่านิยมเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จำแนกตามระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยม กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	จำนวน	คะแนนค่านิยม		T-value	P-value
		$\bar{X}$	SD		
ครบ 4 เดือน	54	9.39	0.79	-2.39	0.018
ไม่ครบ 4 เดือน	79	9.03	0.96		

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

2.6 ความเชื่อของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จากการสัมภาษณ์ความเชื่อของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จำนวน 10 ข้อ แม่มีคะแนนสูงสุด 10 คะแนน คะแนนต่ำสุด 3 คะแนน และเมื่อจำแนกแม่เป็น 2 กลุ่ม คือ เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยุโรป 4 เดือน และไม่ครบ 4 เดือน พบว่า มีค่าเฉลี่ยของคะแนนความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เท่ากับ 7.57 และ 6.75 ตามลำดับ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.29 และ 1.49 ตามลำดับและเมื่อนำความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มาทดสอบหาความสัมพันธ์ พบว่า มีความสัมพันธ์กัน ที่ P-value เท่ากับ 0.001 (ตารางที่ 15)

ตารางที่ 15 จำนวน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จำแนกตามระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อ กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	จำนวน	คะแนนความเชื่อ		T-value	P-value
		$\bar{X}$	SD		
ครบ 4 เดือน	54	7.57	1.29	-3.44	0.001
ไม่ครบ 4 เดือน	79	6.75	1.49		

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

3. ข้อมูลด้านปัจจัยเอื้อ

3.1 การเข้าถึงแหล่งบริการได้สะดวก จากการสัมภาษณ์จำนวน 12 ข้อ พบว่ามีคะแนนสูงสุด 12 คะแนน คะแนนต่ำสุด 7 คะแนน และเมื่อจำแนกแม่เป็น 2 กลุ่ม คือเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวครบ 4 เดือนและไม่ครบ 4 เดือน พบว่ามีค่าเฉลี่ยของคะแนนการเข้าถึงแหล่งบริการได้สะดวก เท่ากับ 11.33 และ 11.26 ตามลำดับ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.97 และ 1.09 ตามลำดับ และเมื่อนำการเข้าถึงแหล่งบริการได้สะดวก กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มาทดสอบหาความสัมพันธ์ พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กัน (ตารางที่ 16)

ตารางที่ 16 จำนวน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการเข้าถึงแหล่งบริการได้สะดวก จำแนกตามระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และความสัมพันธ์ของการเข้าถึงแหล่งบริการได้สะดวก กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	จำนวน	คะแนนการเข้าถึง แหล่งบริการได้สะดวก		T-value	P-value
		$\bar{X}$	SD		
ครบ 4 เดือน	54	11.33	0.97	-0.66	0.514
ไม่ครบ 4 เดือน	79	11.26	1.09		

3.2 การปฏิบัติของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จากการสัมภาษณ์ร่วมกับการสังเกต และให้แม่ทดลองทำให้อยู่ จำนวน 12 ข้อ พบแม่มีคะแนนสูงสุด 12 คะแนน คะแนนต่ำสุด 5 คะแนน และเมื่อจำแนกแม่เป็น 2 กลุ่ม คือเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวก่อน 4 เดือนและไม่ครบ 4 เดือน พบว่า มีค่าเฉลี่ยของคะแนนการปฏิบัติของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เท่ากับ 9.43 และ 8.96 ตามลำดับ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.67 และ 1.39 ตามลำดับ และเมื่อนำการปฏิบัติของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มาทดสอบหาความสัมพันธ์ พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กัน (ตารางที่ 17)

ตารางที่ 17 จำนวน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการปฏิบัติของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จำแนกตามระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และความสัมพันธ์ของการปฏิบัติของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ กับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	จำนวน	คะแนนการปฏิบัติของแม่		T-value	P-value
		$\bar{X}$	SD		
ครบ 4 เดือน	54	9.43	1.67	-1.68	0.095
ไม่ครบ 4 เดือน	79	8.96	1.39		

4. ข้อมูลด้านปัจจัยเสริม

4.1 การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ จากการสัมภาษณ์จำนวน 10 ข้อ พบว่ามีคะแนนสูงสุด 10 คะแนน คะแนนต่ำสุด 7 คะแนน และเมื่อจำแนกแม่เป็น 2 กลุ่ม คือเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนครบ 4 เดือน และไม่ครบ 4 เดือน พบว่ามีค่าเฉลี่ยของการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ เท่ากับ 9.29 และ 9.00 ตามลำดับ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.69 และ 0.72 ตามลำดับ เมื่อนำการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มาทดสอบหาความสัมพันธ์ พบว่า มีความสัมพันธ์กันที่ P-value เท่ากับ 0.018 (ตารางที่ 18)

ตารางที่ 18 จำนวน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ จำแนกตามระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และความสัมพันธ์ของการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ กับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	จำนวน	คะแนนการสนับสนุนทางสังคมจากเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ		T-value	P-value
		$\bar{X}$	SD		
ครบ 4 เดือน	54	9.29	0.69	-2.39	0.018
ไม่ครบ 4 เดือน	79	9.00	0.72		

4.2 การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจาก อสн. จากการสัมภาษณ์จำนวน 10 ข้อ พบว่ามีคะแนนสูงสุด 10 คะแนน คะแนนต่ำสุด 0 คะแนน และเมื่อจำแนกแม่เป็น 2 กลุ่ม คือ เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวครบ 4 เดือนและไม่ครบ 4 เดือน พบว่ามีค่าเฉลี่ยของการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจาก อสн. เท่ากับ 3.87 และ 2.91 ตามลำดับ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 4.77 และ 4.51 ตามลำดับ และเมื่อนำการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจาก อสн. กับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มาทดสอบหาความสัมพันธ์ พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กัน (ตารางที่ 19)

ตารางที่ 19 จำนวน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจาก อสн. จำแนกตามระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และความสัมพันธ์ของการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจาก อสн. กับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	จำนวน	คะแนนการสนับสนุนทางสังคมจาก อสн.		T-value	P-value
		$\bar{X}$	SD		
ครบ 4 เดือน	54	3.87	4.77	-1.16	0.247
ไม่ครบ 4 เดือน	79	2.91	4.51		

4.3 การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว จากการสัมภาษณ์จำนวน 10 ข้อ พบว่ามีคะแนนสูงสุด 10 คะแนน คะแนนต่ำสุด 1 คะแนน และเมื่อจำแนกแม่เป็น 2 กลุ่ม คือ เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวครบ 4 เดือน และไม่ครบ 4 เดือน พบว่ามีค่าเฉลี่ยของการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวเท่ากับ 9.54 และ 8.27 ตามลำดับ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.31 และ 2.14 ตามลำดับ และเมื่อนำการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มาทดสอบหาความสัมพันธ์ พบว่า มีความสัมพันธ์กัน ที่ P-value เท่ากับ 0.000 (ตารางที่ 20)

ตารางที่ 20 จำนวน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว จำแนกตามระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และความสัมพันธ์ของการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	จำนวน	คะแนนการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว		T-value	P-value
		$\bar{X}$	SD		
ครบ 4 เดือน	54	9.54	1.31	-4.25	0.000
ไม่ครบ 4 เดือน	79	8.27	2.14		

4.4 การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากชุมชนจากการสัมภาษณ์ จำนวน 10 ข้อ พบว่ามีคะแนนสูงสุด 10 คะแนน คะแนนต่ำสุด 0 คะแนน เมื่อจำแนกแม่เป็น 2 กลุ่ม คือเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนครบ 4 เดือนและไม่ครบ 4 เดือน พบว่ามีค่าเฉลี่ยของการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากชุมชนเท่ากับ 9.54 และ 9.11 ตามลำดับ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.50 และ 2.14 ตามลำดับ และเมื่อทำการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากชุมชน กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มาทดสอบหาความสัมพันธ์ พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กัน (ตารางที่ 21)

ตารางที่ 21 จำนวน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากชุมชน จำแนกตามระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และความสัมพันธ์ของการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากชุมชน กับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	จำนวน	คะแนนการสนับสนุนทางสังคมจากชุมชน		T-value	P-value
		$\bar{X}$	SD		
ครบ 4 เดือน	54	9.54	1.50	-1.85	0.068
ไม่ครบ 4 เดือน	79	9.11	2.14		

ข. อาสาสมัครเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในชุมชน (อสน.)

1. ลักษณะทางประชากร

อสน. ในเขตรับผิดชอบของโรงพยาบาลน้ำโสม (18 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 3 ราย) รวมทั้งสิ้น 54 ราย แต่ผู้วิจัยสามารถติดตามสัมภาษณ์ได้ 47 ราย เนื่องจากย้ายที่อยู่ 3 รายและไปทำงานต่างจังหวัด 4 ราย และในจำนวน อสน. ที่ได้รับการสัมภาษณ์ ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 21-35 ปี ซึ่งเป็นช่วงอายุตามคุณสมบัติแม่ตัวอย่างร้อยละ 68.09 อยู่ร่วมกับสามี ร้อยละ 95.74 มีอาชีพหลัก คือ ทำไร่-ทำนา ร้อยละ 61.70 ส่วนใหญ่มีรายได้ของครอบครัวต่อเดือน ไม่เกิน 3,000 บาท ร้อยละ 59.57 และที่สำคัญ มีผู้ที่ไม่เคยมีบุตร ร้อยละ 2.13 (1ราย) แต่ได้รับการคัดเลือกให้เป็น อสน. เนื่องจาก เป็นผู้สนใจในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ สัมผัสใจที่จะเข้ารับการอบรม และได้รับความเห็นชอบจากชุมชนและกรรมการหมู่บ้าน ดังนั้นจึงเป็นเพียงคนเดียวที่ไม่เคยมีประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มาก่อน (ตารางที่ 22)

ตารางที่ 22 จำนวนและร้อยละ ของ อสน. จำแนกตามลักษณะทางด้านประชากร

ลักษณะทางประชากร (N = 47)	จำนวน	ร้อยละ
อายุ		
21 - 35 ปี	32	68.09
มากกว่า 35 ปี	15	31.91
สถานภาพสมรส		
คู่	45	95.74
หย่า/แยก	1	2.13
หม้าย	1	2.13

ตารางที่ 22 จำนวนและร้อยละ ของ อสน. จำแนกตามลักษณะทางด้านประชากร (ต่อ)

ลักษณะทางประชากร	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพ		
แม่บ้าน	13	27.66
ทำไร่ - ทำนา	29	61.70
รับจ้าง	5	10.64
รายได้ของครอบครัวต่อเดือน		
ไม่เกิน 3,000 บาท	28	59.57
3,001 - 6,000 บาท	14	29.79
6,001 - 9,000 บาท	3	6.38
มากกว่า 9,000 บาท	2	4.26
$\bar{X}$ = 3529.77		
SD = 2757.31		
Min = 500		
Max = 1,500		
จำนวนบุตร		
ไม่มีบุตร	1	2.13
บุตร 1 - 2 คน	35	74.47
บุตรมากกว่า 2 คน	11	23.40
ประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่		
มีประสบการณ์	46	97.87
ไม่มีประสบการณ์	1	2.13

2. การได้มาซึ่ง อสน.

อสน. ส่วนใหญ่ได้มาโดยได้รับความเห็นชอบจากกรรมการหมู่บ้านร้อยละ 40.43 รองลงมาคือจากชุมชน และจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ร้อยละ 19.15 (ตารางที่ 23) และส่วนใหญ่เต็มใจเข้ารับการอบรม ร้อยละ 91.49 (ตารางที่ 24)

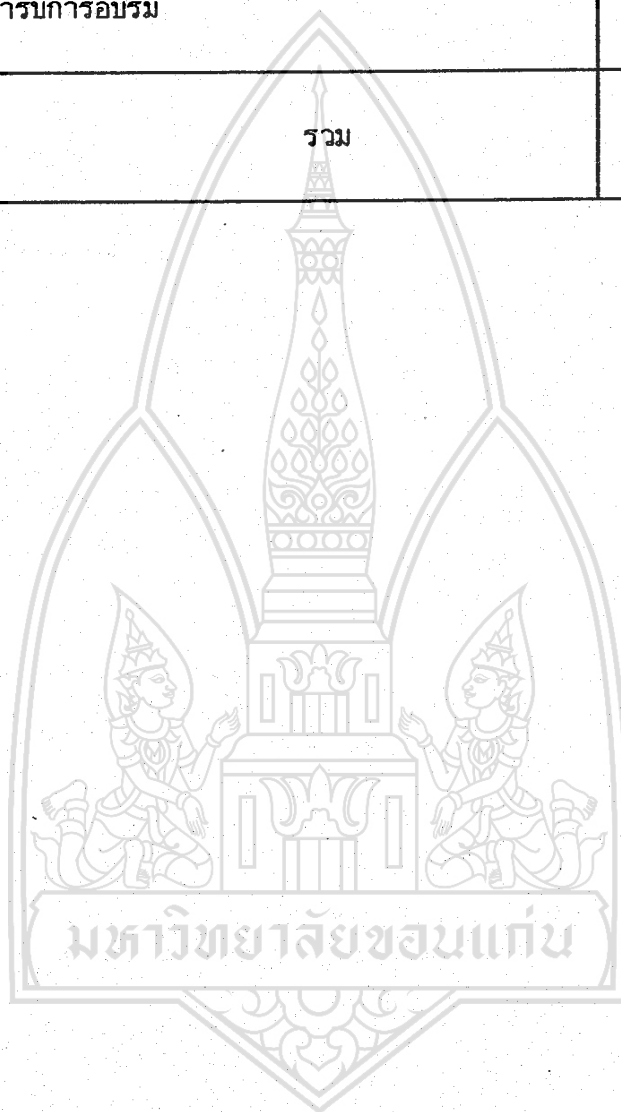
ตารางที่ 23 จำนวนและร้อยละของ อสน. จำแนกตามการได้มาซึ่ง อสน.

การได้มาซึ่ง อสน.	จำนวน	ร้อยละ
ได้รับการคัดเลือกจากชุมชน	9	19.15
ได้รับการคัดเลือกจากกรรมการหมู่บ้าน	19	40.43
ได้รับการคัดเลือกจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข	9	19.15
ได้รับการคัดเลือกจากกรรมการหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่สาธารณสุข	3	6.38
สมัครรับการอบรมเอง	3	6.38
หาคนอบรมไม่ได้ จึงต้องอบรมเอง	3	6.38
ได้รับการชักชวนจากเพื่อนบ้าน	1	2.13
รวม	47	100.00

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ตารางที่ 24 จำนวน และ ร้อยละ ของ อสน. จำแนกตามความสมัครใจเข้ารับการอบรม

ความสมัครใจเข้ารับการอบรม	จำนวน	ร้อยละ
เต็มใจเข้ารับการอบรม	43	91.49
ไม่เต็มใจเข้ารับการอบรม	4	8.51
รวม	47	100.00

3. การรับรู้บทบาทหน้าที่ และการปฏิบัติตามบทบาท

อสน. ทุกคนรับรู้บทบาทหน้าที่ของตนเองดี แต่มี อสน. เพียงร้อยละ 8.51 เท่านั้นที่สามารถปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ โดยติดตามให้คำปรึกษาแนะนำแม่หลังคลอดทุกรายในหมู่บ้านและร้อยละ 42.55 ไม่เคยออกติดตามให้คำแนะนำปรึกษาแก่แม่หลังคลอดในปีงบประมาณ 2539 เลย (ตารางที่ 25) และ มี อสน. ที่ให้คำแนะนำปรึกษาแก่แม่ทุกรายที่มาขอรับคำปรึกษา ร้อยละ 10.64 (ตารางที่ 26)

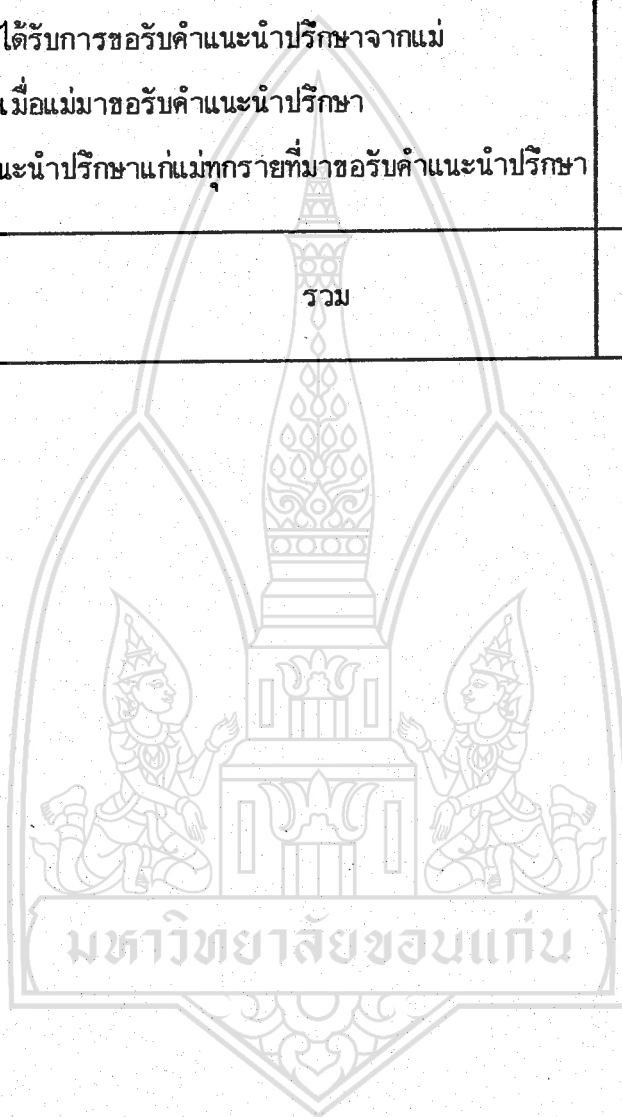
ตารางที่ 25 จำนวนและร้อยละของ อสน. จำแนกตาม การติดตามเยี่ยมแม่หลังคลอด

การติดตามเยี่ยมแม่หลังคลอด	จำนวน	ร้อยละ
ติดตามเยี่ยมทุกคน	4	8.51
ติดตามเยี่ยมบางคน	23	48.94
ไม่ได้ติดตามเยี่ยม	20	42.55
รวม	47	100.00

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ตารางที่ 26 จำนวนและร้อยละของ อสน. จำแนกตามการได้รับการขอคำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จากแม่ในชุมชน

การได้รับการขอรับคำแนะนำปรึกษาจากแม่	จำนวน	ร้อยละ
อสน. ไม่เคยได้รับการขอรับคำแนะนำปรึกษาจากแม่	42	89.36
อสน. ไม่อยู่ เมื่อแม่มาขอรับคำแนะนำปรึกษา	0	0.0
อสน. ให้คำแนะนำปรึกษาแก่แม่ทุกรายที่มาขอรับคำแนะนำปรึกษา	5	10.64
รวม	47	100.00

4. การให้คำแนะนำปรึกษาของ อสน. ถ้าพบแม่มีปัญหาเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

4.1 แม่มีน้ำนมไม่เพียงพอ ถ้า อสน. ออกติดตามเยี่ยมแม่หลังคลอด แล้วพบปัญหาแม่มีน้ำนมไม่เพียงพอ คำแนะนำปรึกษาที่ให้ส่วนใหญ่ คือให้กำลังใจและความมั่นใจแก่แม่ รองลงมาคือ แนะนำเรื่องการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ พักผ่อนให้เพียงพอ และให้ลูกดูดนมบ่อยๆ ตามลำดับ (ตารางที่ 27)

ตารางที่ 27 จำนวนและร้อยละของ อสน. จำแนกตามการให้คำแนะนำปรึกษา
ถ้าพบแม่มีปัญหาน้ำนมไม่เพียงพอ

การให้คำแนะนำปรึกษา (กรณีน้ำนมไม่เพียงพอ)	จำนวน	ร้อยละ
รับประทานอาหารที่มีประโยชน์	33	70.21
พักผ่อนให้เพียงพอ	24	51.06
ให้กำลังใจและความมั่นใจแก่แม่	40	85.11
ให้ลูกดูดนมบ่อยๆ	19	40.43
ดื่มน้ำอุ่นให้มากๆ	3	6.38
ใช้ประทุนแก้ว	2	4.26
รับการรักษาที่โรงพยาบาล	2	4.26
แนะนำการดูดนมที่ถูกต้องวิธี	1	2.13
นวดเต้านม	1	2.13

4.2 แม่ห้วนมแตก ถ้า อสน. ออกติดตามเย็บแม่หลังคลอด แล้วพบปัญหา แม่ห้วนมแตก คำแนะนำปรึกษาที่ให้ส่วนใหญ่คือให้ลูกดูดนมต่อไป โดยดูดข้างที่ไม่แตก หรือเจ็บน้อยกว่า รองลงมาคือหลังจากให้นมเสร็จแล้วใช้น้ำนมทาห้วนม แล้วปล่อยให้แห้งจึงสวมเสื้อยกทรง ถ้าเจ็บมาก แนะนำให้มารับการรักษาที่โรงพยาบาลและเปลี่ยนวิธีการอุ้มลูก โดยใช้แขนโอบตัวลูกไว้ข้างลำตัว แล้วใช้หมอนรองแทนเต้า (ตารางที่ 28)

ตารางที่ 28 จำนวนและร้อยละของ อสน. จำแนกตามการให้คำแนะนำปรึกษา ถ้าพบแม่มีปัญหา ห้วนมแตก

การให้คำแนะนำปรึกษา (กรณีห้วนมแตก)	จำนวน	ร้อยละ
ให้ลูกดูดนมต่อไป โดยดูดข้างที่ไม่แตก หรือเจ็บน้อยกว่า	27	57.45
เปลี่ยนวิธีการอุ้มลูก โดยใช้แขนโอบตัวลูกไว้ข้างลำตัว แล้วใช้หมอนรองแทนเต้า	12	25.53
หลังจากให้นมเสร็จแล้ว ใช้น้ำนมทาห้วนม แล้วปล่อยให้แห้ง แล้วจึงสวมเสื้อยกทรง	18	38.30
ใช้น้ำสะอาดเช็ดห้วนม	4	8.51
ไม่ให้ลูกดูดนม	6	12.77
ใช้ยาทา	1	2.13
ถ้าเป็นมาก แนะนำให้มารับการรักษาที่โรงพยาบาล	13	27.66

5. ความคิดเห็น ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะของ อสน.

อสน. มีความคิดเห็น ว่า การดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกของโรงพยาบาล น้ำโสม เป็นสิ่งที่ดี และสมควรได้รับการสนับสนุน ร้อยละ 91.49 แต่ในปีงบประมาณ 2539 พบ ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน ดังนี้

5.1 เข้าใจว่าทางโรงพยาบาลยกเลิกตำแหน่งของ อสน.ไปแล้ว ร้อยละ 25.5 (12 คน)

5.2 ไม่มีเวลาปฏิบัติงานเต็มที่ เพราะต้องประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว ร้อยละ 17.0 (8 คน)

5.3 แม่หลังคลอด และญาติ ไม่ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน ร้อยละ 10.6 (5 คน)

5.4 ไม่มีความมั่นใจในการปฏิบัติงาน ร้อยละ 10.6 (5 คน)

จากปัญหาและอุปสรรค ดังกล่าว อสน. ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเลี้ยงลูก ด้วยนมแม่ไว้ว่า ควรอบรมฟื้นฟูความรู้ให้กับ อสน.บ้าง เจ้าหน้าที่ควรติดตามนิเทศการปฏิบัติงาน อย่างต่อเนื่อง และควรพา อสน.ออกติดตามเยี่ยม หรือให้คำแนะนำปรึกษาแก่แม่หลังคลอดก่อน ในช่วงแรกๆ เพื่อที่ อสน. จะได้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และมีความมั่นใจในการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่เพิ่มขึ้น

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ค. เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ

1. เจ้าหน้าที่ห้องคลอด

1.1 คุณหนึ่ง (นามสมมติ) อายุ 32 ปี ปฏิบัติงานในตำแหน่งพยาบาลวิชาชีพ ระดับ 5 อายุราชการ 12 ปี เคยปฏิบัติงานที่แผนกผู้ป่วยใน และเคยเข้าร่วมการอบรมการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก ที่โรงพยาบาลน้ำโสม เมื่อเดือนพฤษภาคม 2537 เป็นเวลา 3 วัน และในปีงบประมาณ 2538 - คุณหนึ่ง ได้ย้ายมาปฏิบัติงานในตำแหน่งหัวหน้าห้องคลอด หลังจากนั้น ได้ร่วมในการอบรมฟื้นฟูการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกที่โรงพยาบาลบ้านฝื่อ อ.ฝือ จ.อุตรธานี ในเดือนธันวาคม 2538 เป็นเวลา 1 วัน (เน้นหนักที่เจ้าหน้าที่สถานีอนามัย) และในเดือนเดียวกันนี้ ได้ร่วมกับ ฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ และ สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ จัดอบรมฟื้นฟูความรู้เกี่ยวกับการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกแก่ เจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลน้ำโสม และเจ้าหน้าที่สถานีอนามัยชั้น ที่โรงพยาบาลน้ำโสม เป็นเวลา 1 วัน ในขณะที่ปฏิบัติงานที่ห้องคลอด โรงพยาบาลน้ำโสม (ปีงบประมาณ 2538-2539) คุณหนึ่งไม่เคยได้รับการนิเทศเกี่ยวกับการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกจากหน่วยงานอื่น แต่ในปีงบประมาณ 2539 คุณหนึ่งเคยนิเทศ สถานีอนามัยสายสัมพันธ์แม่ลูกในเขต อ.น้ำโสม จำนวน 5 แห่ง (ออกนิเทศร่วมกับ ฝ่ายส่งเสริมสุขภาพโรงพยาบาลน้ำโสม และสำนักงานสาธารณสุขอำเภอน้ำโสม) และนิเทศผู้ร่วมงานของห้องคลอดเป็นระยะแต่ไม่มีรูปแบบการนิเทศที่ชัดเจน

คุณหนึ่ง รับรู้บทบาทของตนเองว่า "มีหน้าที่ในการรับแผนงานหรือนโยบายเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ แล้วนำนโยบายนั้นมาปฏิบัติ" ดังนี้

- ก่อนแม่เข้าห้องคลอด คุณหนึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการให้ความรู้และคำแนะนำต่างๆเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

- ขณะแม่อยู่ในห้องคลอด หลังจากแม่คลอดลูกแล้ว คุณหนึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการประเมินสภาพลูก ถ้า Apgar Score ตั้งแต่ 7 ขึ้นไป จะนำลูกมาดูดนมแม่ พร้อมทั้งอธิบายให้แม่เข้าใจว่ากำลังให้การพยาบาลอะไร

- หลังคลอด เมื่อนำแม่ออกจากห้องคลอดมาพักที่เตียงหลังคลอด คุณหนึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ สาธิตและกระตุ้นให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนมตนเอง และก่อนกลับบ้านจะแนะนำให้แม่ทราบถึงแหล่งประโยชน์ในชุมชนคือ อสน. ว่ามีบทบาทหน้าที่อย่างไร และให้แม่นำใบแจ้งการคลอดไปส่งให้ อสน. ด้วย

จากการรับรู้บทบาทของตนเองที่มีต่อการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก

คุณหนึ่งบอกว่า "มั่นใจว่าสามารถดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ได้ครอบคลุมทุกขั้นตอน"และสำหรับการติดต่อประสานงาน ส่วนใหญ่คุณหนึ่งจะติดต่อประสานงานกับฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ ในประเด็นของ ผลการตรวจเลือด ผลการตรวจเต้านม การส่งต่อแม่เพื่อติดตามเยี่ยมเมื่อแม่กลับเข้าสู่ชุมชน และติดต่อประสานงานกับทีมผู้ป่วยใน (ในกรณีที่เด็กคลอดออกมาไม่แข็งแรงและจำเป็นต้องได้รับการรักษาที่โรงพยาบาล)

ขณะดำเนินงานตามโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก คุณหนึ่งไม่มีปัญหาในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับแม่หลังคลอด เพราะ "ช่วงหลังๆแม่จะให้ความร่วมมือในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ดีขึ้น" แต่จะมีปัญหาในส่วนของคุณ. ที่ต้องแนะนำแม่หลังคลอดให้กลับไปขอรับคำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เมื่อกลับเข้าสู่ชุมชน เนื่องจาก เมื่อแนะนำไปแล้วแม่และญาติส่วนใหญ่จะไม่ทราบชื่อ-สกุลจริงของคุณ. ประกอบกับแม่ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ใกล้กับสถานที่ตั้งของโรงพยาบาล เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ แม่จึงมาใช้บริการที่โรงพยาบาลน้ำโสม นอกจากนี้ คุณหนึ่งได้สอบถามฝ่ายส่งเสริมสุขภาพเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของคุณ. พบว่าส่วนใหญ่ไม่ได้ส่งรายงานการปฏิบัติงานเข้ามา ดังนั้นในช่วงต้นปีงบประมาณ 2539 คุณหนึ่งจึงตัดสินใจยกเลิกการให้คำแนะนำแก่แม่หลังคลอดให้ไปขอรับคำแนะนำปรึกษาและนำไปแจ้งคลอดไปให้คุณ. เมื่อแม่กลับเข้าสู่ชุมชน โดยให้เหตุผลว่า "คุณ. ไม่ทำงาน"

จากปัญหาอุปสรรคที่พบในขณะปฏิบัติงาน คุณหนึ่งให้ข้อเสนอแนะ ดังนี้

- ควรอบรมฟื้นฟูความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แก่ คุณ. อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
- ควรมีทะเบียน คุณ. พร้อมรูปถ่าย เพราะเวลาแนะนำแม่หลังคลอดให้รู้จักเจ้าหน้าที่จะได้ให้รูปประกอบด้วย

1.2 คุณสอง (นามสมมติ) อายุ 25 ปี ปฏิบัติงานในตำแหน่งของพยาบาลเทคนิค ระดับ 3 อายุราชการ 4 ปี เคยเข้าร่วมการอบรมการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก ที่โรงพยาบาลน้ำโสม เมื่อ เดือนพฤษภาคม 2537 เป็นเวลา 3 วัน และอบรมฟื้นฟูความรู้เกี่ยวกับการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก เมื่อเดือนธันวาคม 2538 เป็นเวลา 1 วัน คุณสองเคยปฏิบัติงานที่ห้องคลอด และเคยได้รับการนิเทศเกี่ยวกับการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกจากโรงพยาบาลหนองคายในขณะนั้น จำนวน 1 ครั้ง หลังจากนั้นก็ไม่เคยได้รับการนิเทศจากหน่วยงานอื่นอีก สำหรับการปฏิบัติงานในปีงบประมาณ 2539 คุณสองได้รับการนิเทศจากหัวหน้าห้องคลอดเท่านั้น โดย "หัวหน้านิเทศเป็นระยะแต่ไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน" คุณสองเองไม่เคยนิเทศใคร เพราะส่วนใหญ่แล้วจะขึ้นปฏิบัติงานนอกเวลาคนเดียว (ใช้พนักงานผู้ช่วยร่วมกับแพนกผู้ป่วยนอก)

คุณสอง รับรู้บทบาทของตนเองว่า "ต้องกระตุ้นให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่และสนับสนุนให้แม่กับลูกได้อยู่ด้วยกัน โดยเร็วที่สุด" ดังนี้

- ก่อนแม่เข้าห้องคลอด คุณสองมีบทบาทหน้าที่ในการให้ความรู้และคำแนะนำต่างๆเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

- ขณะแม่อยู่ในห้องคลอด หลังจากแม่คลอดลูกแล้ว ถ้าลูกมีสภาวะร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ดี คุณสองมีบทบาทหน้าที่ในการนำลูกมาดูลูกนมแม่และให้อยู่กับแม่ แล้วคุณสองจะเย็บแผลแม่ในแม่ที่ตัดฝีเย็บ

- หลังคลอด เมื่อนำแม่ออกจากห้องคลอดมาพักที่เตียงหลังคลอด คุณสองมีบทบาทหน้าที่ในการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ สาธิตและกระตุ้นให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนมตนเอง พร้อมทั้งแนะนำแม่ให้ไปขอรับคำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และนำใบแจ้งการคลอดไปให้แก่ อสน. เมื่อกลับเข้าสู่ชุมชน

จากการรับรู้บทบาทของตนเองที่มีต่อการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก คุณสองสามารถดำเนินงานตามบทบาทได้เพียงบางส่วน เนื่องจาก "ต้องขึ้นปฏิบัติงานนอกเวลาราชการเพียงคนเดียว" โดยเฉพาะในขณะที่แม่อยู่ในห้องคลอด คุณสองจะสามารถกระตุ้นให้ลูกดูดนมแม่ได้เฉพาะในแม่ครรภ์แรก โดยให้ดูนมขณะที่คุณแม่กำลังเย็บแผลฝีเย็บแม่ แต่ในแม่ครรภ์หลังบางรายที่ไม่ได้ตัดแผลฝีเย็บในครรภ์แรก เมื่อมาคลอดครั้งต่อไปจะไม่ได้ตัดฝีเย็บ เนื่องจากแผลฝีเย็บฉีกขาดเอง ดังนั้นเจ้าหน้าที่จึงไม่ได้เย็บแผลฝีเย็บ ทำให้ขาดขั้นตอนของการให้ลูกดูดนมในห้องคลอด (สามารถกระตุ้นให้ลูกดูดนมแม่ในขณะที่แม่อยู่ในห้องคลอดได้ครอบคลุมประมาณร้อยละ 60 ของผู้ที่มาคลอด) แต่เมื่อแม่ออกจากห้องคลอดมาพักที่เตียงหลังคลอด คุณสองสามารถกระตุ้นให้แม่ให้ลูกดูดนมตนเองได้ภายใน 30 นาทีแรกหลังคลอดทุกราย และในส่วนของ อสน. "ช่วงหลังๆ ไม่มีแบบฟอร์มการแจ้งการคลอดที่ห้องคลอด จึงไม่ได้ให้คำแนะนำแก่แม่ถึงบทบาทหน้าที่ของ อสน." ส่วนการดำเนินงานในขั้นตอนอื่นๆ "สามารถทำได้ครอบคลุม" และสำหรับการติดต่อประสานงานส่วนใหญ่คุณสองจะติดต่อประสานงานกับฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ เช่น ประสานงานในเรื่องของผลการตรวจเลือดของหญิงตั้งครรภ์ (ในกรณีที่หัวหน้าห้องคลอดไม่อยู่) นอกจากนั้นก็เป็นการติดต่อประสานงานทั่วไปในห้องคลอดเอง

ขณะที่คุณสองดำเนินงานตามโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก คุณสองมีปัญหาคอขาด ดังนี้

- บุคลากรน้อย แต่ต้องรับผิดชอบงานมาก โดยเฉพาะช่วงของการปฏิบัติงานนอกเวลาจะมีเจ้าหน้าที่ขึ้นปฏิบัติงานที่ห้องคลอดคนเดียว แต่จำนวนคนคลอดบางเวรสูงถึง 6 ราย นอกจากนี้ยังมีผู้ป่วยหลังคลอดที่ต้องรับผิดชอบประมาณ 8-10 เตียง

- ความร่วมมือของแม่ที่มีต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ในช่วงแรกๆ แม่จะไม่ค่อยยอมให้ลูกดูดนม โดยอ้างว่าเจ็บ

- ความร่วมมือของญาติ ส่วนใหญ่แล้วญาติไม่ค่อยเชื่อคำแนะนำ และไม่สนใจในการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เช่น ญาติแอบให้น้ำ หรือซื้อขวดนมมาให้เด็ก

จากปัญหาอุปสรรคที่พบในการปฏิบัติงาน คุณส่งให้ข้อเสนอแนะ ดังนี้

- ถ้าเป็นไปได้ อยากให้แยกห้องคลอดออกจากห้องพักหลังคลอด เพราะจะได้ดูแลผู้ให้บริการให้เหมาะสมกับอัตรากำลังของเจ้าหน้าที่

- ควรเพิ่มสื่อการสอนให้มากขึ้น เพราะปัจจุบันในส่วนห้องคลอด จะใช้เฉพาะภาพพลิกเท่านั้น

- ในการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก นอกจากการให้ความสำคัญกับแม่แล้ว ควรให้ความสำคัญกับญาติด้วย

1.3 คุณสาม(นามสมมติ)อายุ 24 ปี ปฏิบัติงานในตำแหน่งของพยาบาลเทคนิค ระดับ 3 อายุราชการ 3 ปี เคยเข้าร่วมการอบรมการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกที่โรงพยาบาลน้ำโสม เมื่อพฤษภาคม 2537 เป็นเวลา 3 วัน แต่ไม่ได้รับการอบรมฟื้นฟูความรู้เกี่ยวกับการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก เมื่อเดือนธันวาคม 2538 เนื่องจาก "ลงเวรตึก" ในปีงบประมาณ 2537 คุณสามเคยปฏิบัติงานที่ห้องคลอด และได้รับการนิเทศการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกจากโรงพยาบาลหนองคาย 1 ครั้ง หลังจากนั้นก็ไม่เคยได้รับการนิเทศจากหน่วยงานอื่นอีก สำหรับการปฏิบัติงานในปีงบประมาณ 2539 คุณสามได้รับการนิเทศจากหัวหน้าห้องคลอดเท่านั้น แต่ไม่มีรูปแบบการนิเทศที่ชัดเจน โดย "หัวหน้าจะมองๆการปฏิบัติงานและให้คำแนะนำเรื่อยๆ" และคุณสามไม่เคยติดตามนิเทศงานใคร

คุณสามรับรู้บทบาทของตนเองว่า "ต้องปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับนโยบายของการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่" ดังนี้

- ก่อนแม่เข้าห้องคลอด ถ้ามีเวลาคุณสามมีบทบาทหน้าที่ในการให้ความรู้และคำแนะนำต่างๆเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

- ขณะแม่อยู่ในห้องคลอด หลังจากแม่คลอดลูกแล้ว ถ้าสภาวะร่างกายลูกแข็งแรงสมบูรณ์ดี คุณสามจะมีบทบาทหน้าที่ในการนำลูกมาดูดนมแม่และให้อยู่กับแม่ แล้วให้แม่โอบกอดลูกไว้ ในขณะที่คุณส่งเย็บแผลฝีเย็บแม่ในแม่ที่ตัดฝีเย็บ

- หลังคลอด เมื่อนำแม่ออกจากห้องคลอดมาพักที่เตียงหลังคลอด คุณสามมีบทบาทหน้าที่ในการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ สาธิตและกระตุ้นให้แม่เลี้ยงลูก

ด้วยตนเอง พร้อมทั้งแนะนำแม่ให้ไปขอรับคำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และ
น้ำในแจ้งการคลอดไปให้แก่ อสน. เมื่อกลับเข้าสู่ชุมชน

จากการรับรู้บทบาทหน้าที่ของตนเองที่มีต่อการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก
คุณสามสามารถกระตุ้นให้ลูกคุณนมแม่ในแม่ที่ต้องตัดและเย็บแผลฝีเย็บ แต่ไม่ได้กระตุ้นในแม่ครรภ์
หลังบางราย ที่เคยผ่านการคลอดโดยไม่ได้ตัดแผลฝีเย็บ เนื่องจากขั้นตอนการคลอดค่อนข้างเร็ว
ดังนั้น คุณสามจึงกระตุ้นให้ลูกคุณนมแม่เมื่อออกจากห้องคลอดแล้ว และสามารถกระตุ้นได้ภายใน
30 นาทีแรกหลังคลอด ซึ่งคุณสามยืนยันว่า " มั่นใจว่าสามารถปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ได้
ครอบคลุมทุกขั้นตอน ยกเว้นในส่วนของ อสน. ที่ระยะหลังๆ ไม่ได้แนะนำให้แม่รู้จัก เพราะหัวหน้า
บอกว่า " อสน. ไม่ทำงาน " และสำหรับการติดต่อประสานงาน คุณสามจะติดต่อประสานงาน
เฉพาะในแผนกห้องคลอดเท่านั้น ถ้าเป็นการติดต่อประสานงานระหว่างฝ่าย หัวหน้าห้องคลอดจะ
ทำหน้าที่ในการติดต่อประสานงานเอง

ในขณะที่คุณสาม ดำเนินงานตามโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก คุณสามมีอุปสรรค ดังนี้

- ความร่วมมือของญาติ ส่วนใหญ่แล้วญาติไม่ค่อยเชื่อคำแนะนำ และไม่สนใจใน
การให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เช่น ญาติแอบให้น้ำแก่เด็ก

จากปัญหาอุปสรรคที่พบในการปฏิบัติงาน คุณสามให้ข้อเสนอแนะ ดังนี้

- ถ้าเป็นไปได้ในการให้สูติศึกษา ควรเปิดวิทัศน์นักร้องก่อน แล้วในการให้
คำแนะนำ (ใช้ภาพพลิกประกอบ) อยากให้มีเจ้าหน้าที่อย่างน้อย 2 คนช่วยกัน โดยให้คนหนึ่งให้
สูติศึกษา และอีกคนช่วยในการสาธิต

1.4 คุณสี่ (นามสมมติ) อายุ 23 ปี ปฏิบัติงานในตำแหน่งของพยาบาลเทคนิค
ระดับ 3 อายุราชการ 3 ปี ไม่เคยเข้าร่วมการอบรมการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกที่
โรงพยาบาลน้ำโสมจัดขึ้น เพราะ"ตรงกับช่วงที่เดินทางกลับไปเยี่ยมบ้าน" คุณสี่เคยปฏิบัติงานที่
ห้องคลอดในช่วงปลายปีงบประมาณ 2537 และได้รับการนิเทศจากโรงพยาบาลหนองคาย 1 ครั้ง
หลังจากนั้นก็ไม่เคยได้รับการนิเทศเกี่ยวกับการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกจากหน่วยงานอื่น
สำหรับการปฏิบัติงานในปีงบประมาณ 2539 คุณสี่ได้รับการนิเทศจากหัวหน้าห้องคลอดเท่านั้น แต่
ไม่มีรูปแบบการนิเทศที่ชัดเจน โดย " หัวหน้าจะให้คำแนะนำอยู่เรื่อยๆ " และคุณสี่ไม่เคยติดตาม
นิเทศงานใคร คุณสี่ รับรู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง ดังนี้

- ในขณะที่แม่อยู่ในห้องคลอด เมื่อลูกคลอดออกมาแล้ว คุณสี่มีบทบาทหน้าที่ใน
การนำลูกมาดูนมแม่ และให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไปพร้อมๆ กับการเย็บแผล
- หลังคลอด เมื่อนำแม่ออกจากห้องคลอดมาพักที่เตียงหลังคลอด คุณสี่มีบทบาท

หน้าที่ในการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ สำหรับวิธีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ กระตุ้นให้เลี้ยงลูกด้วยนมตนเอง และแนะนำให้แม่ไปขอรับคำปรึกษาแนะนำจาก อสน. พร้อมทั้งนำใบแจ้งการคลอดไปให้ด้วย

จากการรับรู้บทบาทหน้าที่ของตนเองที่มีต่อการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก คุณสีกะตุ้นให้ลูกได้ดูนมแม่ในห้องคลอดทุกราย และในรายที่ต้องตัดฝีเย็บคุณสีกะตุ้นให้คำแนะนำไปด้วยในขณะที่เย็บแผลฝีเย็บ หลังจากนั้นจะสาธิตและกระตุ้นให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนมตนเอง เมื่อแม่ออกจากห้องคลอดแล้วทุกราย ซึ่งในขั้นตอนของการให้คำแนะนำ และ สาธิตวิธีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ คุณสีกะตุ้นยืนยันว่า "สามารถดำเนินงานได้ครอบคลุม" ยกเว้นการแนะนำให้แม่ไปขอรับคำปรึกษาแนะนำจาก อสน. ที่ระยะหลังๆไม่ได้ดำเนินการ เนื่องจาก "หัวหน้าบอกว่าไม่ต้องทำแล้ว เพราะ อสน. ไม่ทำงาน" สำหรับการติดต่อประสานงาน คุณสีกะตุ้นติดต่อประสานงานเฉพาะในห้องคลอดเท่านั้น

ขณะที่คุณสีกะตุ้นดำเนินงานตามโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก คุณสีกะตุ้น มีปัญหาและอุปสรรค ดังนี้

- ความร่วมมือของญาติ ยังคงมีญาติบางส่วนไม่เห็นด้วยกับคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ โดยเฉพาะการไม่ให้เด็กดูนมในช่วง 4 เดือนแรก

จากปัญหาอุปสรรคที่พบในขณะปฏิบัติงาน คุณสีกะตุ้นให้ข้อเสนอแนะ ดังนี้

- ควรมีสถานที่ หรือมุมนั่งเล่นเฉพาะสำหรับแม่และลูก ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้กลุ่มแม่ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็นกันมากขึ้น
- ถ้าเป็นไปได้ ควรให้พ่อเข้าห้องคลอดด้วย เพราะพ่อจะได้ให้กำลังใจแม่ ทำให้เกิดความผูกพัน และบางที่พ่ออาจจะช่วยแม่ในการให้ลูกดูนมได้

1.5 คุณห้า (นามสมมติ) อายุ 26 ปี ปฏิบัติงานในตำแหน่งของพยาบาลเทคนิค ระดับ 3 อายุราชการ 5 ปี เคยเข้าร่วมการอบรมการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก ที่โรงพยาบาลน้ำโสม เมื่อเดือนพฤษภาคม 2537 เป็นเวลา 3 วัน ในปีงบประมาณ 2537 คุณห้าเคยปฏิบัติงานที่ห้องคลอด และ ได้รับการนิเทศเกี่ยวกับการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกจากโรงพยาบาลหนองคาย 1 ครั้ง หลังจากนั้นก็ไม่เคยได้รับการนิเทศจากหน่วยงานอื่นอีก สำหรับการปฏิบัติงานในปีงบประมาณ 2539 คุณห้าได้รับการนิเทศจากหัวหน้าห้องคลอดเท่านั้น แต่ไม่มีรูปแบบการนิเทศที่ชัดเจน โดย "หัวหน้าจะมองๆการปฏิบัติงานอยู่ห่างๆ และให้คำแนะนำเป็นระยะ" และคุณห้าไม่เคยติดตามนิเทศงานใคร

คุณห้า รับรู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง ดังนี้

- ขณะที่แม่อยู่ในห้องคลอด หลังคลอดลูกออกมาแล้ว คุณห้ามีบทบาทหน้าที่ใน

การนำลูกมาดูนมแม่ และให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่รายบุคคลไปพร้อมๆกับการ
เย็บแผลฝีเย็บ

- หลังคลอด เมื่อนำแม่ออกจากห้องคลอดมาพักที่เตียงหลังคลอด คุณหามี
บทบาทหน้าที่ในการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และสาธิตวิธีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
จากการรับรู้บทบาทหน้าที่ของตนเองที่มีต่อการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก
คุณห่า สามารถกระตุ้นให้ลูกดูนมแม่ เมื่อแม่อยู่ในห้องคลอดได้เฉพาะแม่ครรภ์แรกเป็นส่วนใหญ่
เนื่องจากแม่ครรภ์หลังบางรายจะมีระยะเวลาการคลอดที่เร็วมาก โดยเฉพาะแม่ที่เคยผ่านการ
คลอดโดยแผลฝีเย็บฉีกขาดเอง เมื่อคลอดครรภ์นั้น แผลฝีเย็บจึงฉีกขาดอีก ดังนั้นเจ้าหน้าที่จึง
ไม่ได้เย็บแผลฝีเย็บ แต่จะย้ายแม่ออกมาที่เตียงพักหลังคลอดเลย ซึ่งแม่ที่อยู่ในระยะหลังคลอดทุก
รายจะได้รับคำแนะนำ และสาธิตวิธีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งคุณห่ามั่นใจว่า "สามารถปฏิบัติงาน
ตามบทบาทหน้าที่ได้ครอบคลุม" ยกเว้นการให้คำแนะนำแก่แม่หลังคลอดให้ไปขอรับคำปรึกษา
แนะนำจาก อสн. เมื่อกลับเข้าสู่ชุมชน เพราะ "หัวหน้าบอกว่า ไม่ต้องแนะนำแล้ว และงดการ
แจ้งการคลอดตามแบบฟอร์มที่แม่ต้องนำไปให้ อสн." สำหรับการติดต่อประสานงาน คุณห่าติดต่อ
ประสานงานเฉพาะในห้องคลอดเท่านั้น

ขณะที่คุณห่าดำเนินงานตามโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก คุณห่ามีปัญหาลุ่ปรศ ดังนี้

- ความร่วมมือของแม่ แม่ที่ตั้งใจจะไปทำงานที่อื่นโดยไม่เอาลูกไปด้วย จะไม่
ค่อยให้ความร่วมมือในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

จากปัญหาลุ่ปรศที่พบในขณะปฏิบัติงาน คุณห่าไม่ได้ให้ข้อเสนอแนะ เพราะคิดว่าที่
เป็นอยู่ขณะนั้นดีแล้ว

2. เจ้าหน้าที่ฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ

2.1 คุณทก (นามสมมติ) อายุ 35 ปี ปฏิบัติงานในตำแหน่งของหัวหน้าฝ่าย
ส่งเสริมสุขภาพ (พยาบาลวิชาชีพ ระดับ 5) อายุราชการ 14 ปี ปฏิบัติงานที่ฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ
เมื่อ เดือนมิถุนายน 2537 ขณะที่ปฏิบัติงานที่งานห้องผ่าตัด คุณทกเคยได้รับการอบรมการดำเนิน
โครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกที่โรงพยาบาลน้ำโสม เมื่อ พฤษภาคม 2537 เป็นเวลา 3 วัน และใน
เดือนธันวาคม 2538 คุณทกได้ร่วมกับแผนกห้องคลอดโรงพยาบาลน้ำโสมและสำนักงานสาธารณสุข
อำเภอ้ำโสม จัดอบรมฟื้นฟูความรู้เกี่ยวกับการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกแก่เจ้าหน้าที่
โรงพยาบาลน้ำโสม และเจ้าหน้าที่สถานีอนามัยเป็นเวลา 1 วัน คุณทกเคยได้รับการนิเทศเกี่ยว
กับการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกจากโรงพยาบาลหนองคาย ในปีงบประมาณ 2537 1 ครั้ง

หลังจากนั้นก็ไม่ได้รับการนิเทศจากใคร และในส่วนของงานนิเทศ คุณทกได้ติดตามนิเทศงานดังนี้

- นิเทศงานสถานีนอนามัยสายสัมพันธ์แม่ลูกในเขต อ.น้ำโสม จำนวน 5 แห่ง
แห่งละ 1 ครั้ง (ออกนิเทศร่วมกับห้องคลอดโรงพยาบาลน้ำโสม และสาธารณสุขอำเภอน้ำโสม)
- นิเทศงานในฝ่ายส่งเสริมสุขภาพเป็นระยะๆ แต่ไม่มีรูปแบบการนิเทศที่
ชัดเจน (เน้นหนักที่การนิเทศผู้ร่วมงาน 2 ท่าน ที่เริ่มปฏิบัติงานที่ฝ่ายส่งเสริมสุขภาพในปี
งบประมาณ 2539)

คุณทกได้รับบทบาทหน้าที่ของตนเองที่มีต่อการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก ดังนี้

- การให้บริการในโรงพยาบาล คุณทกมีบทบาทหน้าที่ในการให้สุศึกษา
เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การตรวจเต้านมและหัวนม พร้อมทั้งการให้คำแนะนำแก่หญิง
ตั้งครรภ์ และแม่หลังคลอดเมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
- การให้บริการในชุมชน คุณทกมีบทบาทหน้าที่ในการติดตามนิเทศการปฏิบัติ
งานของ อสн. และติดตามเยี่ยมหลังคลอดในแม่หลังคลอดทุกรายที่อยู่ในเขตรับผิดชอบ

จากการที่คุณทก รับบทบาทหน้าที่ที่มีต่อการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก คุณทก
สามารถปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ได้ ดังนี้

- การให้บริการในโรงพยาบาล คุณทกให้สุศึกษารายกลุ่ม และรายบุคคล
เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แก่หญิงตั้งครรภ์ที่มาใช้บริการที่โรงพยาบาลทุกราย แต่ไม่ได้สาธิต
วิธีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (เพราะคิดว่าเป็นการซ้ำซ้อนกับห้องคลอด) ตรวจเต้านมและหัวนม
พร้อมทั้งให้คำแนะนำแก่แม่เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่ง ในการให้สุศึกษาจะแบ่ง
เป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 คุณทกจะนัดหญิงตั้งครรภ์ที่ฝากครรภ์ครั้งแรกมาฟังผลการ
ตรวจเลือดในวันพฤหัสบดี (สัปดาห์สุดท้ายของเดือน) แล้วคุณทกหรือเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในฝ่าย-
ส่งเสริมสุขภาพจะชี้แจงนโยบายของการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกให้แม่รับทราบ รวมทั้ง
การให้สุศึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ระยะที่ 2 คุณทกจะให้สุศึกษาทั้งรายกลุ่มและรายบุคคลเป็นประจำ ใน
ขณะที่ให้บริการฝากครรภ์ที่ฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ

- การให้บริการในชุมชน ส่วนใหญ่แล้วคุณทกไม่ได้ติดตามเยี่ยมหลังคลอด และ
ไม่เคยติดตามนิเทศการปฏิบัติงานของ อสн. โดยคุณทกให้เหตุผลว่า "มีภาระงานมาก"

ในการดำเนินงานตามโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก คุณทกติดต่อประสานงานกับ
ห้องคลอดในการใช้สื่อสุศึกษา ส่งต่อผลการตรวจเลือด ผลการตรวจเต้านม และติดตามการ

คลอดของแม่ในเซตรับผิตชอบของโรงพยาบาล รวมทั้งประสานงานเกี่ยวกับการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกร่วมกับสำนักงานสาธารณสุขอำเภอท่าโบสถ์ในรูปแบบของโครงการและงบประมาณ ขณะที่คุณหมอดำเนินงานตามโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก คุณหมามีปัญหาอุปสรรค ดังนี้

- ภาระงานในความรับผิดชอบของคุณหมาก่อนข้างมาก จึงทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานเพื่อสนองนโยบายของการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้เต็มที่ (ทั้งในส่วนของการให้บริการที่โรงพยาบาลและชุมชน)

- อสน. ในแต่ละหมู่บ้านมีน้อย และค่อยๆมีจำนวนลดลง เนื่องจากมีบางคนเดินทางไปประกอบอาชีพที่อื่น จึงทำให้การปฏิบัติงานในส่วนของ อสน. ไม่สามารถทำได้เต็มที่ จากปัญหาอุปสรรคที่พบในขณะปฏิบัติงาน คุณหมามีข้อเสนอแนะ ดังนี้

- ในการดำเนินงานตามโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก ไม่ควรทำเพื่อให้ได้รับการประเมินเป็นโรงพยาบาลสายสัมพันธ์แม่ลูก แต่ควรนำการดำเนินงานดังกล่าวมาปฏิบัติเป็นงานประจำ และ จังหวัด ควรจะติดตามนิเทศงานอย่างต่อเนื่อง อย่างน้อยปีละ 1-2 ครั้ง

- ควรจัดอบรมฟื้นฟู อสน. ทุกปี และเพิ่มจำนวนอาสาสมัครเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในชุมชน(อสน.) ในแต่ละหมู่บ้าน โดยคัดเลือกจากแม่ที่ปฏิบัติเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ถูกต้อง

1.7 คุณเจ็ด (นามสมมติ) อายุ 36 ปี ปฏิบัติงานในตำแหน่งของพยาบาลเทคนิค ระดับ 6 ที่ฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2535 และเคยได้รับการอบรมการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกที่โรงพยาบาลน้ำโสม เมื่อเดือนพฤษภาคม 2537 เป็นเวลา 3 วัน และในเดือนธันวาคม 2538 คุณเจ็ดได้ร่วมกับแผนกห้องคลอด และ สำนักงานสาธารณสุขอำเภอท่าโบสถ์ จัดอบรมฟื้นฟูความรู้เกี่ยวกับการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก แก่เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลน้ำโสม และ สถานีอนามัย เป็นเวลา 1 วัน ปลายปีงบประมาณ 2537 คุณเจ็ดเคยได้รับการนิเทศเกี่ยวกับการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกจากโรงพยาบาลหนองคาย 1 ครั้ง หลังจากนั้น ก็ไม่เคยรับการนิเทศจากหน่วยงานอื่น สำหรับการนิเทศภายในฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ คุณเจ็ดได้รับการติดตามนิเทศจากหัวหน้าฝ่ายส่งเสริมสุขภาพเรื่อยๆ แต่ไม่มีรูปแบบการนิเทศที่ชัดเจน และในส่วนตัวของคุณเจ็ดที่ต้องรับผิดชอบในการติดตามนิเทศนั้น ยังไม่สามารถปฏิบัติได้ครอบคลุม โดยเฉพาะในส่วนของชุมชน ซึ่งคุณเจ็ดบอกว่า "ติดตามนิเทศการปฏิบัติงานของผู้ร่วมงานใหม่ที่เข้ามาปฏิบัติงานในต้นปีงบประมาณ 2539 จำนวน 2 คน โดยทำการติดตามนิเทศเป็นระยะ แต่ไม่มีรูปแบบการนิเทศที่ชัดเจน และในปีงบประมาณนี้ ยังไม่เคยออกติดตามนิเทศการปฏิบัติงานของ อสน. เลย"

คุณเจ็ด รับรู้บทบาทหน้าที่ของตนเองที่มีต่อการดำเนิน โครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกดังนี้

- การให้บริการในโรงพยาบาล คุณเจ็ดมีหน้าที่ในการให้สุศึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ทั้งรายกลุ่มและรายบุคคลแก่หญิงตั้งครรภ์ การตรวจเต้านมและหัวนม พร้อมทั้งการให้คำแนะนำเมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

- การให้บริการในชุมชน คุณเจ็ดมีบทบาทหน้าที่ในการติดตามนิเทศการปฏิบัติงานของ อสน. และติดตามเยี่ยมหลังคลอดในแม่หลังคลอดทุกรายที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตรับผิดชอบของโรงพยาบาล

จากการที่คุณเจ็ดรับรู้บทบาทหน้าที่ที่มีต่อการดำเนิน โครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก คุณเจ็ดสามารถปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ได้ ดังนี้

- การให้บริการในโรงพยาบาล คุณเจ็ดให้สุศึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แก่หญิงตั้งครรภ์ที่มาใช้บริการฝากครรภ์ที่โรงพยาบาลทุกราช (ใช้อุปกรณ์ คือ ภาพพลิก และวีดิทัศน์) ตรวจเต้านมและหัวนม พร้อมทั้งให้คำแนะนำเมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งในการให้สุศึกษาจะแบ่งเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 คุณเจ็ดจะนัดแม่ที่ฝากครรภ์ครั้งแรกมาฟังผลการตรวจเลือดในวันพฤหัสบดี (สัปดาห์สุดท้ายของเดือน) แล้วคุณเจ็ด หรือเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ จะชี้แจงนโยบายของการดำเนิน โครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกให้หญิงตั้งครรภ์รับทราบ รวมทั้งการให้สุศึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งในส่วนนี้ มีหญิงตั้งครรภ์ที่กลับมาฟังผลการตรวจเลือดประมาณร้อยละ 70 เท่านั้น ส่วนหญิงตั้งครรภ์ที่เหลือ คุณเจ็ดไม่ได้ติดตามชี้แจงนโยบายให้รับทราบเนื่องจากมีภาระงานค่อนข้างมาก จึงทำให้การชี้แจงนโยบายการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไม่สามารถทำได้ครอบคลุมทั้งหมด

ระยะที่ 2 คุณเจ็ดจะให้สุศึกษาแก่หญิงตั้งครรภ์ทั้งรายกลุ่มและรายบุคคลเป็นประจำในขณะที่ให้บริการฝากครรภ์ที่ฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ

- การให้บริการในชุมชน คุณเจ็ดไม่สามารถติดตามเยี่ยมหลังคลอดได้ครอบคลุมเนื่องจากภาระงานต่างๆที่มีค่อนข้างมาก โดยเฉพาะช่วงของการปฏิบัติงานอนามัยเด็กวัยเรียน คุณเจ็ดบอกว่า " ถ้าออกปฏิบัติงานอนามัยเด็กวัยเรียน จะต้องใช้เวลาช่วงบ่ายของแต่ละวัน ทำให้สามารถติดตามเยี่ยมหลังคลอดได้ประมาณร้อยละ 60 เท่านั้น " และในปีงบประมาณ 2539 คุณเจ็ดไม่เคยติดตามนิเทศการปฏิบัติงานของ อสน. โดยให้เหตุผลว่า " ภาระงานของฝ่ายส่งเสริมสุขภาพค่อนข้างมาก ประกอบกับการดำเนินงานตามโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกจะไม่มีระเบียบงานส่งจังหวัด และจังหวัดไม่เคยติดตามนิเทศงานนี้โดยเฉพาะ

ดังนั้นจึงให้ความสำคัญกับงานที่ต้องมีระเบียบรายงานหรืองานที่เร่งด่วนส่งจังหวัดก่อน "

ในการดำเนินงานตามโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก ส่วนใหญ่แล้ว คุณเจ็ดจะติดต่อประสานงานในฝ่าย และสำหรับการติดต่อประสานงานนอกฝ่ายนั้น คุณเจ็ดติดต่อประสานงานกับแผนกห้องคลอดในการใช้สื่อสุขภาพ ส่งต่อผลการตรวจเลือด ผลการตรวจเต้านม และติดตามการคลอดของแม่ในเซตรับผิดชอบของโรงพยาบาล นอกจากนี้ยังมีการติดต่อประสานงานกับสถานอนามัยในกรณี " แม่ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเซตรับผิดชอบของสถานอนามัยมาใช้บริการที่โรงพยาบาลน้ำโสม แล้วมีปัญหา เช่น ผลเลือดไม่ปกติ "

ขณะที่คุณเจ็ดดำเนินงานตามโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก คุณเจ็ดมีปัญหาลุปรุค ดังนี้

- ลักษณะงานที่ทำในฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นงานที่ไม่ต่อเนื่อง เพราะจะมีงานใหม่เข้ามาเรื่อยๆ และต้องเร่งให้เสร็จเป็นชุดๆ เพื่อรายงานผลแก่จังหวัด แต่ในลักษณะงานของการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกจะไม่มีระเบียบรายงานส่ง จึงทำให้เจ้าหน้าที่ลดความสนใจลงไป

- ในระยะแรกที่มีการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก เจ้าหน้าที่จะมีความกระตือรือร้นดี แต่เมื่อขาดการกระตุ้น หรือติดตามนิเทศจากผู้ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง จึงทำให้เจ้าหน้าที่ที่มีความกระตือรือร้นลดลง

- การดำเนินงานของ อสн. เป็นสิ่งที่ต้องทำด้วยความสมัครใจ โดยไม่มีค่าตอบแทน ประกอบกับ อสн. ต้องหารายได้เลี้ยงชีพ จึงทำให้การปฏิบัติงานไม่ได้ผลเท่าที่ควร

จากปัญหาลุปรุคที่พบในขณะปฏิบัติงาน คุณเจ็ดมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

- ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงต่อการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก ควรกระตุ้น หรือติดตามนิเทศการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

- เจ้าหน้าที่ควรกระตุ้นและปรับปรุงตัวเองเพื่อพัฒนางานที่ต้องรับผิดชอบให้ดีขึ้น

1.8 คุณแปด(นามสมมติ) อายุ 23 ปี ปฏิบัติงานในตำแหน่งของเจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชน ระดับ 2 อายุราชการ 1 ปี ที่ฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ โรงพยาบาลน้ำโสม ตั้งแต่ต้นปีงบประมาณ 2539 เคยร่วมการอบรมการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก ที่โรงพยาบาลน้ำโสม เมื่อเดือนธันวาคม 2538 ซึ่งคุณแปดบอกว่า " ส่วนมากจะเข้าไปช่วยอำนวยความสะดวกในการอบรมเป็นระยะ ซึ่งจะเน้นหนักที่การอบรมเจ้าหน้าที่สถานอนามัยมากกว่า" คุณแปดไม่เคยรับการนิเทศเกี่ยวกับการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกจากหน่วยงานอื่น สำหรับการนิเทศภายในฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ คุณแปดได้รับการติดตามนิเทศจากหัวหน้าฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ และผู้ที่รับผิดชอบงานอนามัยแม่และเด็กปฐมวัย (คุณเจ็ด) เรื่อยๆ แต่ไม่มีรูปแบบการติดตามนิเทศที่ชัดเจน

และในส่วนตัวของคุณแปดเองที่ต้องรับผิดชอบในการติดตามนิเทศนั้น คุณแปดบอกว่า " ยังไม่เคยติดตามนิเทศการปฏิบัติงานใคร "

คุณแปดรับรู้บทบาทหน้าที่ของตนเองที่มีต่อการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก ดังนี้

- การให้บริการในโรงพยาบาล คุณแปดมีบทบาทหน้าที่ในการให้สุขศึกษา ทั้งรายกลุ่มและรายบุคคลแก่หญิงตั้งครรภ์เพื่อส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เช่น การรับประทาน อาหาร การพักผ่อน การเตรียมเต้านมและหัวนม และประโยชน์ของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

- การให้บริการในชุมชน คุณแปดมีบทบาทหน้าที่ติดตามนิเทศการปฏิบัติงาน ของ อสม. และติดตามเยี่ยมหลังคลอด เพื่อสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

จากการที่คุณแปด รับรู้บทบาทหน้าที่ของตนเองที่มีต่อการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์ แม่ลูก คุณแปดบอกว่า "ไม่สามารถปฏิบัติงานได้ครอบคลุมตามบทบาท โดยเฉพาะการให้บริการ ในชุมชน" ดังนี้

- การให้บริการในโรงพยาบาล คุณแปดสามารถให้สุขศึกษาแก่หญิงตั้งครรภ์ ที่มาใช้บริการฝากครรภ์ครอบคลุมในทุกๆเรื่อง ตรวจเต้านมและหัวนมได้ทุกราย พร้อมทั้งแนะนำ วิธีแก้ไขในรายที่มีปัญหาของเต้านมและหัวนม นอกจากนี้ ทุกวันพฤหัสบดี(สัปดาห์สุดท้ายของเดือน) คุณแปดจะนัดแม่ที่มาฝากครรภ์รายใหม่มาฟังผลการตรวจเลือด(ส่วนใหญ่แม่จะมาไม่ครบทุกคน) ในวันนั้นจะชี้แจงนโยบายและให้สุขศึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แก่หญิงตั้งครรภ์ด้วย

- การให้บริการในชุมชน คุณแปดจะออกติดตามหลังคลอดในช่วงบ่าย ซึ่ง สามารถติดตามเยี่ยมได้ครอบคลุมประมาณร้อยละ 80 แต่ไม่เคยติดตามนิเทศการปฏิบัติงานของ อสม. โดยคุณแปดบอกว่า "ตั้งแต่มาทำงานที่ฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ พี่ที่ฝ่ายไม่เคยแนะนำให้รู้จัก อสม. ดังนั้น จึงไม่ได้ออกติดตามนิเทศการปฏิบัติงาน และไม่ทราบด้วยว่า อสม.ในแต่ละหมู่บ้าน มีใครบ้าง"

ในการดำเนินงานตามโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก ส่วนใหญ่คุณแปดจะติดต่อประสานงานเฉพาะในฝ่ายส่งเสริมสุขภาพเท่านั้น นอกจากนั้นก็มีติดต่อประสานงานในชุมชนซึ่งส่วนใหญ่ จะติดต่อประสานงานกับอาสาสมัครสาธารณสุข(อสม.) ในรูปของกิจกรรม หรือ โครงการต่างๆ เช่น การคัดเลือกแม่ตัวอย่าง การประกวดหนูน้อยนมแม่

ขณะดำเนินงานตามโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก คุณแปดมีปัญหาอุปสรรค ดังนี้

- ภาระงานในฝ่ายส่งเสริมสุขภาพค่อนข้างมาก และจะมีงานเร่งด่วนมาเป็น ระยะๆ ทำให้ต้องใช้เวลาส่วนหนึ่งไปกับงานเร่งด่วนนั้นๆ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ไม่สามารถดำเนินงานสนองนโยบายของการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะขั้นตอน

ของการให้บริการในชุมชน

จากปัญหาอุปสรรคที่พบในขณะปฏิบัติงาน คุณแปดมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

- เจ้าหน้าที่ควรติดต่อประสานงานและใช้ประโยชน์จากแหล่งทรัพยากรในชุมชน คือ อสน. ให้เต็มที่ โดยคุณแปดบอกว่า " ถ้าสามารถกระตุ้นให้ อสน. ปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่ที่จะช่วยลดภาระงานของเจ้าหน้าที่ลงไปได้มาก "

- เมื่อแม่มาใช้บริการฝากครรภ์ที่โรงพยาบาล และแม่มีอายุครรภ์ตั้งแต่ 8 เดือนขึ้นไป เจ้าหน้าที่ควรทำความเข้าใจกับแม่ให้รับรู้ถึงความสำคัญของ อสน. ที่มีต่อชุมชนพร้อมทั้งแนะนำให้หญิงตั้งครรภ์ทราบว่าในหมู่บ้านของตนมีใครที่เป็น อสน. และหญิงตั้งครรภ์สามารถใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง

1.9 คุณเก้า (นามสมมติ) อายุ 24 ปี ปฏิบัติงานในตำแหน่งของเจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชน ระดับ 2 อายุราชการ 1 ปี ที่ฝ่ายส่งเสริมสุขภาพโรงพยาบาลน้ำโสม ตั้งแต่ต้นปีงบประมาณ 2539 เคยร่วมการอบรมการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก ที่โรงพยาบาลน้ำโสม เมื่อเดือนธันวาคม 2538 ซึ่งคุณเก้าบอกว่า " ส่วนมากจะไปช่วยการอบรมมากกว่าการเข้าอบรมเอง เพราะฝ่ายส่งเสริมสุขภาพเป็นคนจัดอบรมร่วมกับห้องคลอด ซึ่งส่วนมากการอบรมเน้นหนักที่เจ้าหน้าที่สถานีอนามัย" คุณเก้าไม่เคยรับการนิเทศเกี่ยวกับการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกจากหน่วยงานอื่น สำหรับการนิเทศภายในฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ คุณเก้าได้รับการติดตามนิเทศจากหัวหน้าฝ่ายส่งเสริมสุขภาพและผู้ที่รับผิดชอบการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก (คุณเจ็ด) เรื่อยๆ แต่ไม่มีรูปแบบการติดตามนิเทศที่ชัดเจน และในส่วนตัวของคุณเก้าเองที่ต้องรับผิดชอบในการติดตามนิเทศนั้น คุณเก้าบอกว่า "ยังไม่เคยติดตามนิเทศการปฏิบัติงานใคร โดยเฉพาะ อสน. ที่ไม่เคยรู้จักเลย ทราบเพียงว่า พี่บอกว่าการดำเนินงานของ อสน. ลดน้อยลง"

คุณเก้า รับผิดชอบหน้าที่ของตนเองที่มีต่อการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก ว่า "เข้าใจว่าจะมีเฉพาะเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเท่านั้น ที่มีบทบาทหน้าที่ในการรณรงค์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยให้ศึกษาทั้งในโรงพยาบาล และชุมชน" ดังนี้

- การให้บริการในโรงพยาบาล คุณเก้ามีบทบาทหน้าที่ในการให้ศึกษาเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เช่น ประโยชน์ของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และการเตรียมร่างกายให้พร้อมสำหรับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

- การให้บริการในชุมชน คุณเก้ามีบทบาทหน้าที่ในการติดตามเยี่ยมหลังคลอดเพื่อสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

จากการที่คุณเก้า รับผิดชอบหน้าที่ของตนเองที่มีต่อการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์

แม่ลูก คุณก็บอกว่า "ตนเองสามารถให้บริการที่โรงพยาบาลได้ครอบคลุม แต่ไม่ทราบว่าแม่จะรับได้หมดหรือไม่" และในส่วนของการให้บริการในชุมชน คุณก็บอกว่า "ไม่เคยติดตามนิเทศการปฏิบัติงานของ อสน. และไม่รู้จ้กว่า อสน. ในแต่ละหมู่บ้านมีใครบ้าง"

ในการดำเนินงานตามโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก ส่วนใหญ่คุณก็จะต้องประสานงานเฉพาะในฝ่ายส่ง เสริมสุขภาพเท่านั้น นอกจากนั้นก็มีการติดต่อประสานงานในชุมชนซึ่งส่วนใหญ่จะติดต่อประสานงานกับอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ในรูปของกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ แต่ไม่เคยติดต่อประสานงานกับส่วนราชการอื่น

ขณะดำเนินงานตามโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก คุณก็มักมีปัญหาลักษณะ ดังนี้

- ไม่สามารถเข้าสู่ชุมชนได้เต็มที่ โดยเฉพาะการติดตามนิเทศการปฏิบัติงานของ อสน. เนื่องจากไม่ทราบว่า อสน. ในแต่ละหมู่บ้านมีใครบ้าง

จากปัญหาลักษณะที่พบในขณะปฏิบัติงาน คุณก็มักมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

- เจ้าหน้าที่ควรออกไปทำความรู้จัก และพูดคุย กับ อสน. เพื่อจะได้มีความคุ้นเคยกันมาก และทำให้ อสน. มีความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่ามากขึ้น ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยกระตุ้นการปฏิบัติงาน

- ควรติดต่อประสานงานกับแผนก หรือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และมีรูปแบบของการติดต่อประสานงานที่ชัดเจน เพื่อให้การดำเนินงานเป็น ไปได้ด้วยความราบรื่น และสัมฤทธิ์ผลที่สุด

จากการติดตามสัมภาษณ์เจ้าหลักเจ้าหน้าที่ห้องคลอด 5 ท่าน และเจ้าหน้าที่ฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ 4 ท่าน สามารถสรุปประเด็นต่างๆของการสัมภาษณ์ได้ดังนี้

1. การได้รับการอบรมการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก โรงพยาบาลน้ำโสม ได้จัดอบรม 2 ครั้ง ดังนี้

1.1 การอบรมครั้งที่ 1 เมื่อเดือนพฤษภาคม 2537 เป็นเวลา 3 วัน มีเจ้าหน้าที่ห้องคลอดและฝ่ายส่งเสริมสุขภาพเข้าร่วมในการอบรม 6 ท่าน ที่เหลือ 3 ท่านไม่ได้เข้ารับการอบรม เพราะ อยู่ในช่วงของการเดินทางกลับไปเยี่ยมบ้าน 1 ท่าน ยังไม่บรรจุเข้ารับราชการ 2 ท่าน

1.2 การอบรมครั้งที่ 2 เมื่อเดือนธันวาคม 2538 เป็นเวลา 1 วัน มีเจ้าหน้าที่ห้องคลอดและฝ่ายส่งเสริมสุขภาพเข้าร่วมการอบรม 6 ท่าน ที่เหลือ 3 ท่านไม่ได้เข้ารับการอบรม เพราะ ลงเวรดึก 1 ท่าน อยู่ในช่วงของการปฏิบัติงาน 1 ท่าน และติดภาระกิจ

ส่วนตัว 1 ท่าน

จากการอบรมการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกทั้ง 2 ครั้ง มีเจ้าหน้าที่ที่ไม่เคยเข้ารับการอบรมเลย 1 ท่าน เนื่องจากครั้งแรกต้องเดินทางกลับไปเยี่ยมบ้าน และครั้งที่ 2 ลงเวรตึก

2. การได้รับการติดตามนิเทศการปฏิบัติงาน

2.1 การติดตามนิเทศจากโรงพยาบาลหนองคาย ในปลายปีงบประมาณ 2537

โรงพยาบาลหนองคาย ได้ติดตามนิเทศการดำเนินงานตามโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก ของโรงพยาบาลน้ำโสม มีเจ้าหน้าที่ห้องคลอดและฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ 6 ท่านได้รับการนิเทศ ที่เหลือ 3 ท่าน ไม่ได้รับการนิเทศ เพราะ ขณะนั้นปฏิบัติงานที่แผนกผู้ป่วยใน 1 ท่าน ยังไม่บรรจุเข้ารับราชการ 2 ท่าน

2.2 การติดตามนิเทศจากหัวหน้าแผนก หรือ หัวหน้าฝ่าย ผู้ร่วมงานทุกท่าน ได้รับการติดตามนิเทศจากหัวหน้าแผนก หรือหัวหน้าฝ่าย โดยที่หัวหน้าแผนก หรือหัวหน้าฝ่ายจะติดตามนิเทศการปฏิบัติงานเป็นระยะๆ แต่ไม่มีรูปแบบการนิเทศที่ชัดเจน

2.3 การติดตามนิเทศระหว่างผู้ร่วมงานด้วยกัน จะมีเฉพาะในฝ่ายส่งเสริมสุขภาพเท่านั้น ที่ผู้ร่วมงานติดตามนิเทศการปฏิบัติงานของผู้ร่วมงานด้วยกันเอง คือ คุณเจ็ดที่เป็นผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก ได้ติดตามนิเทศการปฏิบัติงานของคุณแปด และคุณเก้า แต่ไม่มีรูปแบบของการติดตามนิเทศที่ชัดเจน

3. การติดตามนิเทศการปฏิบัติงาน

3.1 การติดตามนิเทศของหัวหน้าแผนก หรือหัวหน้าฝ่าย จะติดตามนิเทศการปฏิบัติงานของผู้ร่วมงานในแผนก หรือฝ่ายเป็นระยะๆ แต่ไม่มีรูปแบบของการติดตามนิเทศที่ชัดเจน แต่ หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมสุขภาพไม่เคยติดตามนิเทศการปฏิบัติงานของ อสน.

3.2 การติดตามนิเทศของผู้ร่วมงานในแผนก หรือฝ่าย

- แผนกห้องคลอด ผู้ร่วมงานในแผนก 4 ท่านไม่เคยติดตามนิเทศใคร
- ฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ มีผู้ร่วมงาน 1 ท่านที่ติดตามนิเทศการปฏิบัติงานของผู้ร่วมงานอีก 2 ท่าน โดยที่ผู้ร่วมงานทั้ง 2 ท่านนี้ไม่เคยติดตามนิเทศใครในฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ และในการติดตามนิเทศการปฏิบัติงานในชุมชน ผู้ร่วมงานทั้ง 3 ท่านไม่เคยติดตามนิเทศการปฏิบัติงานของ อสน.

4. การติดต่อประสานงาน

4.1 การติดต่อประสานงานระหว่างแผนก หรือ ฝ่าย

- การติดต่อประสานงานระหว่างแผนกห้องคลอด กับ ฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ ส่วนใหญ่จะติดต่อประสานงานในเรื่องของผลการตรวจเลือด ผลการตรวจเต้านมและหัตถ์นม การส่งต่อการคลอดของแม่ที่มีภูมิแพ้ในเขตความรับผิดชอบของโรงพยาบาล

- การติดต่อประสานงานระหว่างแผนกห้องคลอด กับ แผนกผู้ป่วยใน จะติดต่อประสานงานในกรณีของเด็กที่คลอดออกมาแล้วไม่แข็งแรง และจำเป็นต้องได้รับการรักษาในโรงพยาบาล

- การติดต่อประสานงานระหว่างฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ กับ ห้องชันสูตร ซึ่งเป็นผลของการตรวจเลือดที่ฝ่ายส่งเสริมสุขภาพจะเลือดแม่ที่มาใช้บริการฝากครรภ์รายใหม่ แล้วนำไปให้ห้องชันสูตรตรวจ หลังจากนั้นฝ่ายส่งเสริมสุขภาพจะติดตามผลการตรวจเลือด เพื่อนำมาแจ้งแก่แม่ในวันนัดมาฟังผลการตรวจเลือด พร้อมกับการชี้แจงนโยบายการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

- การติดต่อประสานงานระหว่างฝ่ายส่งเสริมสุขภาพกับสำนักงานสาธารณสุขอำเภอ น้ำโสม ซึ่งเป็นการติดต่อประสานงานในรูปแบบของการดำเนินงานตามโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก งบประมาณ และแจ้งผลการตรวจที่ผิดปกติ โดยเฉพาะการตรวจเลือดของแม่ที่มาใช้บริการที่โรงพยาบาลน้ำโสม ซึ่งมีภูมิแพ้ในเขตรับผิดชอบของสำนักงานสาธารณสุขอำเภอ

จากการติดต่อประสานงานเพื่อดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก เจ้าหน้าที่ทุกท่านจะติดต่อประสานงานในแผนก หรือฝ่ายของตนเอง แต่ในการติดต่อประสานงานนอกแผนกหรือนอกฝ่าย ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นบทบาทหน้าที่ของหัวหน้าแผนก หรือ หัวหน้าฝ่าย ซึ่งแผนก หรือฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการติดต่อประสานงานของการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก มีดังนี้

แผนกห้องคลอด โรงพยาบาลน้ำโสม

ฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ โรงพยาบาลน้ำโสม

แผนกผู้ป่วยใน โรงพยาบาลน้ำโสม

ห้องชันสูตร โรงพยาบาลน้ำโสม

สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ น้ำโสม

5. การรับรู้บทบาทของเจ้าหน้าที่ ที่มีต่อการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก

เจ้าหน้าที่รับรู้ว่าคุณเองมีบทบาทในการให้ความรู้ โดยการให้คำแนะนำ และสาธิตวิธีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยมีกลวิธีในการดำเนินงาน ดังนี้

5.1 เมื่อแม่มาใช้บริการฝากครรภ์ กิจกรรมการพยาบาลที่ต้องให้ มีดังนี้

- ชี้แจงนโยบายการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
- ให้สุศึกษาเกี่ยวกับประโยชน์ของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

- ให้ลูกศึกษาเรื่องวิธีการเตรียมตัวให้พร้อมสำหรับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
- ตรวจร่างกาย และตรวจทางห้องปฏิบัติการ เพื่อค้นหาความผิดปกติของแม่ที่อาจมีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมตนเอง เช่น หัวนมบอด การติดเชื้อ HIV

5.2 เมื่อแม่มาใช้บริการคลอด กิจกรรมการพยาบาลที่ต้องให้ มีดังนี้

- ก่อนเข้าห้องคลอด ถ้ามีเวลาเพียงพอ และแม่อยู่ในสภาพที่พร้อมจะรับความรู้ได้ เจ้าหน้าที่จะให้ลูกศึกษาเกี่ยวกับประโยชน์และวิธีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
- ขณะอยู่ในห้องคลอด ถ้าลูกมีสภาพร่างกายแข็งแรงดี เจ้าหน้าที่จะนำลูกมากระตุ้นการดูดนมแม่ภายหลังจากที่เด็กคลอดโดยเร็วที่สุด
- ระยะหลังคลอด เจ้าหน้าที่จะนำลูกมาดูดนมแม่ภายใน 30 นาทีแรกหลังคลอด หลังจากนั้นจะให้ความรู้ โดยการสาธิต และกระตุ้นให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนมตนเอง
- ก่อนกลับบ้าน เจ้าหน้าที่จะแนะนำให้แม่ทราบถึงแหล่งประโยชน์ในชุมชน คือ อสน. เพื่อให้แม่สามารถกลับไปขอรับคำแนะนำปรึกษาเมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้

5.3 เมื่อแม่กลับเข้าสู่ชุมชน กิจกรรมการพยาบาลที่ต้องให้ มีดังนี้

- เจ้าหน้าที่ต้องออกติดตามเยี่ยมหลังคลอด พร้อมให้คำแนะนำปรึกษา เพื่อช่วยกระตุ้นให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนมตนเอง
- ติดตามนิเทศการปฏิบัติงานของ อสน. เพื่อกระตุ้นให้ อสน. ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างต่อเนื่องเหมาะสม

6. การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ และปัญหาอุปสรรค

6.1 เมื่อแม่มาใช้บริการฝากครรภ์ หลังจากแม่มาใช้บริการฝากครรภ์ครั้งแรก เจ้าหน้าที่จะตรวจร่างกาย เช่น สภาพเต้านมและหัวนม พร้อมทั้งให้คำแนะนำแก้ไขในรายที่มีปัญหาและเจาะเลือดตรวจสภาวะการติดเชื้อกามโรค และโรคเอดส์ หลังจากนั้นจะนัดแม่มาฟังผลการตรวจเลือดในวันพฤหัสบดี (สัปดาห์สุดท้ายของเดือน) ซึ่งในวันนั้นเจ้าหน้าที่จะชี้แจงนโยบายของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้แม่รับทราบ พร้อมทั้งให้ลูกศึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ แต่ในการดำเนินงานในขั้นตอนนี้ ไม่สามารถดำเนินงานได้ครอบคลุม เพราะมีแม่บางรายไม่มาฟังผลการตรวจเลือด และเจ้าหน้าที่ก็ไม่ได้ติดตามแม่ที่ไม่มาฟังผลการตรวจเลือด ให้มารับฟังนโยบายของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แต่อย่างใด และเมื่อแม่มาใช้บริการฝากครรภ์ในครั้งต่อมา เจ้าหน้าที่จะให้ลูกศึกษาเกี่ยวกับประโยชน์ของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยใช้สื่อประกอบ คือ ภาพพลิก และวีดิทัศน์

6.2 เมื่อแม่มาใช้บริการคลอด

- ก่อนเข้าห้องคลอด เจ้าหน้าที่ไม่สามารถให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แก่แม่ได้ทุกราย เพราะแม่บางรายก็ไม่อยู่ในสภาพที่จะรับรู้ความรู้ได้

- ขณะอยู่ในห้องคลอด แม่ที่คลอดลูกออกมาสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ Apgar Score ตั้งแต่ 7 ขึ้นไป และแม่ได้รับการเย็บแผลฝีเย็บ จะได้รับการกระตุ้นให้ลูกดูดนมตั้งแต่อยู่ในห้องคลอด แต่แม่ท้องหลังที่ไม่ได้ตัดแผลฝีเย็บ จะได้รับการกระตุ้นให้ลูกดูดนมแม่เมื่อออกจากห้องคลอดแล้วภายใน 30 นาทีแรกหลังคลอด

- หลังคลอด เมื่อแม่ออกจากห้องคลอด เจ้าหน้าที่จะนำลูกมาอยู่กับแม่ พร้อมทั้งให้ความรู้รายกลุ่ม โดยการสาธิตวิธีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งแม่ส่วนใหญ่จะให้ความร่วมมืออย่างดี ยกเว้นแม่ที่ไม่ได้ตั้งใจจะเลี้ยงลูกด้วยนมตนเอง เช่น คลอดลูกเสร็จจะกลับไปทำงานแล้วให้ย่า-ยายเลี้ยงหลาน จะไม่ค่อยยอมให้ลูกดูดนม นอกจากนี้ยังมีญาติ(ส่วนน้อย) ที่ไม่เห็นด้วยกับการให้คำแนะนำของเจ้าหน้าที่ให้ลูกดูดนมแม่อย่างเดียวโดยไม่ให้น้ำ จะแอบให้น้ำ หรือซื้อขวดนมมาให้เด็ก หลังจากแม่นอนพักที่โรงพยาบาลครบ 2 วันและพร้อมจะกลับบ้านแล้ว เจ้าหน้าที่ไม่ได้แนะนำให้แม่ไปขอรับคำปรึกษาจาก อสน.

6.3 เมื่อแม่กลับเข้าสู่ชุมชน

- การติดตามเยี่ยมหลังคลอด เจ้าหน้าที่ฝ่ายส่งเสริมสุขภาพจะออกติดตามเยี่ยมหลังคลอด พร้อมทั้งให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งในส่วนนี้สามารถปฏิบัติได้ครอบคลุมได้ประมาณร้อยละ 80 เนื่องจากการะงานของฝ่ายส่งเสริมสุขภาพค่อนข้างมาก และมีงานเร่งด่วนมาเป็นระยะๆ โดยเฉพาะช่วงของการออกปฏิบัติงานอนามัยเด็กวัยเรียนในโรงเรียนในเขตรับผิดชอบ ที่ส่วนใหญ่จะออกปฏิบัติงานในช่วงบ่าย และในช่วงเช้าจะให้บริการแก่ผู้มาใช้บริการที่โรงพยาบาล ทำให้การติดตามเยี่ยมหลังคลอดในช่วงเวลานั้นลดน้อยลง

- การติดตามนิเทศการปฏิบัติงานของ อสน. ในปีงบประมาณ 2539 เจ้าหน้าที่ไม่ได้ออกติดตามนิเทศการปฏิบัติงานของ อสน. เนื่องจากการะงานที่ค่อนข้างมาก ประกอบกับการปฏิบัติงานดังกล่าวไม่มีระเบียบรายงานที่จะต้องส่งสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และไม่เคยได้รับการติดตามนิเทศจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงทำให้เจ้าหน้าที่ลดความสำคัญของงานด้านนี้ลง นอกจากนี้ ยังมีเจ้าหน้าที่บางท่านไม่ทราบว่าการติดตามนิเทศการปฏิบัติงานของ อสน. สามารถช่วยในการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกอย่างไร และไม่ทราบว่า อสน. แต่ละหมู่บ้านมีใครบ้าง ดังนั้น จึงไม่ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติงานของกลุ่มดังกล่าว

7. การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ สนับสนุน หรือ ชัดขวางการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกในระดับใด

7.1 การให้บริการในโรงพยาบาล ช่วยสนับสนุนการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกได้ในระดับดี โดยเจ้าหน้าที่สามารถให้บริการต่างๆได้ครอบคลุมทุกขั้นตอน เช่น การชี้แจงนโยบายของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การให้ศึกษาทั้งรายกลุ่มและรายบุคคลเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และการเตรียมร่างกายให้เื้อต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (ใช้ภาพพลิกและวีดิทัศน์เป็นอุปกรณ์ประกอบ) รวมทั้งการกระตุ้นให้ลูกได้ดูดนมแม่ภายใน 30 นาทีแรกหลังคลอด

7.2 การให้บริการในชุมชนสนับสนุนการดำเนินงานสายสัมพันธ์แม่ลูกได้แตกต่างจากการให้บริการในโรงพยาบาล โดยก่อนที่แม่จะออกจากโรงพยาบาลเพื่อกลับเข้าสู่ชุมชน เจ้าหน้าที่ไม่ได้แนะนำให้แม่รู้จักบทบาทหน้าที่ของ อสน. ซึ่งคุณหนึ่งให้เหตุผลว่า "อสน.ไม่ทำงาน" ดังนั้น จึงยกเลิกกิจกรรมดังกล่าวไปตั้งแต่ต้นปีงบประมาณ 2539 และ เมื่อแม่กลับเข้าสู่ชุมชน เจ้าหน้าที่สามารถติดตามการเยี่ยมหลังคลอดได้ครอบคลุมมากที่สุดประมาณร้อยละ 80 เท่านั้น ถ้าช่วงที่งานฝ่ายส่งเสริมสุขภาพค่อนข้างมาก เช่น การออกปฏิบัติงานอนามัยเด็กวัยเรียน ที่จะต้องออกปฏิบัติงานในช่วงบ่าย จะทำให้ระยะเวลาที่ต้องออกติดตามเยี่ยมหลังคลอดด้น้อยลง เหลือความครอบคลุมของการติดตามเยี่ยมหลังคลอดเพียงร้อยละ 60 นอกจากนี้ในการติดตามนิเทศการปฏิบัติงานของ อสน. ในปีงบประมาณ 2539 เจ้าหน้าที่ไม่ได้ติดตามการปฏิบัติงานของ อสน. โดยให้เหตุผลต่างๆ ดังนี้ "มีภาระงานมาก" "การดำเนินงานตามโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก จะไม่มีระเบียบรายงานส่งจังหวัด และจังหวัดไม่ได้ติดตามนิเทศงานนี้โดยเฉพาะ ดังนั้นจึงให้ความสำคัญกับงานที่ต้องมีระเบียบรายงานหรืองานที่เร่งด่วนส่งจังหวัดก่อน" และมีเจ้าหน้าที่ที่เริ่มปฏิบัติงานที่ฝ่ายส่งเสริมสุขภาพในปีงบประมาณ 2539 ไม่เข้าใจถึงบทบาทที่แท้จริงของ อสน. และไม่ทราบว่าแต่ละหมู่บ้านประกอบด้วยใครบ้าง จึงทำให้ขาดการติดตามนิเทศการปฏิบัติงานของกลุ่มดังกล่าว เช่น "ตั้งแต่มาทำงานที่ฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ นี่ที่ฝ่ายไม่เคยแนะนำให้รู้จัก อสน. ดังนั้น จึงไม่เคยติดตามนิเทศการปฏิบัติงาน และไม่ทราบว่าในแต่ละหมู่บ้านประกอบด้วยใครบ้าง" "เข้าใจว่ามีเฉพาะเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเท่านั้น ที่มีบทบาทหน้าที่ในการรณรงค์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยให้ศึกษาในโรงพยาบาลและชุมชน" จะเห็นได้ว่าการให้บริการในชุมชนเจ้าหน้าที่ปฏิบัติเฉพาะการติดตามเยี่ยมหลังคลอด แต่ไม่ได้ติดตามการปฏิบัติงานของ อสน. จึงทำให้การให้บริการในชุมชน เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานตามโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกเกิดขึ้นได้ไม่เต็มที่

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ผู้ให้บริการ

- ถ้าเป็นไปได้ อยากให้แยกห้องคลอดออกจากห้องพักหลังคลอด เพราะเจ้าหน้าที่ขึ้นปฏิบัติงานเวรนอกเวลาเพียง 1 ท่าน แต่ต้องดูแลรับผิดชอบทั้งแม่ที่รอคลอด คลอด และหลังคลอด ซึ่งเป็นภาระที่หนักพอสมควร

- ควรเพิ่มสื่อการสอนให้มากขึ้น เพราะปัจจุบันในส่วนของห้องคลอด จะใช้เฉพาะภาพพลิกเท่านั้น

- ถ้าเป็นไปได้ในการให้ศึกษา ควรเปิดวิดีโอต้นร่องก่อน แล้วในการให้คำแนะนำ (ใช้ภาพพลิกประกอบ) อยากให้มีเจ้าหน้าที่อย่างน้อย 2 คนช่วยกัน โดยให้คนหนึ่งให้คำแนะนำ และอีกคนช่วยในการสาธิต เพื่อที่แม่และญาติจะได้ให้ความสนใจและปฏิบัติตามมากขึ้น

- ควรมีสถานที่ หรือมุมนั่งเล่นเฉพาะสำหรับแม่และลูก ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้กลุ่มแม่ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็นกันมากขึ้น

- ถ้าเป็นไปได้ ควรให้พ่อเข้าห้องคลอดด้วย เพราะพ่อจะได้ให้กำลังใจแม่ ทำให้เกิดความผูกพัน และบางที่พ่ออาจจะช่วยแม่ในการให้ลูกดูดนมได้

- การดำเนินงานตามโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก ไม่ควรทำเพียงเพื่อประเมินให้ผ่านเป็นโรงพยาบาลสายสัมพันธ์แม่ลูกเท่านั้น แต่ควรนำการดำเนินงานดังกล่าวมาปฏิบัติเป็นงานประจำ และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดควรติดตามนิเทศงานอย่างต่อเนื่อง อย่างน้อยปีละ 1-2 ครั้ง ในขณะเดียวกัน โรงพยาบาลน้ำโสมร่วมกับสาธารณสุขอำเภอ น้ำโสมควรติดตามนิเทศงานของสถานอนามัยอย่างต่อเนื่องอย่างน้อยปีละ 1-2 ครั้ง

- ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงต่อการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก ควรกระตุ้น หรือติดตามนิเทศการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

- เจ้าหน้าที่ควรกระตุ้นและปรับปรุงตัวเอง เพื่อพัฒนางานที่ต้องรับผิดชอบให้ดีขึ้น

- เจ้าหน้าที่ควรติดต่อประสานงานและใช้ประโยชน์จากแหล่งทรัพยากรในชุมชน คือ อสน. ให้เต็มที่

- เมื่อแม่มาใช้บริการฝากครรภ์ที่โรงพยาบาล และแม่มีอายุครรภ์ตั้งแต่ 8 เดือนขึ้นไป เจ้าหน้าที่ควรทำความเข้าใจกับแม่ให้รับรู้ถึงความสำคัญของ อสน. ที่มีต่อชุมชน พร้อมทั้งแนะนำให้แม่ทราบว่าในหมู่บ้านของตนมีใครที่เป็น อสน. และแม่สามารถใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง

- เจ้าหน้าที่ควรออกไปทำความรู้จัก และพูดคุยกับ อสน. เพื่อจะได้มีความ

คุ้นเคยกันมาก และทำให้ อสน.มีความรู้สึกที่ตนเองมีคุณค่ามากขึ้น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยกระตุ้นการปฏิบัติงานได้

- ควรติดต่อประสานงานกับแผนก หรือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และมีรูปแบบของการติดต่อประสานงานที่ชัดเจน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปได้อย่างราบรื่น และสัมฤทธิ์ผลที่สุด

8.2 ผู้ให้บริการ

- ในการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก นอกจากการให้ความสำคัญกับแม่แล้ว ควรให้ความสำคัญกับญาติด้วย

8.3 อสน.

- ควรจัดอบรมฟื้นฟูความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ แก่ อสน.ทุกปี และเพิ่มจำนวนกลุ่มดังกล่าวในแต่ละหมู่บ้าน โดยคัดเลือกจากแม่ที่ปฏิบัติเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ถูกต้อง

- ควรมีทะเบียน อสน. พร้อมรูปถ่าย เพราะเวลาแนะนำแม่หลังคลอดให้รู้จัก อสน. จะได้ให้รูปประกอบด้วย

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

ความชุกของแม่ที่ร่วมในการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกของโรงพยาบาลน้ำโสม ปีงบประมาณ 2539 เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวน้อย 4 เดือน เท่ากับ ร้อยละ 40.60 (54/133 ราย) (ความชุกของแม่ที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวน้อย 4 เดือน โดยไม่ให้ น้ำร่วมด้วย เท่ากับ ร้อยละ 12.02)

ผู้วิจัยได้นำปัจจัยที่ศึกษา กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มาทดสอบหาความสัมพันธ์ พบผลการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. ปัจจัยนำ :

1.1 อายุ ลักษณะการทำงานขณะที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ รายได้ สถานภาพสมรส ลักษณะครอบครัว ระยะเวลาที่อยู่ใกล้ชิดลูก และความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ไม่มีความสัมพันธ์กัน

1.2 การศึกษา ศักดิ์ศรี ค่านิยม และความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ กับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มีความสัมพันธ์กัน

2. ปัจจัยเอื้อ :

การเข้าถึงแหล่งบริการ ได้สะดวก และการปฏิบัติของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ไม่มีความสัมพันธ์กัน

3. ปัจจัยเสริม :

3.1 การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ และการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มีความสัมพันธ์กัน

3.2 การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจาก อสม. และการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากชุมชน กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ไม่มีความสัมพันธ์กัน

อสม. ร้อยละ 91.49 มีความคิดเห็นว่า การดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกเป็นสิ่งที่ดี และสมควรได้รับการสนับสนุน แต่มีปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงาน ดังนี้

1. อสน. ร้อยละ 25.53 เข้าใจว่า โรงพยาบาลน้ำโสม ยกเลิกตำแหน่งของ อสน. ไปแล้ว เนื่องจากในปีงบประมาณ 2539 อสน.ไม่เคยได้รับการติดตามนิเทศการปฏิบัติงานจากเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาล และโรงพยาบาลไม่ได้ส่งรายชื่อแม่ที่คลอดแล้วมาให้ อสน. รับทราบ เพื่อจะได้ติดตามเยี่ยมต่อไป

2. อสน. ร้อยละ 17.02 ไม่มีเวลาปฏิบัติงานเต็มที่ เนื่องจากต้องประกอบอาชีพ เพื่อหาเลี้ยงครอบครัว ซึ่งส่วนใหญ่แล้ว อสน.ประกอบอาชีพ ทำไร่-ทำนา ต้องออกไปประกอบอาชีพตั้งแต่เช้าตรู่และกลับบ้านเมื่อมืดค่ำ จึงทำให้ไม่มีเวลาปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของ อสน.

3. อสน. ร้อยละ 10.63 พบปัญหา คือ เมื่อไปติดตามเยี่ยมหลังคลอดแล้ว แม่ และ ญาติ จะไม่ให้ความร่วมมือและความเชื่อถือในการปฏิบัติงานของ อสน. เนื่องจาก แม่ และ ญาติ ไม่ทราบว่า อสน. เป็นใคร มีบทบาทหน้าที่อย่างไร

4. อสน. ร้อยละ 10.63 ไม่มีความมั่นใจในการปฏิบัติงานเป็นผลสืบเนื่องจากข้อ 3 เมื่อ อสน. ไม่ได้รับความสนใจ และความร่วมมือ จาก สามี แม่ และ ญาติ จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ อสน. ขาดความมั่นใจในการแสดงบทบาทของตนเอง

จากปัญหาอุปสรรคที่พบ อสน. ให้ข้อเสนอแนะว่า โรงพยาบาลน้ำโสม ควรอบรมฟื้นฟูความรู้ให้ อสน. บ้าง เพื่อจะได้มีความรู้ ความเข้าใจ ในรายละเอียดของเนื้อหาเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และเป็นการกระตุ้นรวมทั้งสร้างความมั่นใจในการแสดงบทบาท นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติควรออกติดตามนิเทศการปฏิบัติงานของ อสน. อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และควรพา อสน. ออกเยี่ยม หรือให้คำแนะนำแก่แม่หลังคลอดก่อนในช่วงระยะแรกๆ เพื่อจะได้มีความรู้ ความมั่นใจในการปฏิบัติงานยิ่งขึ้น

เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติส่วนใหญ่รับทราบถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองที่มีต่อการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกเป็นอย่างดี แต่ยังคงมีปัญหาอุปสรรคในการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกโดยจำแนกการให้บริการเป็นระยะต่างๆ ดังนี้

1. ในช่วงการฝากครรภ์ หญิงตั้งครรภ์ไม่ได้มาตามนัดทุกรายและฝ่ายส่ง เสริมสุขภาพ ก็ไม่ได้ติดตามเพื่อแจ้งนโยบายของการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้รับทราบ เนื่องจากภาระงานที่ค่อนข้างมาก

2. จำนวนบุคลากรที่ปฏิบัติงานต้องคลอดไม่เพียงพอ โดยเฉพาะในช่วงของนอกเวลา ราชการที่มีเจ้าหน้าที่ขึ้นปฏิบัติงานเพียงคนเดียว แต่ต้องดูแลผู้ให้บริการทั้งในระยะรอคลอด คลอด และหลังคลอด ซึ่งบางเวรที่มีจำนวนผู้ให้บริการสูง ก็จะไม่สามารถให้บริการอย่างมีคุณภาพได้ทั่วถึง

3. เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติบางคน ไม่ทราบว่า อสน. ในแต่ละหมู่บ้านมีใครบ้าง
4. เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติไม่ได้ออกติดตามนิเทศการปฏิบัติงานของ อสน. เนื่องจากภาระงานที่ค่อนข้างมาก กอปรกับการปฏิบัติงานของ อสน. ไม่มีข้อมูลที่จะต้องนำส่งให้หน่วยงานระดับสูงรับทราบ จึงทำให้เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควร
5. ญาติบางส่วนไม่เห็นด้วยกับคำแนะนำให้ลูกดูนมแม่อย่างเดียวอย่างน้อย 4 เดือน โดยเฉพาะการให้เต็งงตุตน้ำ

จากปัญหาอุปสรรคที่พบ เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ถ้าเป็นไปได้ อยากให้แยกห้องคลอดออกจากห้องพักหลังคลอด เพื่อเจ้าหน้าที่จะได้เพิ่มคุณภาพของการให้บริการ เพิ่มสื่อการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการ สำหรับเจ้าหน้าที่ฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ ควรกระตุ้น และปรับปรุงตนเอง เพื่อพัฒนางานที่รับผิดชอบให้ดีขึ้น ซะเดี๋ยวก่อน ผู้ที่มีบทบาทหน้าที่โดยตรงต่อการรับผิดชอบโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก ควรกระตุ้น หรือติดตามนิเทศการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ในการดำเนินงานตามโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก ควรให้ความสำคัญกับสามี และญาติด้วย

จากการศึกษาปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ สามารถสรุปได้ ดังนี้

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยใช้ t-test, chi-square test และ odds ratio

สมมติฐาน	ปัจจัยที่ศึกษา	ผลการศึกษา		
		t-test, χ^2 test		OR (95% C.I.)
		ผล	P-value	
1	ปัจจัยนำ			
	1.1 ปัจจัยด้านประชากร			
	1.1.1 อายุ	ปฏิเสธ	0.576	2.19(0.74,6.79)
	1.1.2 การศึกษา	ยอมรับ	0.016	2.99(1.10,8.25)
	1.1.3 ลักษณะการทำงานขณะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	ปฏิเสธ	0.165	2.02(0.67,6.14)
	1.1.4 รายได้ครอบครัวต่อเดือน	ปฏิเสธ	0.495	
	1.1.5 สถานภาพสมรส	ปฏิเสธ	0.193	1.82(0.68,5.01)
	1.1.6 ลักษณะครอบครัว	ปฏิเสธ	0.198	1.60(0.73,3.50)
	1.2 ระยะเวลาที่อยู่ใกล้ชิดลูก	ปฏิเสธ	0.901	0.91(0.16,5.37)
	1.3 ความรู้	ปฏิเสธ	0.078	
	1.4 ทศนคติ	ยอมรับ	0.033	
	1.5 ค่านิยม	ยอมรับ	0.016	
	1.6 ความเชื่อ	ยอมรับ	0.001	
2	ปัจจัยอื่น			
	2.1 การเข้าถึงแหล่งบริการได้สะดวก	ปฏิเสธ	0.514	
	2.2 การปฏิบัติ	ปฏิเสธ	0.095	

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยใช้ t-test, chi-square test และ odds ratio (ต่อ)

สมมติฐาน	ปัจจัยที่ศึกษา	ผลการศึกษา		
		t-test, χ^2 test		OR (95% C.I)
		ผล	P-value	
3	ปัจจัยเสริม			
	3.1 การได้รับการสนับสนุนทางสังคม จากเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ	ยอมรับ	0.018	
	3.2 การได้รับการสนับสนุนทางสังคม จาก อสม.	ปฏิเสธ	0.247	
	3.3 การได้รับการสนับสนุนทางสังคม จากครอบครัว	ยอมรับ	0.000	
	3.4 การได้รับการสนับสนุนทางสังคม จากชุมชน	ปฏิเสธ	0.068	

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

การอภิปรายผล

ผลการศึกษาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ในแม่ที่ร่วมโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก ของ โรงพยาบาลน้ำโสม ปีงบประมาณ 2539 ผู้วิจัยจำแนกอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

ก. ความชุกของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดี่ยวครบ 4 เดือน

จากผลการศึกษาวิจัย ตารางที่ 2 พบว่า แม่ที่ร่วมในการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์ แม่ลูกจำนวน 133 ราย เป็นแม่ที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดี่ยวครบ 4 เดือน ร้อยละ 40.60 ซึ่ง ข้อมูลได้จาก การที่ผู้วิจัยได้ติดตามสัมภาษณ์ความชุกของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดี่ยว ครบ 4 เดือน และไม่ครบ 4 เดือน จากแม่ในขณะที่อยู่ดูแลลูกที่บ้าน โดยเริ่มจากผู้วิจัยเข้าไปแนะนำตัว และสร้างสัมพันธภาพกับแม่ ซึ่งต้องใช้เวลานานพอสมควร หลังจากนั้นผู้วิจัยจะสัมภาษณ์แม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ว่า "ให้อาหารเสริมแก่ลูก เมื่อลูกอายุเท่าไร" แล้วนำคำตอบที่ได้รับจาก แม่ มาจัดกลุ่มอีกครั้งว่า แม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดี่ยวครบ 4 เดือน หรือไม่ (ผู้วิจัยเลี้ยงที่จะถามแม่ว่า "เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดี่ยวครบ 4 เดือน หรือไม่" เพราะการสัมภาษณ์ลักษณะนี้อาจจะทำให้แม่รู้สึกว่าการผู้วิจัยต้องการคำตอบที่เกินไป ซึ่งอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้แม่ตอบคำถาม เพื่อเอาใจผู้วิจัยได้) นอกจากนี้ ในขณะที่สัมภาษณ์แม่ ส่วนใหญ่แล้วจะมี ญาติพี่น้อง หรือเพื่อนบ้าน นั่งร่วมฟังคำถามอยู่ด้วย ดังนั้นโอกาสที่แม่จะตอบในเรื่องที่ไม่เป็นจริง จึงเป็นไปได้ค่อนข้างน้อย เนื่องจากมีญาติพี่น้อง หรือเพื่อนบ้าน คอยตรวจสอบคำตอบอยู่ตลอดเวลา ซึ่งจะแตกต่างจากการ เก็บรวบรวมข้อมูลความชุกของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดี่ยวครบ 4 เดือนของแม่ในปีงบประมาณ 2538 (ร้อยละ 58.27) โดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายส่งเสริมสุขภาพสอบถามจากแม่ที่พาลูกมารับการ สร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค ที่ฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ โรงพยาบาลน้ำโสม (ส่วนใหญ่แม่จะมาคนเดียว) เจ้าหน้าที่จะสอบถามแม่ว่า "เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดี่ยวครบ 4 เดือน หรือไม่" กอปรกับ เจ้าหน้าที่ไม่มีเวลาสร้างสัมพันธภาพกับแม่เท่าที่ควร เพราะต้องรีบให้บริการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคให้ทันกับความต้องการของผู้ใช้บริการ นอกจากนี้การสอบถามกระทำขณะที่แม่อยู่ที่โรงพยาบาล ไม่มีญาติพี่น้องหรือเพื่อนบ้านคอยตรวจสอบคำตอบ แม่อาจจะตอบคำถามเพื่อเอาใจเจ้าหน้าที่ได้จากสาเหตุดังกล่าว จึงอาจทำให้ข้อมูลความชุก เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ใน ปีงบประมาณ 2538 และ 2539 มีความแตกต่างกัน และจากการได้มาซึ่งข้อมูลสามารถสรุปได้ว่าข้อมูลความชุกของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ของ ปีงบประมาณ 2538 และ 2539 ไม่สามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้

จากความชุกของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของปีงบประมาณ 2539 ที่พบ ร้อยละ 40.60 อาจเกิดเนื่องจาก อิทธิพลของสังคมและวัฒนธรรมประเพณีในชนบท ยังมีค่านิยมเลี้ยงลูกด้วยนมแม่นอกจากนี้ยังพบว่าแม่ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในครอบครัวขยาย และยังคงอาศัยพึ่งพาผู้ใหญ่ เพื่อดำรงไว้ซึ่งความสัมพันธ์อันดี และความช่วยเหลือที่ได้รับ จึงพยายามที่จะดำรงไว้ซึ่งแรงสนับสนุนจากเครือญาติ (รัตนาวดี บุญญประภา, 2536) กอปรกับปัจจุบันการเข้าถึงแหล่งบริการของชุมชนเป็นไปได้มากขึ้น จึงทำให้ผู้ใช้บริการเมื่อรู้ตัวว่าตั้งครรภ์มาฝากครรภ์และคลอดที่โรงพยาบาล หรือสถานบริการของรัฐแห่งอื่นๆ โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจะเป็นผู้ให้ความรู้ หรือคำแนะนำปรึกษาแก่หญิงตั้งครรภ์และแม่หลังคลอดเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ รวมทั้งเมื่อแม่กลับเข้าสู่ชุมชน ก็จะได้รับ การสนับสนุนหรือขัดขวางการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จากบุคคลในชุมชนเช่น สมาชิกครอบครัว ชุมชน หรือ อสม. ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลี้ยงลูกด้วยนมตนเองของแม่ จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เปลี่ยนแปลงไป ถึงแม้ว่าระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวในปีงบประมาณ 2539 จะยังไม่มากนัก แต่ก็มีแม่ที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวได้มากกว่า 3 เดือน แต่ไม่เกิน 4 เดือน อีกร้อยละ 33.83 ซึ่งอาจคาดคะเนได้ว่า แม่มีแนวโน้มที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวครบ 4 เดือนเพิ่มมากขึ้นได้ในอนาคต

ข. การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ผู้วิจัยจำแนกการอภิปรายผลตามสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

1. ปัจจัยนำ มีความสัมพันธ์ กับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

1.1 ลักษณะทางประชากร

1.1.1 อายุของแม่

จากการศึกษา ตารางที่ 4 พบว่า แม่ที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวครบ 4 เดือน และไม่ครบ 4 เดือน มีค่าเฉลี่ยของอายุเท่ากับ 24.52 และ 24.10 ตามลำดับ เมื่อ นำอายุ กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มาทดสอบหาความสัมพันธ์ พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กัน สอดคล้องกับการศึกษาของ สุภาวดี เหลืองขวัญ (2536) ที่พบว่าอายุของแม่ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ทั้งนี้อาจเนื่องจาก แม่ทั้งสองกลุ่มมีค่าเฉลี่ยของอายุใกล้เคียงกันมาก กอปรกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ยังเป็นสิ่งที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไปในสังคมชนบท แม่ส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ และอาศัยอยู่ในสังคมที่มีค่านิยมเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จึงมีโอกาสดพบเห็นการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นประจำ และรับเอาสิ่งนั้นมาเป็นทัศนคติ และ ค่านิยมของตนเอง (จากผลของ

การเรียนรู้ และกล่อมเกลாதงสังคม) จึงแสดงพฤติกรรมออกมาให้สอดคล้องกับ ความรู้สึก นึกคิดของตนเอง (Bootzin et al, 1986) ทำให้แม่ ไม่ว่าจะกลุ่มอายุใด เมื่ออยู่ในสภาพแวดล้อม และสังคมเดียวกัน มีระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่ใกล้เคียงกัน ดังนั้นจึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้อายุของแม่ไม่มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

1.1.2 การศึกษาของแม่

จากการศึกษา ตารางที่ 6 พบว่า แม่ทุกคนสามารถอ่านออกเขียนได้ และจบการศึกษาในระดับประถมศึกษาร้อยละ 81.95 เมื่อนำการศึกษา กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มาทดสอบหาความสัมพันธ์ พบว่า มีความสัมพันธ์กัน ที่ P-value เท่ากับ 0.016 สอดคล้องกับการศึกษาของ Kearney et al. (1990) พบว่า พ่อ แม่ ที่มีระดับการศึกษาสูง มีทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และได้รับการสนับสนุนให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จะมีระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มากกว่า 6 เดือน ทั้งนี้เนื่องจากแม่ที่จบการศึกษาสูงกว่าระดับประถมศึกษาจะมีความสามารถในการแสวงหาความรู้ เมื่อมีความสงสัยหรือไม่เข้าใจเกี่ยวกับอะไร ก็อาจจะอ่านหนังสือหรือรับฟังสิ่งที่ผู้อื่นถ่ายทอดให้ได้มากที่สุด แล้วนำความรู้ที่ได้รับมาใช้ในการปรับปรุงพฤติกรรมของตนเอง ได้มากกว่าแม่ที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา ซึ่งจากการศึกษาวิจัยพบว่า แม่ที่มีการศึกษาสูงกว่าระดับประถมศึกษามีโอกาสเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มากเป็น 2.99 เท่า ของแม่ที่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา จากสาเหตุดังกล่าวจึงอาจมีอิทธิพลทำให้ระดับการศึกษาของแม่มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

1.1.3 ลักษณะการทำงานของแม่ขณะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

จากการศึกษา ตารางที่ 7 พบว่า แม่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในบ้าน ร้อยละ 86.47 เมื่อนำลักษณะการทำงานของแม่ขณะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มาทดสอบหาความสัมพันธ์ พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กัน แต่การศึกษาของ Gorman et al. (1995) กลับพบว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้แม่หย่านม คือ การกลับไปทำงาน จากการศึกษาครั้งนี้ แม่ที่ทำงานนอกบ้านส่วนใหญ่สามารถนำลูกไปเลี้ยงดูด้วยได้ หรือกลับมาให้นมลูกเป็นเวลาได้ โดยแม่ทุกคนที่ประกอบอาชีพ ทำไร่-ทำนา พาลูกไปเลี้ยงด้วย นอกจากนี้แม่ที่ประกอบอาชีพรับราชการ หรือรัฐวิสาหกิจ ก็สามารถป้อนนมเก็บไว้ให้ลูกตอนกลางวัน หรือ กลับมาให้นมลูกเป็นเวลาได้ เนื่องจาก สถานที่ทำงาน และ บ้าน อยู่ไม่ไกลกัน ใช้เวลาในการเดินทางไม่นาน จึงเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการที่แม่จะเลี้ยงลูกด้วยนมตนเองต่อไป ดังนั้นจึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ลักษณะการทำงานของแม่ขณะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไม่มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

1.1.4 รายได้ของครอบครัวต่อเดือน

จากการศึกษา ตารางที่ 8 พบว่า แม่ที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยุติครบ 4 เดือน และ ไม่ครบ 4 เดือน มีค่าเฉลี่ยของรายได้ของครอบครัว เท่ากับ 4162.96 และ 3783.54 ตามลำดับ เมื่อนำรายได้ กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มาทดสอบหาความสัมพันธ์ พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กัน ทั้งนี้อาจเนื่องจากแม่ทั้ง 2 กลุ่ม มีรายได้ไม่แตกต่างกันมากนัก และจำนวนรายได้ดังกล่าว ไม่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิตในสังคมชนบทของแม่ กอปรกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นค่านิยมที่พบได้ทั่วไป โดยเฉพาะสังคมชนบทของไทย -แม่ทุกคนจะให้น้ำนมตนเองเป็นอาหารชนิดแรกสำหรับลูก ซึ่งส่วนใหญ่การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จะไม่ได้ขึ้นอยู่กับรายได้ของครอบครัวเป็นสำคัญ เพราะการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ประหยัดกว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมขวด นอกจากนี้ แม่ที่มีภูมิลำเนาอยู่ใกล้สถานบริการยังสามารถมาใช้บริการที่โรงพยาบาลได้ค่อนข้างสะดวก เสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางน้อย และได้รับการสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จากเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลในช่วงการฝากครรภ์ คลอด และหลังคลอด รวมทั้งเมื่อพาลูกมารับการส่งเสริมภูมิคุ้มกันโรค ซึ่งเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจะเป็นผู้เข้ามามีบทบาทต่อการเสริมสร้างทัศนคติของแม่และจูงใจให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนมตนเอง (สุขศรี บุรณะกนิษฐ์, 2530) นอกจากนี้การใช้บริการภายใต้การดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกของโรงพยาบาลน้ำโสม ผู้ใช้บริการจะเสียค่าบริการเฉพาะการคลอดเท่านั้น จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้รายได้ครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์ กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

1.1.5 สถานภาพสมรส

จากผลการศึกษา ตารางที่ 9 พบว่า แม่ที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยุติครบ 4 เดือน และ ไม่ครบ 4 เดือน ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสคู่ เมื่อนำสถานภาพสมรส กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มาทดสอบหาความสัมพันธ์ พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กัน อาจเนื่องจากวัฒนธรรมของสังคมไทย โดยเฉพาะสังคมชนบท ยังมีความผูกพัน และช่วยเหลือเกื้อกูลกันอยู่เสมอไม่ว่าบุคคลนั้นจะแต่งงานหรือแยกครอบครัวออกไปหรือไม่ก็ตาม เมื่อมีเรื่องเดือดร้อนหรือจำเป็นอย่างที่จะต้องตัดสินใจ ก็จะต้องมาขอความคิดเห็น หรือปรึกษากับญาติผู้ใหญ่อยู่เสมอ โดยเฉพาะแม่ของตนเองจะเป็นผู้ที่มีบทบาทมากที่สุดในการแก้ปัญหา (สาธิตา หัสดีเสวี, 2537) จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สถานภาพสมรสไม่มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

1.1.6 ลักษณะครอบครัว

จากผลการศึกษา ตารางที่ 10 พบว่า แม่ที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยุติครบ 4 เดือน และ ไม่ครบ 4 เดือน ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย เมื่อนำลักษณะ

ครอบครัว กับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มาทดสอบหาความสัมพันธ์ พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กัน สอดคล้องกับการศึกษาของ กาญจนา คำดี (2537) พบว่า ไม่ว่าแม่จะอยู่ในครอบครัวเดี่ยว หรือ ครอบครัวขยาย แม่จะได้รับการช่วยเหลือจากสมาชิกในครอบครัว ได้แก่ สามี และ ญาติพี่น้อง เกี่ยวกับภาระงานในบ้าน การเลี้ยงดูเด็กตลอดจนการสนับสนุนแม่ให้เลี้ยงลูกด้วยนมตนเอง ทั้งนี้เนื่องจาก ครอบครัวเดี่ยว และครอบครัวขยายในสังคมไทยยังไม่เป็นอิสระสภาพอย่างแท้จริง เพราะวัฒนธรรมและสังคมไทย แม้จะแยกครอบครัวไปอยู่ต่างหาก พ่อ แม่ ญาติพี่น้องก็ยังมีความผูกพัน และช่วยเหลือประคับประคองซึ่งกันและกัน มีการติดต่อไปมาหาสู่กันเสมอ และส่วนใหญ่มีพื้นที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงกัน ทำให้พี่น้องอาศัยกันได้มากขึ้น จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ลักษณะครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

1.2 ระยะเวลาที่อยู่ใกล้ชีวิตลูก

จากผลการศึกษา ตารางที่ 11 พบว่าแม่ที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดี๋ยวนครบ 4 เดือน และไม่ครบ 4 เดือน ส่วนใหญ่มีเวลาอยู่ใกล้ชีวิตลูกทั้งวัน เมื่อนำระยะเวลาที่อยู่ใกล้ชีวิตลูก กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มาทดสอบหาความสัมพันธ์ พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กัน แต่การศึกษาของ William and Morse (1989) และ กาญจนา คำดี (2537) กลับพบว่า การทำงานนอกบ้าน ทำให้แม่ไม่สามารถอยู่ใกล้ชีวิตลูกได้ทั้งวัน และเป็นปัจจัยขัดขวางที่ทำให้แม่ไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมตนเองต่อไปได้ แต่จากการศึกษาครั้งนี้ แม่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในบ้าน จึงมีเวลาที่จะอยู่ดูแลลูกทั้งวัน หรือถ้าประกอบอาชีพนอกบ้าน เช่น การทำไร่-ทำนา ก็สามารถนำลูกไปเลี้ยงดูได้ ทำให้แม่ทั้งสองกลุ่มมีระยะเวลาอยู่ใกล้ชีวิตลูกไม่แตกต่างกัน จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ระยะเวลาที่อยู่ใกล้ชีวิตลูกไม่มีความสัมพันธ์ กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

1.3 ความรู้ของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

จากผลการศึกษา ตารางที่ 12 พบว่าแม่ที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดี๋ยวนครบ 4 เดือน และไม่ครบ 4 เดือน มีค่าเฉลี่ยของคะแนนด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (คะแนนเต็ม 15 คะแนน) เท่ากับ 12.52 และ 11.99 ตามลำดับ เมื่อนำความรู้ กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มาทดสอบหาความสัมพันธ์ พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กัน ทั้งนี้เนื่องจากแม่ในสังคมชนบทยังมีค่านิยมของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จึงให้ความสนใจกับสิ่งที่ตนให้คำเป็นพิเศษ เช่น ข้าวสารเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ กอปรกับแม่มีภูมิปัญญาอยู่ในเขตรับผิดชอบของโรงพยาบาลสายสัมพันธ์แม่ลูก ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างสม่ำเสมอ แต่ความรู้เพียงอย่างเดียว อาจจะไม่เพียงพอที่จะทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมาให้สอดคล้องกับระดับความรู้ที่ได้รับ โดยเฉพาะสังคมชนบท ซึ่งเป็นสังคมที่ยังให้ความสำคัญกับวัฒนธรรม ประเพณี

และเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโส ปัจจัยเหล่านี้อาจมีอิทธิพลต่อการกำหนดพฤติกรรมของบุคคลได้ ดังนั้นจึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไม่มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

1.4 ทักษะเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

จากการศึกษา ตารางที่ 13 พบว่า แม่ที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนครบ 4 เดือน และไม่ครบ 4 เดือน มีค่าเฉลี่ยของคะแนนด้านทักษะเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (คะแนนเต็ม 10 คะแนน) เท่ากับ 9.41 และ 9.05 ตามลำดับ เมื่อนำทักษะกับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มาทดสอบหาความสัมพันธ์ พบว่า มีความสัมพันธ์กัน ที่ P-value เท่ากับ 0.033 สอดคล้องกับการศึกษาของ เกษร ลักษิตานนท์ (2532) และ Kearney et al. (1990) ที่พบว่า แม่ที่มีทักษะที่ดีเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มีค่าเฉลี่ยของระยะเวลาที่ตั้งใจเลี้ยงลูกด้วยนมแม่สูงกว่า 6 เดือน และมีระยะเวลาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่วานานขึ้น ทั้งนี้อาจเนื่องจากการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากเจ้าหน้าที่ รวมทั้งอิทธิพลของสังคมและวัฒนธรรมประเพณีที่ปฏิบัติกันในห้องถิ่น จะมีอิทธิพลในการกำหนดทัศนคติเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งแม่ในชนบทจะมีทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นพื้นฐานอยู่แล้ว จึงทำให้แม่ถ่ายทอดทัศนคติออกมาเป็นการกระทำ (Bootzin et al., 1986) ในรูปของระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ดังนั้นจึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ ทักษะเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

1.5 ค่านิยมเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

จากการศึกษา ตารางที่ 14 พบว่า แม่ที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนครบ 4 เดือน และไม่ครบ 4 เดือน มีค่าเฉลี่ยของคะแนนด้านค่านิยมเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (คะแนนเต็ม 10 คะแนน) เท่ากับ 9.39 และ 9.03 ตามลำดับ เมื่อนำค่านิยม กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มาทดสอบหาความสัมพันธ์ พบว่า มีความสัมพันธ์กัน ที่ P-value เท่ากับ 0.018 สอดคล้องกับการศึกษาของ Mulford (1995) พบว่าผู้ที่เติบโตมาในสังคมที่มีค่านิยมเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จะมีโอกาสในการสังเกตการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อยู่เรื่อยๆ ในที่สุดก็จะได้รับการสนับสนุนให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เพื่อให้เป็นไปตามความคาดหวังและค่านิยมของสังคม เนื่องจากค่านิยมอาจทำให้เกิดความไม่เอียงหรือแนวทางที่บุคคลจะประพฤติตนในทางใดทางหนึ่ง ที่พิจารณาได้ตรงไปตรงมาแล้วว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ดีสำหรับตนเอง และสังคมยอมรับนับถือ ดังนั้นจึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ค่านิยมเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

1.6 ความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

จากการศึกษา ตารางที่ 15 พบว่า แม่ที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 4 เดือน และไม่ครบ 4 เดือน มีค่าเฉลี่ยของความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (คะแนนเต็ม 10 คะแนน) เท่ากับ 7.57 และ 6.75 ตามลำดับ เมื่อนำความเชื่อ กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มาทดสอบหาความสัมพันธ์ พบว่ามีความสัมพันธ์กัน ที่ P-value เท่ากับ 0.001 ซึ่งอาจเนื่องมาจากแม่ได้รับการถ่ายทอดความเชื่อมาจาก พ่อ แม่ ญาติ หรือผู้ที่มีคุณสมบัติเชื่อถือได้ โดยผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม จากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งส่วนใหญ่จะพักอาศัยเป็นครอบครัวใหญ่ (ร้อยละ 63.91) และให้ความเคารพเชื่อฟังผู้ที่อาวุโส จึงอาจซึมซับความเชื่อต่างๆ ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากผู้อาวุโสหรือผู้ที่อยู่ในสังคมเดียวกัน รวมเป็นความเชื่อของตนเองที่มีต่อเรื่องนั้นๆ ได้ง่าย แล้วแสดงออกในรูปของการกระทำที่สอดคล้องกับความเชื่อของตนเอง เช่น ผลการศึกษาวิจัยที่พบว่าแม่ที่ไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมตนเองอย่างเดียวได้ครบ 4 เดือน มีความเชื่อที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยมีแม่ที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวไม่ครบ 4 เดือน ร้อยละ 43.04 ให้อาหารเสริมแก่ลูกก่อนอายุ 4 เดือน เพราะ ลูกร้องกวน ซึ่งแม่เชื่อว่า ถ้าให้อาหารเสริม หรือ ข้าวแกงลูก จะทำให้ลูกอ้วน นอนหลับได้นาน และไม่ร้องกวน นอกจากนี้ยังพบว่า แม่ที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว ไม่ครบ 4 เดือน ร้อยละ 16.45 ให้อาหารเสริมแก่ลูก เพราะอยากให้ลูกอ้วนตัวแข็งแรง โดยแม่เชื่อว่า การให้ลูกดูดนมแม่เพียงอย่างเดียว จะทำให้ลูกได้รับสารอาหารไม่เพียงพอกับความต้องการของร่างกาย ดังนั้นแม่จึงต้องให้อาหารเสริม หรือ ข้าวแกงลูกโดยเร็วที่สุด จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมดังกล่าว เป็นผลมาจากความเชื่อของแม่ที่มีต่อการเลี้ยงดูลูก ถ้าแม่มีความเชื่อที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แล้ว พฤติกรรมที่แสดงออกย่อมเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม สอดคล้องกับการศึกษาของ Gorman et al. (1995) พบว่า ความเชื่อต่างๆ ของแม่จะมีผลต่อระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยพบว่าแม่ร้อยละ 14.4 พยายามลูก เนื่องจากการเจ็บป่วยของตนเอง ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อ "เมื่อแม่ไม่มีความสุข มีภาวะกดดัน หรือ อารมณ์ไม่ดี แม่จะหยุดการเลี้ยงลูกด้วยนมตนเอง" เนื่องจากเชื่อว่าภาวะดังกล่าวจะทำให้ปริมาณน้ำนมลดลง ดังนั้น จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

2. ปัจจัยอื่น มีความสัมพันธ์ กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

2.1 การเข้าถึงแหล่งบริการได้สะดวก

จากการศึกษา ตารางที่ 16 พบว่า แม่ที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน

4 เดือน และไม่ครบ 4 เดือน มีค่าเฉลี่ยของการเข้าถึงแหล่งบริการได้สะดวก (คะแนนเต็ม 12 คะแนน) เท่ากับ 11.33 และ 11.26 ตามลำดับ เมื่อนำการเข้าถึงแหล่งบริการได้สะดวก กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มาทดสอบหาความสัมพันธ์ พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กัน แต่การศึกษาของ Mulford (1995) กลับพบว่าวัฒนธรรมของสถานบริการ เช่น ระยะเวลาการเริ่มให้ลูกดูดนมแม่ และการให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ รวมทั้งผู้ที่ทำงานในสถานบริการ มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จากการศึกษาครั้งนี้แม่ที่มาใช้บริการฝากครรภ์ที่โรงพยาบาลน้ำโสม เป็นแม่ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตรับผิดชอบของโรงพยาบาล สามารถเดินทางมาใช้บริการได้โดยสะดวก และเมื่อมาใช้บริการที่โรงพยาบาลจะได้รับบริการจากเจ้าหน้าที่กลุ่มเดียวกัน รวมทั้งได้รับการแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในช่วงของการติดตามเยี่ยมหลังคลอด การตรวจหลังคลอด และเมื่อพาลูกมารับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค แต่เมื่อแม่กลับเข้าสู่ชุมชน การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากชุมชน โดยเฉพาะสมาชิกในครอบครัวหรือญาติผู้ใหญ่ จะมีอิทธิพลค่อนข้างสูงต่อการตัดสินใจเลี้ยงลูกด้วยนมตนเองของแม่ ในขณะเดียวกัน พฤติกรรมที่แม่แสดงออกจะต้องสอดคล้องกับ ทัศนคติ ค่านิยมและ ความเชื่อของแม่ด้วย ดังนั้นจึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การเข้าถึงแหล่งบริการได้สะดวกไม่มีความสัมพันธ์ กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

2.2 การปฏิบัติของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

จากการศึกษา ตารางที่ 16 พบว่า แม่ที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดี่ยวครบ 4 เดือน และไม่ครบ 4 เดือน มีค่าเฉลี่ยของคะแนนการปฏิบัติของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (คะแนนเต็ม 12 คะแนน) เท่ากับ 9.43 และ 8.96 ตามลำดับ เมื่อนำการปฏิบัติของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มาทดสอบหาความสัมพันธ์ พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กัน ทั้งนี้อาจเนื่องจากแม่ทุกคนที่มาใช้บริการที่โรงพยาบาลน้ำโสม จะได้รับคำแนะนำถึงวิธีการปฏิบัติตนของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในขณะที่มาฝากครรภ์ และเมื่อเจ้าหน้าที่ติดตามเยี่ยมหลังคลอด รวมทั้งสาธิตวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ตลอดระยะเวลา 2 วันที่แม่พักฟื้นหลังคลอดอยู่ในโรงพยาบาล ซึ่งเป็นระยะเวลาเพียงพอที่จะทำให้แม่สามารถปฏิบัติตนเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม จึงทำให้แม่มีการปฏิบัติเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่คล้ายคลึงกัน ดังนั้นจึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การปฏิบัติของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไม่มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

3. ปัจจัยเสริม มีความสัมพันธ์ กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

3.1 การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ

จากการศึกษา ตารางที่ 18 พบว่า แม่ที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนครบ 4 เดือน และ ไม่ครบ 4 เดือน มีค่าเฉลี่ยของคะแนนการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ(คะแนนเต็ม 10 คะแนน) เท่ากับ 9.29 และ 9.00 ตามลำดับ เมื่อนำการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มาทดสอบหาความสัมพันธ์ พบว่า มีความสัมพันธ์กัน ที่ $p\text{-value}$ เท่ากับ 0.018 สอดคล้องกับการศึกษาของรัตนาวดี บุญญประภา (2536) ที่พบว่า การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากบุคลากรทาง การแพทย์และสาธารณสุข เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ทั้งนี้เนื่องจาก โรงพยาบาลน้ำโสมเป็นโรงพยาบาลสายสัมพันธ์แม่ลูกที่ดำเนินการสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างต่อเนื่อง โดยหญิงตั้งครรภ์ที่มาฝากครรภ์ครั้งแรกจะได้รับการตรวจเต้านม และหัวนมเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ นอกจากนี้เจ้าหน้าที่จะนัดหญิงตั้งครรภ์ที่ มาฝากครรภ์ครั้งแรกในวันพฤหัสบดีสุดท้ายของเดือน เพื่อแจ้งผลการตรวจทางห้องปฏิบัติ การชี้แจงนโยบายเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ตามขั้นตอนของบันได 10 ขั้น ความสำเร็จของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และให้ศึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และเมื่อมาฝากครรภ์ครั้งต่อไป จะได้รับการให้ศึกษารายบุคคลเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวทั่วไป รวมทั้งการสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และเมื่อคลอด เจ้าหน้าที่ห้องคลอดจะสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยการให้ความรู้ และสาธิตวิธีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ หลังจากนั้นเมื่อกลับเข้าสู่ชุมชนก็จะได้รับการติดตามเยี่ยมจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ เพื่อให้คำแนะนำปรึกษาแก่แม่ และ ญาติเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติตน หลังคลอด การคุมกำเนิด การดูแลลูก รวมทั้งการสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ นอกจากนี้เมื่อแม่ตัดสินใจมาใช้บริการที่โรงพยาบาล แม่ย่อมมีความคาดหวังว่าจะได้รับคำแนะนำช่วยเหลือเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ การคลอด และดูแลหลังคลอด เมื่อมาใช้บริการแล้วได้รับบริการตามความคาดหวังของตน จึงมีแนวโน้มที่แม่จะปฏิบัติตามคำแนะนำช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติมากขึ้น ดังนั้นจึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติมีความสัมพันธ์กับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

3.2 การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจาก อสม.

จากการศึกษา ตารางที่ 18 พบว่า แม่ที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนครบ 4 เดือน และ ไม่ครบ 4 เดือน มีค่าเฉลี่ยของคะแนนการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจาก อสม. (คะแนนเต็ม 10 คะแนน) เท่ากับ 3.87 และ 2.91 ตามลำดับ เมื่อนำการสนับสนุน

ทางสังคมจาก อสน. กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มาทดสอบหาความสัมพันธ์ พบว่าไม่มี ความสัมพันธ์กัน ทั้งนี้อาจเนื่องจาก อสน. เป็นกลุ่มอาสาสมัครทางด้านสาธารณสุขที่เกิดขึ้นใหม่ใน ชุมชนจึงยังไม่เป็นที่รู้จักของประชาชน กอปรกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำตำบลให้ประชาชน รับทราบถึงบทบาทหน้าที่ของ อสน. ได้ค่อนข้างน้อย โดยในช่วงของการให้สุศึกษาก่อนคลอด หญิง ตั้งครรภ์จะได้รับการชี้แจงให้ทราบถึงบทบาทหน้าที่ของ อสน. เพียง 1 ครั้ง (ในวันพฤตัสดี สดท้ายของเดือน) ซึ่งเจ้าหน้าที่จะชี้แจงเพียงว่า "ในแต่ละหมู่บ้านจะมีผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ให้ คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เรียกว่า อสน. หมู่บ้านละ 3 คน" แต่ไม่ได้ชี้แจง รายละเอียดเพิ่มเติมว่า แต่ละหมู่บ้านประกอบด้วยใครบ้าง และเมื่อแม่มาคอลดที่โรงพยาบาล เจ้าหน้าที่ห้องคลอดไม่ได้แจ้งให้แม่ทราบถึงกลุ่ม อสน. เนื่องจากมีประสบการณ์การปฏิบัติงานในปี บประมาณ 2538 พบว่า เจ้าหน้าที่ได้ชี้แจงให้แม่ทราบถึง อสน. แต่แม่ไม่ทราบว่าใคร เพราะไม่ทราบชื่อ-สกุลจริงของคนในหมู่บ้าน กอปรกับเจ้าหน้าที่มีความคิดเห็นว่า ปัจจุบัน อสน. ไม่ค่อยทำงาน โดยประเมินจาก การส่งรายงานการให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วย นมแม่ ของ อสน. ปีงบประมาณ 2538 ที่มีเพียง 3-4 รายเท่านั้น และจากการสอบถามแม่ที่ มาใช้บริการที่โรงพยาบาล เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของ อสน. แม่ส่วนใหญ่จะไม่ทราบว่าในหมู่บ้าน ของตนมีใครบ้างที่เป็น อสน. และไม่เคยได้รับคำแนะนำปรึกษาจากกลุ่มดังกล่าว ดังนั้นในปี งบประมาณ 2539 ห้องคลอดจึงยกเลิกการให้คำแนะนำแม่ให้ไปรับคำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการ เลี้ยงลูกด้วยนมแม่จาก อสน. และในส่วนของการส่งเสริมสุขภาพ หลังจากที่ผู้รับผิดชอบงาน อนามัยแม่และเด็กโยกย้ายไปในต้นปีงบประมาณ 2539 ผู้รับผิดชอบงานใหม่อยู่ในระหว่างเรียนรู้ งาน จึงไม่สามารถปฏิบัติงานด้านอนามัยแม่และเด็กได้ครอบคลุม โดยเฉพาะการติดตามนิเทศการ ปฏิบัติงานของ อสน. รวมถึงการแจ้งรายชื่อผู้ที่คลอดให้ อสน. รับทราบ จากสาเหตุดังกล่าวทำให้ อสน. ส่วนใหญ่เข้าใจว่าบทบาทหน้าที่ของตนเองได้ถูกยกเลิกไปแล้ว จึงยุติการปฏิบัติตามบทบาท หน้าที่ กอปรกับ อสน. ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่ทำนา เมื่อถึงฤดูกาลทำไร่ทำนา ต้องออกจาก บ้านตั้งแต่เช้ามืด และกลับบ้านเมื่อมืดค่ำแล้ว จึงทำให้ไม่มีเวลาปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของ อสน. นอกจากนี้มี อสน. บางคนมีประสบการณ์ที่ไม่ดีในการให้คำแนะนำปรึกษาแก่แม่ และญาติในชุมชน เช่น เมื่อไปให้คำแนะนำปรึกษาแก่แม่และญาติในชุมชน แม่หรือญาติไม่ทราบถึงบทบาทหน้าที่ของ อสน. และไม่ให้ความเชื่อถือ โดยเฉพาะครอบครัวของข้าราชการ หรือผู้ที่มีฐานะในชุมชน เป็น สาเหตุหนึ่งที่ทำให้ อสน. ขาดความมั่นใจ และกำลังใจในการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ ถึงแม้ว่า จะมีความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อยู่แล้ว และที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การปฏิบัติงาน ของ อสน. เป็นการปฏิบัติงานโดยความสมัครใจ ไม่มีรายได้ หรือสวัสดิการรองรับ เช่นการรักษา

ฟรี อาจจะทำให้การปฏิบัติงานไม่สามารถเกิดขึ้นได้เต็มที่ จากสาเหตุดังกล่าวจึงอาจมีอิทธิพลทำให้การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจาก อสม. อยู่ในระดับต่ำทั้ง 2 กลุ่ม (เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ อย่างเดียวครบ 4 เดือน และไม่ครบ 4 เดือน) และไม่มีความสัมพันธ์ กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

3.3. การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว

จากการศึกษา ตารางที่ 19 พบว่า แม่ที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวครบ 4 เดือน และไม่ครบ 4 เดือน มีค่าเฉลี่ยของคะแนนการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว (คะแนนเต็ม 10 คะแนน) เท่ากับ 9.54 และ 8.27 ตามลำดับ เมื่อนำการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มาทดสอบหาความสัมพันธ์ พบว่า มีความสัมพันธ์กัน ที่ $p\text{-value}$ เท่ากับ 0.000 สอดคล้องกับการศึกษาของ สาลิกา หัสดีเสวี (2537) และ สรัญญา จิตรเจริญ (2537) ที่พบว่า การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจาก แม่ หรือ สามี มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ทั้งนี้เนื่องจากแม่พักอาศัยอยู่ในสังคมชนบท และส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่เป็นครอบครัวขยาย ซึ่งแม่จะยังคงให้ความเคารพผู้อาวุโสในหมู่บ้าน กิริยามารยาทที่แสดงต่อผู้อาวุโส จะเป็นในลักษณะอ่อนน้อมถ่อมตน ขอความช่วยเหลือ และปรึกษาหารืออยู่เสมอ ทำให้สมาชิกในครอบครัว หรือผู้อาวุโสมีอิทธิพลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งบางครั้ง แม่อาจไม่เชื่อคำแนะนำที่ได้รับ แต่จำเป็นต้องปฏิบัติตามสมาชิกในครอบครัวหรือผู้อาวุโส เนื่องจากวัฒนธรรมการเคารพผู้ใหญ่ในสังคมไทย และจากการศึกษาครั้งนี้ยังพบว่า แม่ส่วนใหญ่(ร้อยละ 79.70) พักอาศัยอยู่ร่วมกับสามี ซึ่งได้รับการยอมรับในสังคมไทยว่าเป็นช่างทำหน้า ถ้าภรรยาจะทำอะไร ต้องผ่านความเห็นชอบของสามีก่อน สอดคล้องกับการศึกษาของ รัตนาวดี บุญญาประภา (2536) ที่พบว่าร้อยละ 70 ของสามีจะช่วยภรรยาตัดสินใจว่าควรเลี้ยงลูกด้วยนมแม่หรือไม่ และจะเลี้ยงเป็นระยะเวลายาวนานเพียงใด จากความสำคัญของปัจจัยดังกล่าว จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวมีความสัมพันธ์กับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

3.4 การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากชุมชน

จากการศึกษา ตารางที่ 20 พบว่า แม่ที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวครบ 4 เดือน และไม่ครบ 4 เดือน มีค่าเฉลี่ยของคะแนนการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากชุมชน (คะแนนเต็ม 10 คะแนน) เท่ากับ 9.54 และ 9.11 ตามลำดับ เมื่อนำการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากชุมชน กับ ระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มาทดสอบหาความสัมพันธ์ พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กัน ทั้งนี้เนื่องจากเพื่อนบ้าน หรือ บุคคลอื่นในชุมชนที่นอกเหนือจาก

สมาชิกในครอบครัวและ อสน. เป็นกลุ่มบุคคลที่แม้รู้จักคุ้นเคย แต่ให้ความใกล้ชิด หรือเชื่อถือน้อยกว่าสมาชิกในครอบครัวของตน การตัดสินใจที่จะทำอะไรจะขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของสมาชิกในครอบครัวเป็นสำคัญ จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกในระดับจังหวัด ควรติดตามนิเทศการดำเนินงานของโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ซึ่งในการติดตามการดำเนินงานดังกล่าว ควรสรุปผลการนิเทศติดตามให้ผู้บริหารโรงพยาบาลนั้นๆรับทราบด้วย
2. ผู้บริหารโรงพยาบาลควรให้ความสำคัญกับการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก และสอบถาม หรือติดตามนิเทศงานของเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ
3. โรงพยาบาลควรจัดอบรมเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกแก่เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ และ อสน. ของโรงพยาบาลทุกปี
4. เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ โดยเฉพาะหัวหน้าฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ และหัวหน้าห้องคลอด ควรทำความเข้าใจกับนโยบายของโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก และชี้แจงให้ผู้ปฏิบัติงานเข้าใจตรงกัน รวมทั้งติดตามนิเทศการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ
5. เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติควรทำความเข้าใจกับนโยบายของโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก และปฏิบัติงานให้ครอบคลุมทุกขั้นตอน ดังนี้
 - 5.1 การดำเนินงานในโรงพยาบาล
 - 5.1.1 ชี้แจงนโยบายการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก ให้ แม่ สามี และ ญาติ รับทราบ (ถ้า สามี หรือ ญาติ มาโรงพยาบาลด้วย)
 - 5.1.2 ดำเนินงานตามขั้นตอนของบันได 10 ขั้น สู่ความสำเร็จของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยเฉพาะการแนะนำให้แม่ทราบถึง อสน. และบทบาทหน้าที่ของ อสน. ในหมู่บ้านของตนเอง
 - 5.2 การดำเนินงานในชุมชน
 - 5.2.1 เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ ควรติดตามนิเทศการดำเนินงานของ อสน. อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ รวมทั้งช่วยเป็นกำลังใจ และสร้างความมั่นใจให้กับ อสน. ในการปฏิบัติตามบทบาท

5.2.2 เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ ควรติดตามเยี่ยมหลังคลอดให้ครอบคลุม เพื่อจะได้กระตุ้นให้แม่ และสมาชิกในครอบครัว เห็นประโยชน์และความสำคัญของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

6. เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้ชุมชนรับทราบ โดยเฉพาะสมาชิกในครอบครัวที่มีอิทธิพลค่อนข้างสูงต่อการตัดสินใจเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ดังนี้

6.1 ให้ความรู้แก่สามีและญาติ เพื่อให้รับทราบถึงความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ตลอดจนให้รับทราบ และมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเองที่มีต่อแม่และลูก และเห็นความสำคัญของการสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เพื่อลดปัญหาอุปสรรค โดยเฉพาะความเชื่อดั้งเดิมที่ไม่ถูกต้อง เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่ได้รับอิทธิพลจากสมาชิกครอบครัว

6.2 ทุกครั้งที่เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ ติดตามเยี่ยมบ้าน ควรพูดคุยกับสามี และ ญาติ เพื่อกระตุ้นให้เห็นความสำคัญของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดี่ยว ครบ 4 เดือน เพราะกลุ่มบุคคลดังกล่าว จะมีอิทธิพลต่อแม่ค่อนข้างสูง ในการตัดสินใจเลี้ยงลูกด้วยนมตนเอง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาวิจัยในเรื่องที่เป็นปัญหาสำคัญ ที่มีอิทธิพลต่อระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เช่น

1.1 ขยายพื้นที่ เพื่อทำการศึกษาวิจัยถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยศึกษาวิจัยเป็นภาพรวมทั้งอำเภอ หรือ จังหวัด

1.2 ศึกษาวิจัย ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของ อสม.

1.3 ศึกษาวิจัย ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ ที่มีต่อการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก

2. ศึกษาวิจัยในลักษณะของการวิจัยระบบสาธารณสุข (Health Systems Research) เพื่อให้ผลการวิจัยถูกนำไปใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น ซึ่งควรมีลักษณะ

2.1 ศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติ หรือชุมชน ได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการทำวิจัย

2.2 ศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อค้นหา หรือพัฒนาแนวทางในการแก้ไขปัญหา

2.3 ผสมผสานความรู้จากสาขาวิชาต่างๆ เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาได้ลึกซึ้ง และครอบคลุม

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา คำดี. 2537. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับระยะเวลาในการเลี้ยงทารกด้วยนมมารดา
ที่ทำงานนอกบ้าน. วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพยาบาลแม่และเด็ก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เกษร ลักษิตานนท์. 2532. ประสิทธิภาพของการให้แรงสนับสนุนทางสังคมจากสามีต่อ
การเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ไกรสิทธิ์ ตันติศิรินทร์. 2522. เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ แน่แท้ปลอดภัย. โฆษณาการสาร
13 (2) : 80-90.
- คณะกรรมการวางแผนพัฒนาการสาธารณสุข. ม.ป.ป. แผนพัฒนาการสาธารณสุข ตาม
แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539).
กรุงเทพฯ.
- คณงุฑ กาญจนกุล. 2535. สภาพปัญหาด้านบริการสาธารณสุขตามแนวทางสังคมวิทยา
การแพทย์ ใน เอกสารการสอนชุดวิชาสังคมวิทยาการแพทย์ หน่วยที่ 9-15,
หน้า 778, ปิติ พูนไชยศรี บรรณาธิการ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช.
- เครือวัลย์ หุตานวัตร และ คณะ. 2529. รายงานการวิจัยเรื่องพฤติกรรมมารดาของ
ชาวอีสานตอนบน. มหาวิทยาลัยขอนแก่น ; มหาวิทยาลัยมหิดล.
- จรรยา สุวรรณทัต. 2536. ความเชื่อเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ใน เอกสารการสอน
ชุดวิชาการพัฒนาการเด็ก และการเลี้ยงดู หน่วยที่ 8-15 สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์,
หน้า 809-840, ดวงกมล เวชบรรยงรัตน์ บรรณาธิการ. พิมพ์ครั้งที่ 8.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช.
- จริยวัตร คมพัยค์ม. 2531. แรงสนับสนุนทางสังคม : มโนทัศน์และการนำไปใช้.
พยาบาลสาร 6 (2) : 96-106.

นวลอนงค์ บุญฤทธิ์วงศ์. 2530. ผลของการให้คำแนะนำร่วมกับการใช้หนังสือการ์ตูน เรื่อง "การเลี้ยงลูกด้วยนมมารดา" ต่อความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาของมารดาวัยรุ่นที่คลอดบุตรคนแรก. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

นิธิ เอียวศรีวงศ์, ศรีศักร วัลลิโภดม และ เอกวิทย์ ฌ. กลาง. 2537. มองอนาคต บทวิเคราะห์เพื่อปรับเปลี่ยนสังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง.

เพชรน้อย สิงห์ช่างชัย, ศิริพร ชัมภลชิต และ ทศนีย์ นะแสง. 2532. วิทยาการพยาบาล : หลักการและกระบวนการ. คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

เพ็ญจันทร์ เจริญผล. 2529. ความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมการพยาบาลในโรงพยาบาลที่สนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมมารดากับการเริ่มและระยะเวลาในการให้น้ำนมมารดา. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

ภาณี วงษ์เอก และ กาญจนา ตั้งชลทิพย์. 2538. ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการให้สุศึกษาและประชาสัมพันธ์ในเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่. วารสารอนามัยครอบครัว 23 (2) : 23-38.

รัชนิกร เศรษฐโช. 2536. โครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

รัตนาวดี บุญญาประภา. 2536. ปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูดที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงทารกด้วยนมมารดาในเขตชนบทภาคเหนือของประเทศไทย. พยาบาลสาร 20 (3) : 40-45.

วิระพงษ์ จัตรานนท์. 2536. บันได 10 ขั้นสู่ความสำเร็จของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่. ใน เอกสารประกอบการฝึกอบรมเรื่อง การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่สำหรับบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข, หน้า 63-69. กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.

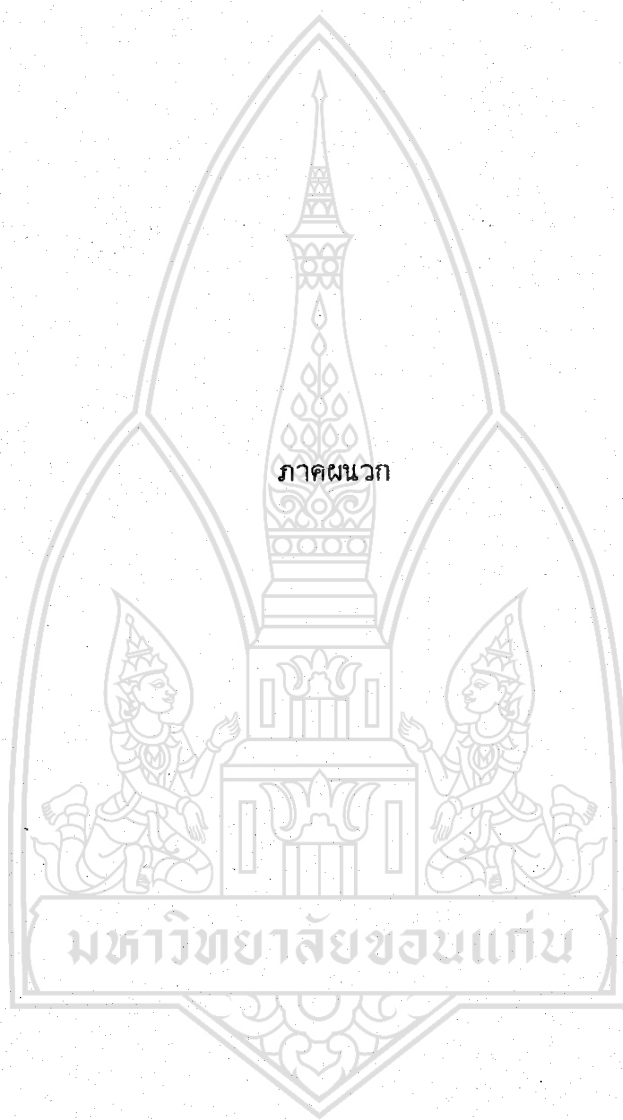
_____. 2536. ความสำคัญของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่. ใน เอกสารประกอบการฝึกอบรมเรื่อง การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่สำหรับบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข, หน้า 23-30. กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.

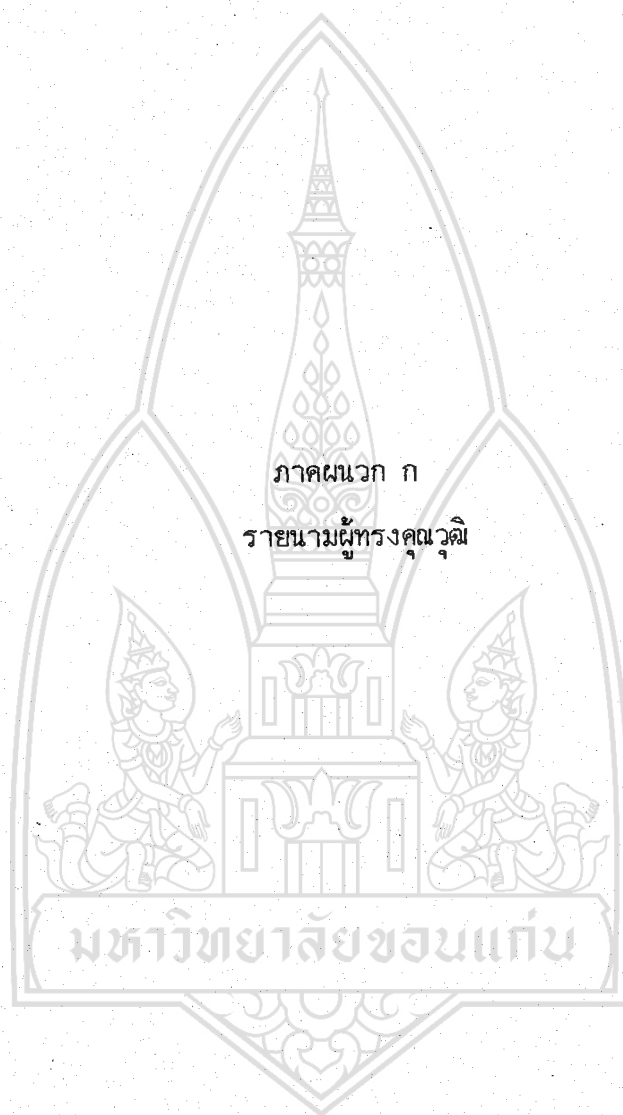
- ศิรินุช พินิจกิจ. 2534. ผลของการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อการปฏิบัติและความพึงพอใจในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมชาย ดุรงค์เดช และ คณะ. 2527. การวิจัยการใช้นมมารดาเลี้ยงทารก(3) ภาวะการให้อาหารทารกในเขตชุมชนเมือง กรุงเทพมหานคร(2526). โภชนาการสาร 18 (4) : 291-301.
- สมชาย ดุรงค์เดช. 2536. การให้นมแม่ ไปถึงไหนแล้ว. วารสารสาธารณสุขศาสตร์ 23 (6) : 26-32.
- สรัญญา จิตรเจริญ. 2537. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการ การสนับสนุนจากคู่สมรส การรับรู้ของมารดาเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ กับระยะเวลาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในมารดาที่ทำงาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สาลิกา หัสดีเสวี. 2537. กระบวนการและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ : กรณีศึกษาในมารดาวัยรุ่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สาธารณสุข, กระทรวง. กรมอนามัย. 2532. สถิติประชากรและการอนามัยครอบครัว. กรุงเทพฯ.
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุดรธานี. 2538. ผลการปฏิบัติงานสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุดรธานี. อุดรธานี. อุดรธานี.
- สุขศรี บุระเกษม. 2530. สุขภาพเด็ก : วัยทารก-วัยก่อนเรียน ทฤษฎีและการปฏิบัติ. ภาควิชาพยาบาลศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภาวดี เหลืองขวัญ. 2536. การอยู่ไฟและปัจจัยบางประการที่มีอิทธิพลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อรธนา พูลศิลป์. 2524. ความคิดเห็นของบิดาและมารดาต่อการเลี้ยงทารกด้วยนมมารดา. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพยาบาลศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุเทน หาแก้ว. 2536. ประยุกต์วิทยาในการเลี้ยงดูบุตรของมารดาที่มีผลต่อภาวะโภชนาการ
ของเด็กรัยก่อนเรียนในครอบครัวที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม อำเภอไชยวาน
จ. อุดรธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิทยาการระบาด
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

- Alexy, B., and Martin, A.C. 1994. Breastfeeding : Perceived
Barriers and Benefits/Enhancers in a Rural and Urban Setting.
Public Health Nursing 11(4): 214-218.
- Baron, R.A., and Byrne, D. 1987. *Social Psychology : Understanding
Human Introaction*. 5th ed. Boston : Allyn and Bacon.
- Bootzin, R.R., Bower, G.H., and Zajone, R.B. 1986. *Psychology Today
an Introduction*. 6th ed. New York : McGraw-Hill.
- Bullough, B., and Bullough, V. 1990. *Nursing in The Community*.
St. Louis : the CV. Mosby.
- Gorman, T., Byrrd, T.L., and VanDerslica, J. 1995. Breast-feeding
Practices, Attitudes, and Beliefs among Hispanic Women and
Men in a Border Community. *Family & Community Health*
18 (2) : 17-27.
- Green, L.W., et al. 1980. *Health Education Planning : A Diagnostic
Approach*. California : Mayfield .
- Hewat, R.J. and Ellis, D.J. 1986. Similarities and Differences between
Woman who Breastfeeding for Short and Long Duration.
Midwifery 2 (6) : 37-42.
- Jelliffe, D.B. 1980. Present Status of Knowledge on Breastfeeding.
In *Proceedings of The Workshop on Breastfeeding and Supplement
Foods.*, p.9. Valyasevi, A. and Baker, J. eds. Bangkok:
United Production Press.

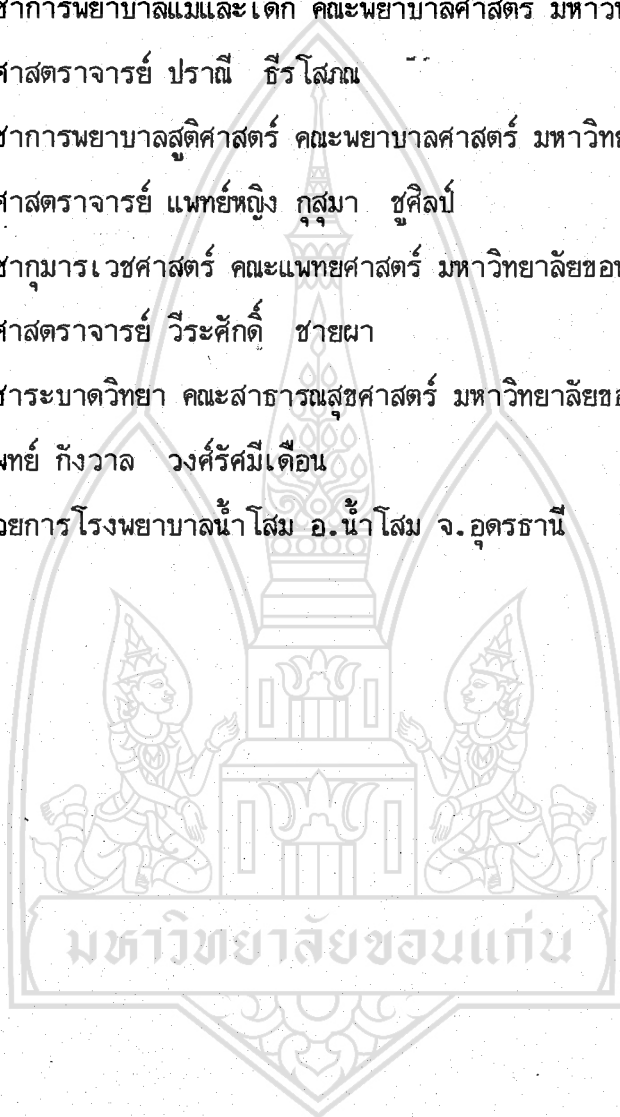
- Kearney, M.H., Cronenwett, L.R., and Barrett, J.A. 1990.
Breast-Feeding Problems In the First Week Postpartum.
Nursing Research 39(2) : 90-95.
- Laufer, A.B. 1990. Breastfeeding Toward Resolution of Unsatisfying
Birth Experience. *Journal of Nursing Midwifery* 35 (1) : 42-45.
- Ladewig, W.P., London, M.L., and Olds, S.B. 1990. *Essentials of
Maternal Newborn*. 2nd ed. Redwood City : Addison Wesley.
- Lawrence, R.A. 1994. *Breastfeeding A Guide for The Medical Profession*.
4th ed. St Louis : Mosby.
- Mercer, R.T. and Forketick, S.L. 1994. Predictions of Maternal Role
Competence by Risk Status. *Nursing Research* 43 (1) : 38-43.
- Mulford, C. 1995. Swimming Upstream: Breastfeeding Care in
a Nonbreastfeeding Culture . *Journal of Obstetric,
Gynecologic, and Neonatal Nursing* 24(5) : 464-474.
- Phillips, C.R. 1990. *Family-Centered Maternity and Newborn Care*.
4th ed. St Louis : Mosby.
- Panee Vong-ek. 1990. *Pattern of Maternal Belief Affective the
Duration of Breastfeeding in the Central and the Northeast
of Thailand*. Institute for Population and Social Research
Mahidol University.
- Quarles, A., et al. 1994. Mothers' Intention, Age, Education and
The Duration and Management of Breastfeeding. *Maternal-Child
Nursing Journal* 22 (3) : 102-108.
- William, K.M. and Morse, J.M. 1989. Weaning Pattern of First-Time
Mothers. *Maternal and Child Nursing Journal* 14 (3) : 188-192.

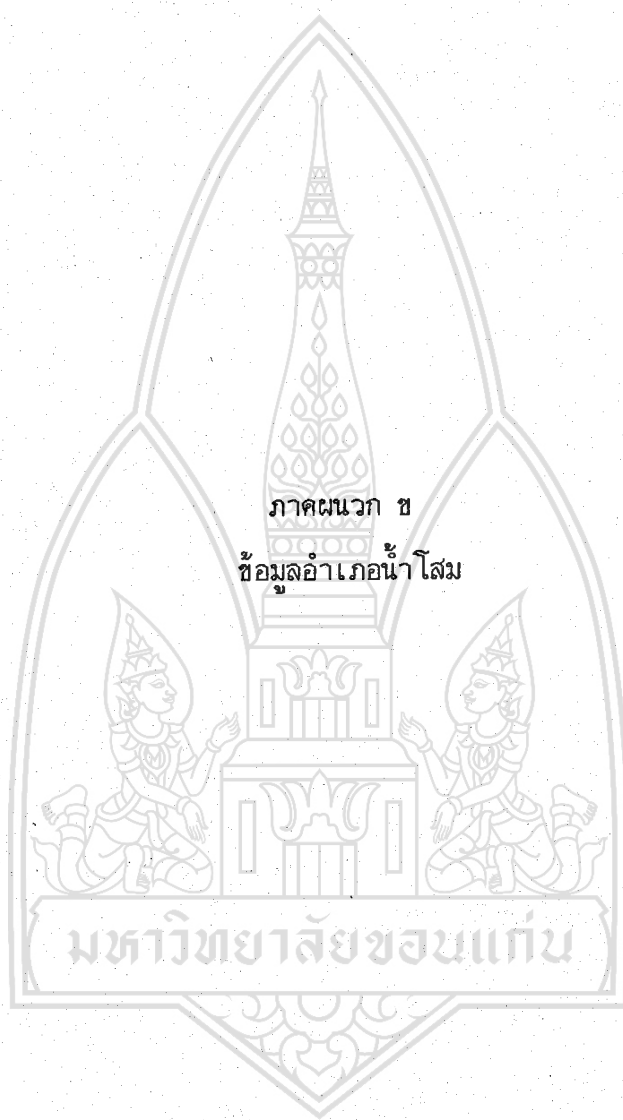

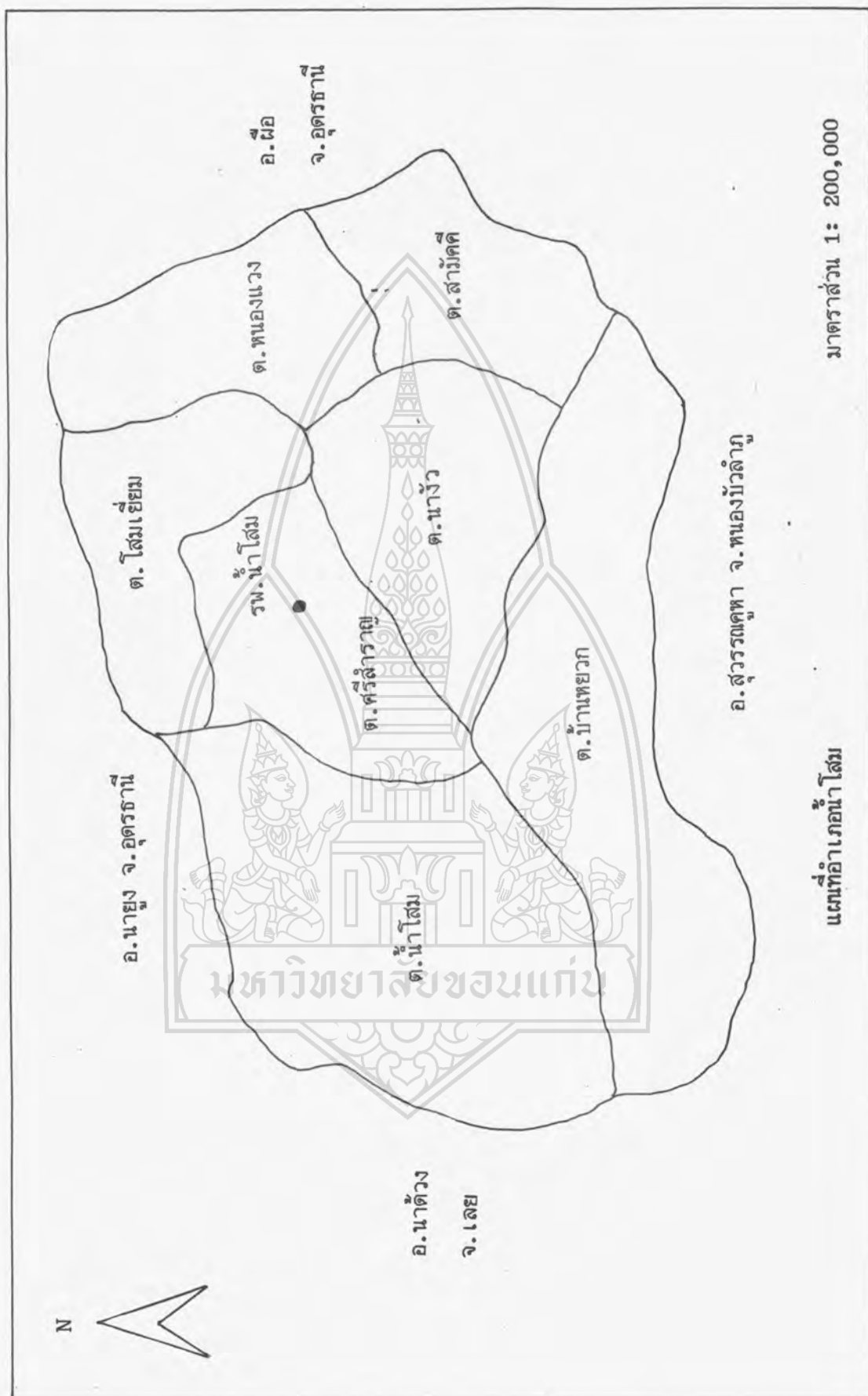

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อรสา กงตาล
ภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุขศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พิมภา สุตรา
ภาควิชาการพยาบาลแม่และเด็ก คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ปราณี ถิรโสภณ
ภาควิชาการพยาบาลสูติศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ แพทย์หญิง กุสุมา ชูศิลป์
ภาควิชากุมารเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วีระศักดิ์ ช่ายณา
ภาควิชาระบาดวิทยา คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
6. นายแพทย์ กังวาล วงศ์รัศมีเดื่อน
ผู้อำนวยการโรงพยาบาลน้ำโสม อ.น้ำโสม จ.อุดรธานี

จำนวนของประชากร หญิงวัยเจริญพันธุ์ ครอบครัว และหลังคาเรือน ของตำบลนางัว

จำแนกรายหมู่บ้าน

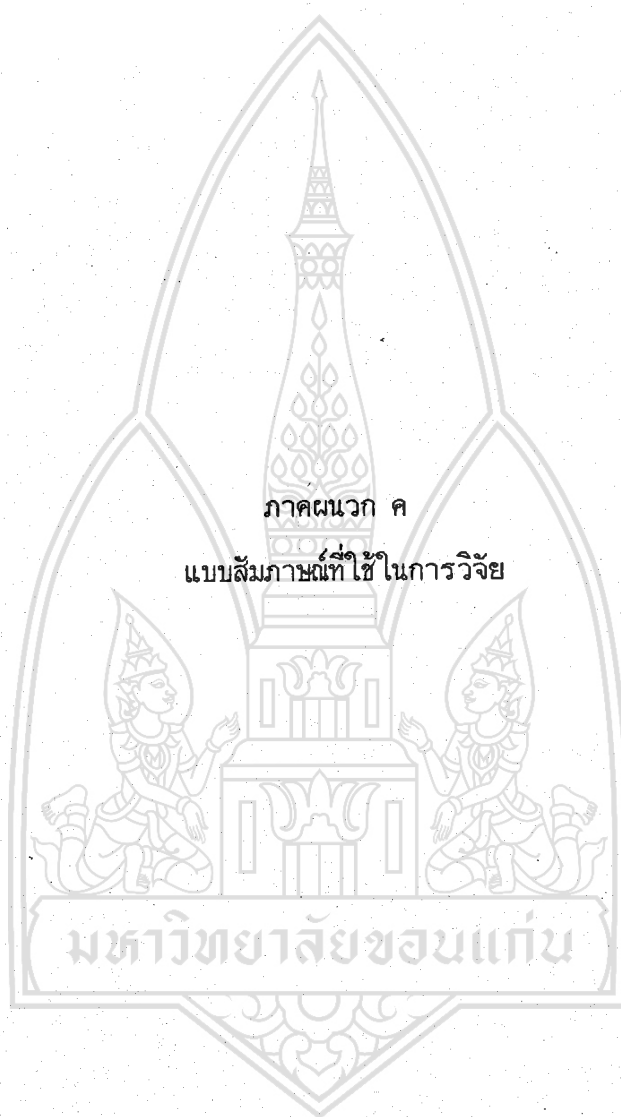
หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ประชากร	หญิงวัยเจริญพันธุ์	ครอบครัว	หลังคาเรือน
1	นางัว	551	153	177	171
2	เจริญชัย	662	190	165	156
3	สันติสุข	1,612	418	289	276
4	ดงต๋อง	300	76	67	60
5	ดงพัฒนา	846	204	199	187
6	เจริญสุข	540	170	120	114
7	ไทยรุ่งเรือง	1,080	292	235	214
8	ศิริชัย	578	161	142	123
9	โนนผาแดง	607	180	170	152
	รวม	6,815	1,844	1,564	1,453

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

จำนวนของประชากร หญิงวัยเจริญพันธุ์ ครอบครัว และหลังคาเรือน ของตำบลศรีสำราญ
จำแนกรายหมู่บ้าน

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ประชากร	หญิงวัยเจริญพันธุ์	ครอบครัว	หลังคาเรือน
1	ศรีสำราญ	778	229	243	225
2	นาจาน	605	165	144	121
3	ท่าโสม	1,120	297	252	236
4	โสมใหม่	817	235	177	161
5	โนนาโพธิ์	991	272	192	176
6	น้ำทรง	909	245	212	190
7	โสมสุข	633	177	193	171
8	น้ำทรงน้อย	123	24	43	34
9	โนนาโพธิ์เหนือ	303	92	75	62
	รวม	6,279	1,736	1,531	1,376

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ใน แม่ที่ร่วมโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก
โรงพยาบาลน้ำโสม อำเภอน้ำโสม จังหวัดอุดรธานี

แบบสัมภาษณ์แม่ที่ร่วมโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก มีทั้งหมด 4 ส่วน

ส่วนที่ 1 แบบสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไปของแม่ จำนวน 11 ข้อ

คำชี้แจง ให้ผู้สัมภาษณ์เติมข้อความลงในช่องว่าง หรือทำเครื่องหมาย (/) ลงใน
วงเล็บ หน้าข้อความที่ตรงตามความเป็นจริง

1. อายุ (เช่นเกิน 6 เดือน ปัดเป็น 1 ปี).....ปี

2. สถานภาพสมรส

() คู่ (อยู่ด้วยกัน)

() คู่ (แยกกันอยู่)

() หม้าย

() หย่า/แยก

3. ระดับการศึกษา

() ประถมศึกษา ระบุ.....

() มัธยมศึกษา ระบุ.....

() อื่นๆ ระบุ.....

4. อาชีพหลัก

() ทำงานในบ้าน

() แม่บ้าน

() ค้าขาย

() เสริมสวย

() อื่นๆ ระบุ.....

() ทำงานในบ้าน

() รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ

() ค้าขาย

() รับจ้าง

() เกษตรกรรม

() อื่นๆ ระบุ.....

5. ท่านมีเวลาอยู่ใกล้ชิด เพื่อเลี้ยงดูลูก ประมาณวันละ.....ชั่วโมง

6. ท่านพักอาศัยร่วมกับใครบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

() สามี

() บิดา-มารดา ของท่านเอง

() บิดา-มารดา ของสามี

() อื่นๆ ระบุ.....

7. ครอบครัวท่าน มีรายได้รวม คิดเป็นตัวเงิน เดือนละ.....บาท

8. ค่าใช้จ่ายภายในบ้านท่าน ได้จากรายได้ใครบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

() สามี

() ตัวท่านเอง

() อื่นๆ ระบุ.....

9. ท่านให้อาหารแก่ลูกท่าน เมื่ออายุเท่าไร และมีเหตุผลในการให้อย่างไร

() ข้าวต้ม เมื่ออายุ.....

เหตุผล.....

() ข้าวต้ม เมื่ออายุ.....

เหตุผล.....

() ก๋วยเตี๋ยว เมื่ออายุ.....

เหตุผล.....

() ข้าวสุก เมื่ออายุ.....

เหตุผล.....

() อื่นๆ ระบุ.....เมื่ออายุ.....

เหตุผล.....

ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ข้อมูลด้านปัจจัยนำของแม่

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์ข้อมูลด้านปัจจัยนำของแม่ ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 45 ข้อ

แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ

2.1 แบบสัมภาษณ์ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จำนวน 15 ข้อ

คำชี้แจง ให้ผู้สัมภาษณ์ทำเครื่องหมาย (/) ลงในช่องที่ตรงกับความรู้แม่ที่สุด

ความรู้	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ทราบ	สำหรับผู้วิจัย
1. ขณะที่ตั้งครรภ์ แม่ไม่ควรสวมเสื้อยกทรง เพราะเต้านมขยายเร็วมาก				
2. การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ช่วยให้แม่มีพัฒนาการทางร่างกาย และจิตใจดีขึ้น				
3. การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ช่วยให้เกิดความรัก ความผูกพันทางใจระหว่างแม่กับลูก				
4. การใช้สบู่เต้านมและหัวนม ช่วยป้องกันหัวนมแตก				
5. ความเครียดและความวิตกกังวลของแม่ ไม่มีผลต่อการสร้างและหลั่งน้ำนม				
6. แม่ควรให้ลูกดูดนมครั้งแรก เมื่อแม่ได้พักผ่อนและแข็งแรงดีแล้ว				
7. ขณะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ แม่ควรดื่มน้ำอย่างน้อยวันละ 10-12 แก้ว				
8. หลังคลอด แม่ควรรอให้น้ำนมมากก่อน จึงให้ลูกดูดนม				
9. ในขณะที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ แม่ควรรับประทานอาหารประเภทเนื้อสัตว์เพิ่มขึ้น				
10. หลังให้นมลูกเสร็จ แม่ไม่ควรสวมเสื้อยกทรง				
11. การให้ลูกดูดนมแม่บ่อยๆ และสม่ำเสมอ ช่วยป้องกันการเกิดเต้านมคัดตึง				

ความรู้	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ทราบ	สำหรับผู้วิจัย
12. การได้รับการพักผ่อนอย่างเพียงพอ ช่วยให้เต้านม สร้างและหลั่งน้ำนมเพิ่มขึ้น				
13. แม่ควรดื่มน้ำดองเหล้า เพื่อช่วยให้แม่มีน้ำนม เพียงพอในการเลี้ยงลูก				
14. น้มนมแม่ในช่วง 1-3 วันแรก ช่วยทำให้ลูกมี ภูมิต้านทานโรค				
15. ในขณะที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ แม่ควรงดอาหารที่ทำให้ ผิดปกติ (อาหารแสลง)				

2.2 แบบสัมภาษณ์ทัศนคติเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จำนวน 10 ข้อ

คำชี้แจง ให้ผู้สัมภาษณ์ทำเครื่องหมาย (/) ลงในช่องที่ตรงกับทัศนคติของแม่มากที่สุด

ทัศนคติ	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่มี ความคิดเห็น	สำหรับ ผู้วิจัย
1. ท่านรู้สึกภาคภูมิใจ เมื่อมีโอกาเลี้ยงลูก ด้วยนมแม่				
2. ท่านรู้สึกเบื่อหน่ายที่จะต้องศึกษา และ ทำความเข้าใจวิธีการปฏิบัติเกี่ยวกับการ เลี้ยงลูกด้วยนมแม่				
3. ท่านรู้สึกอาย ที่จะต้องบอกใครๆว่า ท่าน เลี้ยงลูกด้วยนมแม่				

ทัศนคติ	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่มี ความคิดเห็น	สำหรับ ผู้วิจัย
4. ผู้ที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เป็นบุคคลที่น่ายกย่อง 5. การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ทำให้ท่านไม่สะดวก ในการออกไปทำธุระนอกบ้าน 6. ท่านรู้สึกผิดหวัง ถ้าไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วย นมแม่ 7. การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ทำให้ท่าน เสียเวลามาก 8. การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ทำให้ท่านหงุดหงิด รำคาญ 9. ท่านรู้สึกว่าตัวท่านมีคุณค่า เมื่อท่านสามารถ เลี้ยงลูกได้ด้วยนมตนเอง 10. ท่านรู้สึกมีความสุขที่ได้แลกเปลี่ยน ประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่กับ เพื่อนบ้าน				

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

2.3 แบบสัมภาษณ์ค่านิยมเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จำนวน 10 ข้อ

คำชี้แจง ให้ผู้สัมภาษณ์ทำเครื่องหมาย (/) ลงในช่องที่ตรงกับค่านิยมของแม่มากที่สุด

ค่านิยม	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่มี ความคิดเห็น	สำหรับ ผู้วิจัย
1. ท่านสนใจรับฟัง และซักถามเจ้าหน้าที่- สาธารณสุข เกี่ยวกับวิธีปฏิบัติในการ เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 2. เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เช่น หัวนมแตก เต้านมคัดตึง ท่านจะหยุด เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ทันที 3. ในขณะที่ท่านเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ท่าน ต้องการรับประทานอาหารทุกประเภท เพื่อ ให้น้ำนมเพียงพอต่อการเลี้ยงลูก 4. ท่านงดทำงานนอกบ้าน หรือทำให้น้อยที่สุด เพื่อต้องการพักผ่อนหลังคลอด 5. การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ร่วมกับนมผสมใน ช่วง 4 เดือนแรก จะช่วยให้ลูกแข็งแรง สมบูรณ์กว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6. ท่านเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ตามความต้องการ ที่แท้จริงของท่าน 7. ถ้าท่านเลี้ยงลูกด้วยนมผสม จะทำให้ท่าน สะดวกสบายกว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 8. ท่านปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่- สาธารณสุข เกี่ยวกับวิธีการเลี้ยงลูกด้วย นมแม่เป็นประจำ				

คำนิยาม	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่มี ความคิดเห็น	สำหรับ ผู้วิจัย
9. ในขณะที่ท่านเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ท่านไม่สนใจดูแลสุขภาพร่างกายท่านให้แข็งแรงสมบูรณ์ 10. ท่านยินดีและเต็มใจให้คำแนะนำช่วยเหลือเพื่อนบ้าน หรือบุคคลที่ท่านรู้จัก ให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่				

2.4 แบบสัมภาษณ์ความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จำนวน 10 ข้อ

คำชี้แจง ให้ผู้สัมภาษณ์ทำเครื่องหมาย (/) ลงในช่องที่ตรงกับความเชื่อของแม่มากที่สุด

ความเชื่อ	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่มี ความคิดเห็น	สำหรับ ผู้วิจัย
1. ท่านเชื่อว่า นมผสมเป็นนมวัว ถ้านำมาเลี้ยงลูกจะทำให้ลูกท่านดี 2. ท่านเชื่อว่า น้ำนมแม่ใน 1-3 วันแรก เป็นน้ำนมบูด ถ้านำมาเลี้ยงลูก จะทำให้ลูกท้องเสียได้				

ความเชื่อ	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่มี ความคิดเห็น	สำหรับ ผู้วิจัย
3. ลูกของท่านจะอ้วนท้วมแข็งแรง ถ้าท่านให้อาหารแก่ลูก เช่น ข้าวต้ม กล้วยครูด โดยเร็วที่สุด 4. ถ้าท่านรับประทานอาหารหมักดอง ในขณะที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จะทำให้ลูกท้องเสียได้ 5. ถ้าท่านเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว จะทำให้ลูกถ่ายเหลวได้ 6. การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ทำให้ลูกอ้วนท้วมแข็งแรง 7. การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ทำให้หน้าอกของท่านหย่อนยาน 8. ถ้าท่านรับประทานอาหารรสจัด ในขณะที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จะทำให้ลูกท้องเสียได้ 9. ท่านเชื่อว่า เด็กที่เลี้ยงด้วยนมแม่ฉลาดกว่าเด็กที่เลี้ยงด้วยนมขวด 10. ท่านเชื่อว่า การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว ในช่วง 4 เดือนแรก จะทำให้ลูกไม่หิวง่าย หรืออึดท้อง				

ส่วนที่ 3 แบบสัมภาษณ์ข้อมูลด้านปัจจัยเอื้อของแม่

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์ข้อมูลด้านปัจจัยเอื้อของแม่ ประกอบด้วยข้อคำถาม 24 ข้อ แบ่งเป็น 2 ด้าน

3.1 แบบสัมภาษณ์การเข้าถึงแหล่งบริการได้สะดวก จำนวน 12 ข้อ

คำชี้แจง ให้ผู้สัมภาษณ์ทำเครื่องหมาย (/) ลงในช่องที่ตรงกับการเข้าถึงแหล่งบริการได้สะดวกของแม่

การเข้าถึงแหล่งบริการได้สะดวก	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่มี ความคิดเห็น	สำหรับ ผู้วิจัย
1. เมื่อท่านมาใช้บริการที่โรงพยาบาลน้ำโสม เจ้าหน้าที่พูดคุยกับท่านด้วยน้ำเสียงสุภาพ- อ่อนโยน				
2. เมื่อท่านมาใช้บริการที่โรงพยาบาลน้ำโสม เจ้าหน้าที่ขอให้บริการแก่คนคุ้นเคยก่อน				
3. เมื่อท่านมาใช้บริการที่โรงพยาบาลน้ำโสม เจ้าหน้าที่มีสื่อน้ำยัมแย้มแจ่มใส				
4. เมื่อท่านมาใช้บริการที่โรงพยาบาลน้ำโสม เจ้าหน้าที่ให้บริการท่านด้วยความกระตือ- รือร้น				
5. ท่านขาดแคลนรถที่จะใช้เดินทาง เพื่อมา ใช้บริการที่โรงพยาบาลน้ำโสม				

การเข้าถึงแหล่งบริการได้สะดวก	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่มี ความคิดเห็น	สำหรับ ผู้วิจัย
6. ท่านเดือดร้อน เมื่อต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทาง เพื่อมาใช้บริการที่โรงพยาบาลน้ำโสม				
7. เมื่อท่านมาใช้บริการที่โรงพยาบาลน้ำโสม เจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำช่วยเหลือท่านเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นประจำ				
8. เจ้าหน้าที่นำท่านเข้ากลุ่ม เพื่อรับฟังคำแนะนำเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่				
9. ท่านรู้สึกดีต่อ เมื่อมาใช้บริการที่โรงพยาบาลน้ำโสม				
10. ท่านเดือดร้อนเรื่องค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล เมื่อมาใช้บริการที่โรงพยาบาลน้ำโสม				
11. ท่านยินดีที่จะนั่งรอ เมื่อมาใช้บริการที่โรงพยาบาลน้ำโสม				
12. เมื่อท่านตั้งครรภ์ครั้งต่อไป ท่านจะมาใช้บริการที่โรงพยาบาลน้ำโสมอีก				

3.2 แบบสัมภาษณ์ (ร่วมกับการสังเกต และให้แม่ทดลองทำให้ดู) การปฏิบัติของแม่
เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จำนวน 12 ข้อ

คำชี้แจง ให้ผู้สัมภาษณ์ทำเครื่องหมาย (/) ลงในช่องที่ตรงกับการปฏิบัติของแม่
เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

การปฏิบัติของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	ใช่	ไม่ใช่	สำหรับผู้วิจัย
1. ท่านล้างมือ ก่อนให้ลูกดูดนมทุกครั้ง 2. ท่านใช้นิ้วมือ หรือหัวนมเช็ดที่ปากลูก เพื่อให้ลูกอ้าปากดูดนม 3. ท่านอุ้มลูกดูดนม โดยให้ปากลูกอยู่ระดับเดียวกับหัวนม อุ้มให้หัวลูกทำมุมตะแคงกับหัวนม ให้ศีรษะอยู่สูงกว่ากัน และศีรษะก้มเล็กน้อย 4. ท่านสอดหัวนมเข้าปากลูกให้ลึกจนมิดลานหัวนม 5. ขณะให้ลูกดูดนม เหนืออกลูกกดอยู่ที่ลานหัวนม 6. ขณะให้นมลูก ท่านพุงเต้านม โดยใช้มือนิ้วหัวแม่มืออยู่ ด้านบนของหัวนม ส่วนอีก 4 นิ้ว คอยประคองเต้านม ด้านล่าง 7. ในแต่ละครั้งที่ให้ลูกดูดนม ท่านให้ลูกดูดนมทั้ง 2 ข้าง 8. เมื่อให้ลูกดูดนมครั้งต่อไป ท่านเริ่มให้ดูดข้างที่ดูดค้างไว้ เมื่อครั้งที่แล้วก่อน 9. เมื่อต้องการเอาหัวนมออกจากปากลูก ท่านสอดนิ้วเข้าด้าน ข้างมุมปาก หรือกดใต้คาง เมื่อลูกอ้าปาก จึงค่อยๆ ถอน หัวนมออก 10. หลังจากให้นมลูกเสร็จแล้ว ท่านปล่อยให้หัวนมแห้งก่อน จึงสวมเสื้อยกทรง			

การปฏิบัติของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	ใช่	ไม่ใช่	สำหรับผู้วิจัย
11. หลังจากให้นมลูกเสร็จแล้ว ท่านจับลูกนั่ง หรืออุ้มพาดบ่า เพื่อให้เรอทุกครั้ง 12. เมื่อลูกนอน หลังจากลูกดูดนมเสร็จใหม่ๆ ท่านให้ลูกนอนคว่ำ หรือ ตะแคงขวา			

ส่วนที่ 4 แบบสัมภาษณ์ข้อมูลด้านปัจจัยเสริมของแม่

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์ข้อมูลด้านปัจจัยเสริมของแม่ ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 40 ข้อ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

4.1 แบบสัมภาษณ์การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ

จำนวน 10 ข้อ

คำชี้แจง ให้ผู้สัมภาษณ์ทำเครื่องหมาย (/) ลงในช่องที่ตรงกับการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ

การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ	ได้รับ	ไม่ได้รับ	สำหรับผู้วิจัย
1. ท่านได้รับการตรวจเต้านมและหัวนมระหว่างการตั้งครรภ์ 2. ท่านได้รับคำแนะนำให้ทราบถึงประโยชน์ของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 3. ท่านได้รับคำแนะนำให้ทราบถึงประโยชน์ของน้ำนมในช่วง 1-3 วันแรก 4. ท่านได้รับคำแนะนำ และสาธิตวิธีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่			

การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ	ได้รับ	ไม่ได้รับ	สำหรับผู้วิจัย
5. ท่านได้รับคำแนะนำ ให้ลูกดูนมบ่อยๆตามที่ลูกต้องการ 6. ลูกของท่านได้ดูนมภายใน 30 นาทีแรกหลังคลอด 7. ท่านได้รับคำแนะนำ ให้ลูกดูดเต้าวันมยาง หัวนมปลอม หรือ หัวนมหลอก 8. ท่านได้รับคำแนะนำ ให้ฝึกนมเต็มที่ ทั้งร่างกาย และ จิตใจ 9. ท่านได้รับคำแนะนำ ให้รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ เพื่อ เสริมสร้างปริมาณน้ำนม 10. ท่านได้รับคำแนะนำ ให้ทราบถึงแหล่งประโยชน์ เพื่อ สนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (อสณ.)			

4.2 แบบสัมภาษณ์การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจาก อสณ. จำนวน 10 ข้อ
 คำชี้แจง ให้ผู้สัมภาษณ์ทำเครื่องหมาย (/) ลงในช่องที่ตรงกับการได้รับการสนับสนุน
 ทางสังคมจาก อสณ.

การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจาก อสณ.	ได้รับ	ไม่ได้รับ	สำหรับผู้วิจัย
1. ท่านได้รับกำลังใจ เพื่อสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 2. ท่านได้รับคำแนะนำ/สนับสนุน ให้ลูกดูนมแม่ ภายใน 1-3 วันหลังคลอด 3. ท่านได้รับคำแนะนำ/สนับสนุน ให้ลูกดูนมบ่อยๆตามต้องการ			

การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจาก อสม.	ได้รับ	ไม่ได้รับ	สำหรับผู้วิจัย
4. ท่านได้รับคำแนะนำ/สนับสนุน ให้ลูกงดดูทีวีแบบยาว ห้วงมปปลอม หรือ ห้วงมหลอก 5. ท่านได้รับคำแนะนำ/สนับสนุน ให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่าง เดียว อย่างน้อย 4 เดือน 6. ท่านได้รับคำแนะนำ/สนับสนุน ให้รับประทานอาหารที่มี ประโยชน์ เพื่อเสริมสร้างปริมาณน้ำนม 7. ท่านได้รับคำแนะนำ/สนับสนุน ให้พักผ่อนอย่างเต็มที่ทั้ง ร่างกาย และจิตใจ 8. ท่านได้รับคำแนะนำ/สนับสนุน ให้งดอาหารหมักดอง ขณะที่ เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 9. ท่านได้รับคำแนะนำ/สนับสนุน ให้ลูกดูดนมทั้ง 2 ข้าง เมื่อ ให้นมแม่ในแต่ละครั้ง 10. ท่านได้รับคำแนะนำปรึกษาที่ดี เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับการ เลี้ยงลูกด้วยนมแม่			

4.3 แบบสัมภาษณ์การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว จำนวน 10 ข้อ
คำชี้แจง ให้ผู้สัมภาษณ์ทำเครื่องหมาย (/) ลงในช่องที่ตรงกับการได้รับการสนับสนุน
ทางสังคมจาก ครอบครัว

การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจาก ครอบครัว	ได้รับ	ไม่ได้รับ	สำหรับผู้วิจัย
1. ท่านได้รับกำลังใจ เพื่อสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 2. ท่านได้รับคำแนะนำ/สนับสนุน ให้ลูกดูดนมแม่ ภายใน 1-3 วันหลังคลอด 3. ท่านได้รับคำแนะนำ/สนับสนุน ให้ลูกดูดนมบ่อยๆตามต้องการ 4. ท่านได้รับคำแนะนำ/สนับสนุน ให้ลูกดูดนมด้วยนมยาง หัวนมปลอม หรือ หัวนมหลอก 5. ท่านได้รับคำแนะนำ/สนับสนุน ให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่าง เดียว อย่างน้อย 4 เดือน 6. ท่านได้รับคำแนะนำ/สนับสนุน ให้รับประทานอาหารที่มี ประโยชน์ เพื่อเสริมสร้างปริมาณน้ำนม 7. ท่านได้รับคำแนะนำ/สนับสนุน ให้พักผ่อนอย่างเต็มที่ทั้ง ร่างกาย และจิตใจ 8. ท่านได้รับคำแนะนำ/สนับสนุน ให้งดอาหารหมักดอง ขณะที่ เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 9. ท่านได้รับคำแนะนำ/สนับสนุน ให้ลูกดูดนมทั้ง 2 ข้าง เมื่อ ให้นมแม่ในแต่ละครั้ง 10. ท่านได้รับคำแนะนำปรึกษาที่ดี เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับการ เลี้ยงลูกด้วยนมแม่			

4.4 แบบสัมภาษณ์การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจาก ชุมชน จำนวน 10 ข้อ
 คำชี้แจง ให้ผู้สัมภาษณ์ทำเครื่องหมาย (/) ลงในช่องที่ตรงกับการได้รับการสนับสนุน
 ทางสังคมจาก ชุมชน

การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจาก ชุมชน	ได้รับ	ไม่ได้รับ	สำหรับผู้วิจัย
1. ท่านได้รับกำลังใจ เพื่อสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่			
2. ท่านได้รับคำแนะนำ/สนับสนุน ให้ลูกดูดนมแม่ ภายใน 1-3 วันหลังคลอด			
3. ท่านได้รับคำแนะนำ/สนับสนุน ให้ลูกดูดนมบ่อยๆตามต้องการ			
4. ท่านได้รับคำแนะนำ/สนับสนุน ให้ลูกดูดนมด้วยท่าที่ถูกต้อง			
5. ท่านได้รับคำแนะนำ/สนับสนุน ให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่าง เต็มใจ อย่างน้อย 4 เดือน			
6. ท่านได้รับคำแนะนำ/สนับสนุน ให้รับประทานอาหารที่มี ประโยชน์ เพื่อเสริมสร้างปริมาณน้ำนม			
7. ท่านได้รับคำแนะนำ/สนับสนุน ให้พักผ่อนอย่างเต็มที่ทั้ง ร่างกาย และจิตใจ			
8. ท่านได้รับคำแนะนำ/สนับสนุน ให้งดอาหารหมักดอง ขณะที่ เลี้ยงลูกด้วยนมแม่			
9. ท่านได้รับคำแนะนำ/สนับสนุน ให้ลูกดูดนมทั้ง 2 ข้าง เมื่อ ให้นมแม่ในแต่ละครั้ง			
10. ท่านได้รับคำแนะนำปรึกษาที่ดี เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับการ เลี้ยงลูกด้วยนมแม่			

แบบสัมภาษณ์อาสาสมัครเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในชุมชน (อสน.)

คำชี้แจง ให้ผู้สัมภาษณ์เติมข้อความลงในช่องว่าง หรือทำเครื่องหมายกากบาทลงในวงเล็บ หน้าข้อความที่ตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด

1. ชื่อ-สกุล ของ อสน.....
2. อายุ (ถ้าเกิน 6 เดือน ปัดเป็น 1 ปี).....
3. ที่อยู่.....หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัดอุดรธานี
4. จำนวนบุตรมีชีวิต.....คน
5. ท่านเคยเลี้ยงลูกด้วยนมแม่หรือไม่ (ถ้าไม่เคย ข้ามไปข้อ 7)
 () เคย () ไม่เคย
6. ท่านเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ครบ 4 เดือน.....คน
7. อาชีพ.....
8. ครอบครัวท่านมีรายได้ คิดเป็นตัวเงิน.....บาท
9. ค่าใช้จ่ายในบ้านท่าน ได้จากรายได้ใครบ้าง
 ระบุ.....
10. สถานภาพสมรส.....
11. ท่านได้รับเลือกให้เป็น อสน. โดยใคร และมีวิธีการคัดเลือกอย่างไร
 ระบุ.....
12. ท่านเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของ อสน. อย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 () เป็นผู้ให้คำแนะนำช่วยเหลือแม่ เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
 () เป็นผู้สนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในชุมชน
 () อื่นๆ ระบุ.....
13. ท่านได้ติดตามเยี่ยมแม่หลังคลอด และให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างไร
 () ติดตามเยี่ยม และให้คำแนะนำทุกคน
 () ติดตามเยี่ยม และให้คำแนะนำเป็นบางคน (ระบุ.....คน)
 () ไม่ได้ติดตามเยี่ยม
 () อื่นๆ ระบุ.....

14. แม่หลังคลอดมาขอรับคำแนะนำปรึกษาจากท่าน เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับการเลี้ยงลูก
ด้วยนมแม่ หรือไม่

- () ไม่มา () มา แต่ท่านไม่อยู่
() มา และได้รับคำแนะนำจากท่านทุกราย
() อื่นๆ ระบุ.....

15. เมื่อแม่มีปัญหาให้นมไม่เพียงพอ ท่านจะให้คำแนะนำอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ () พักผ่อนให้เต็มที่
() ให้กำลังใจ และความมั่นใจแก่แม่
() อื่นๆ ระบุ.....

16. เมื่อแม่มีปัญหาหัวนมแตก ท่านจะให้คำแนะนำอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () ให้ลูกดูดนมต่อไป โดยดูดข้างที่ไม่แตก หรือ แดกน้อยกว่า
() เปลี่ยนวิธีการอุ้มลูก โดยใช้แขนโอบตัวลูกไว้ข้างลำตัวแม่ และใช้หมอนรอง

แขนค้ำ

- () หลังจากให้นมลูกเสร็จแล้ว ใช้น้ำมันทาหัวนม แล้วปล่อยให้แห้งจึงสวมเสื้อ

ยกทรง

- () อื่นๆ ระบุ.....

17. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูกของโรงพยาบาล

น้ำโสม

- () เป็นสิ่งที่ดี และสมควรได้รับการสนับสนุน
() เป็นเรื่องยุ่งยาก และเป็นภาระมาก
() อื่นๆ ระบุ.....

18. ปัญหาอุปสรรคที่ท่านพบในการดำเนินโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก

- () ไม่มีเวลา
() ไม่ทราบว่าเอาความรู้อะไรไปแนะนำแม่
() ไม่มีความมั่นใจในการแสดงบทบาทหน้าที่ของ อส.
() อื่นๆ ระบุ.....

19. ข้อเสนอแนะที่อยากให้โรงพยาบาลดำเนินการ/ปรับปรุง/แก้ไข/พัฒนา

ประวัติผู้เขียน

นางสาวจิระพรรณ สุปัญญา เกิดวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2510 สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจาก โรงเรียนสตรีราชินูทิศ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี หลังจากนั้นได้เข้าศึกษาต่อที่ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครราชสีมา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา สำเร็จการศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ เมื่อ ปี พ.ศ. 2532 เข้ารับราชการที่ฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ โรงพยาบาลน้ำโสม อำเภอโนนสะอาด จังหวัดอุดรธานี จนกระทั่งถึงปัจจุบัน

หอสมุดกลาง

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยขอนแก่น